

«For meg var det jackpot, man kan ikke gjøre noe uansett»

En kvalitativ studie om lovendringer, pandemi og straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Veronica L. Hasleengen

Masteroppgave i kriminologi
Institutt for kriminologi og rettssosiologi
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2022

«For meg var det jackpot, man kan ikke gjøre noe uansett»

En kvalitativ studie om lovendringer, pandemi og straffegjennomføring med elektronisk kontroll

© Veronica L. Hasleengen

2022

«For meg var det jackpot, man kan ikke gjøre noe uansett» - En kvalitativ studie om lovendringer, pandemi og straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Veronica L. Hasleengen

<https://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk senter

Sammendrag

Tittel: «For meg var det jackpot, man kan ikke gjøre noe uansett»

Undertittel: En kvalitativ studie om lovendringer, pandemi og straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Forfatter: Veronica L. Hasleengen

Veileder: Thomas Ugelvik

Levert ved: Institutt for kriminologi og retts sosiologi (UiO), september 2022

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll var en av mange samfunnsområder som ble kraftig påvirket av Covid-19-pandemien. Gjennom åtte kvalitative intervju ser denne oppgaven på opplevelsen til domfelte og ansatte i lys av pandemien, lovendringene som kom under pandemien og gjenåpningen september 2021. Gjennom å bygge på Sykes «pains of imprisonment» med nyere forskning på soningsfrustrasjoner og Ben Crewes begreper om dybde, vekt, bredde og tetthet ser oppgaven på hvordan kontakten med friheten og opplevelsen av (manglende) kontroll har vært før, under og etter pandemien.

Arbeidshverdagen til de ansatte i kriminalomsorgen har også forandret seg stort, og med økende fokus på digitalisering i samfunnet og kriminalomsorgen har de bemerket seg flere aspekter fra kriminalomsorgen de kan lære av.

Analysen viser at straffegjennomføring med elektronisk kontroll på en og samme tid er lett og tung, dyp og grunn, tett og løs. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er en straffegjennomføringsform hvor de domfelte lever i nær kontakt med friheten, og det er forventet en viss deltakelse, selv om de har flere begrensinger. Dette oppleves på mange måter som tungt, gjennom en «se på andre»-effekt, behov for selvregulering, mangel på autonomi og en rekke andre soningsfrustrasjoner. Det oppleves på samme tid som lett, gjennom at man får deltatt i samfunnet, får utøve noe autonomi, får dra på jobb, ha kontakt med venner i større grad. Koronapandemien har på mange måter forandret opplevelsen av kontakten med friheten for de domfelte. Den har både gjort at straffen føles tyngre gjennom at det for eksempel er

vanskeligere å fysisk møte venner. Straffens rekkevidde treffer familiene ulikt alt ettersom hvilken relasjon og bosituasjon de domfelte hadde.

Som følge av Covid-19 pandemien har straffegjennomføringen har blitt betegnet som lettere. Dette blant annet gjennom at distansen til friheten og livet ble kortere, fordi livet under pandemien hadde flere paralleller til gjennomføring av EK. Selv om koronapandemien i noen tilfeller gjorde at, for å bruke Crewe begreper, grunnere, var det en rekke hendelser og aktiviteter som gjorde at den også følt tyngre. Dette viser hvordan en straff som er grunn fortsatt kan oppleves som tung. Det er derfor ikke alltid en klar sammenheng mellom dybde og vekt

Der hvor man tidligere hadde et flytende skille mellom hva som var kontroll og hva som var veiledning og relasjonsbygging ble det under pandemien et større skille, hvor relasjonsbyggingen nesten forsvant og ren kontroll tok over. Men også kontrollen var det mindre av, som kan ha en rekke konsekvenser for straffegjennomføringen. Overordnet sett har analysen vist at soningsopplevselsen i stor grad har blitt påvirket av hvordan samfunnet i rundt har det. På mange måter var straffegjennomføringen med elektronisk kontroll en jackpot under pandemien, men gjenåpningen førte med seg en tettere, dypere, tyngre og bredere straff.

Forord

Det er både en enorm lettelse og noe vemodig å endelig levere inn masteroppgaven. Det har vært en tid fylt med glede, engasjement og stress. Det er ganske mange jeg vil takke for at denne masteroppgaven kom i havn. Aller først vil jeg takke kriminalomsorgen for hjelp og informasjon. En særlig stor takk til saksbehandlerne og EK-brukerne for at de ville delta.

Takk til veileder Thomas Ugelvik for god veiledning, oppmuntrende ord og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til Vilde, Andrine og øvrig venner og familie som har holdt ut, vist tålmodighet og kommet med oppmuntrende ord når det trengtes.

Lunsgjengen, takk for alle felles sammenbrudd og peptalker. Det er rart å ikke lenger spise alle måltider sammen. Savnet etter «fika» på onsdager og «afterwork» på fredager vil bli stort. «Dagens låt» har holdt meg gående lenge. Jeg vil alltid sette pris på de sene kveldene og trappeturene fra åttende til sjetten hver kveld. Frida, takk for at du leste igjennom oppgaven, du er en knupp. Ingeborg, takk for alle gåturene (til bussen hehe) om morgningene, og ikke minst til Ingvild som har holdt ut med meg i 5 år. Hvem hadde trodd det.

Sist, men ikke minst, takk til farfar. Takk for alle diskusjoner, alle samtaler, for at jeg fikk ta med meg middagsrestene hjem, selv om du kanskje aller mest hadde lyst på de selv. Jeg skulle så ønske du fikk sett meg levere denne oppgava vi snakket så mye om.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Forskningsspørsmål og relevans.....	2
1.2	Begrepsavklaring og avgrensning	3
1.3	Oppgavens oppbygging	4
2	Bakgrunn og tidligere forskning	6
2.1	Hvem soner med elektronisk kontroll?.....	8
2.2	Lovreguleringer og innholdet i straffegjennomføringen	11
2.2.1	Kontrolltiltak	13
2.3	Covid-19	16
2.3.1	Lokale tiltak i Oslo	17
2.3.2	Opplevelser og holdninger til Covid-19.....	18
2.3.3	Covid-19 og straffegjennomføring.....	19
2.3.4	Forskning på straffegjennomføring i samfunn og Covid-19.....	21
3	Teoretiske perspektiver	23
3.1	Tap av frihet.....	24
3.1.1	Pains of freedom.....	25
3.2	Tap av autonomi	27
3.3	Tap av materielle goder og tjenester.....	28
3.4	Tap av relasjoner med det motsatte kjønn	29
3.5	Tap av sikkerhet.....	29
3.6	Soningsfrustrasjoner knyttet til fotlenkesoning	30
3.7	Dybde, vekt, bredde og tetthet.....	31
3.7.1	Dybde	32
3.7.2	Vekt	32
3.7.3	Bredde	33
3.7.4	Tetthet.....	34

4	Metode og datainnsamling	35
4.1	Utvalget	35
4.1.1	Søknad- og rekrutteringsprosessen.....	36
4.1.2	Utvalgenes kjennetegn	38
4.2	Gjennomføring av intervjuene.....	39
4.2.1	Intervjuguide	40
4.2.2	Transkribering	41
4.3	Forskningsetiske avveielser	42
4.3.1	Informert samtykke og frivillig deltakelse	42
4.3.2	Konfidensialitet og anonymitet	43
4.3.3	Konsekvenser for deltakelse i forskningsprosjektet.....	45
4.4	Oppgavens kvalitet	46
4.4.1	Validitet.....	46
4.4.2	Reliabilitet	47
4.4.3	Overførbarhet og generalisering.....	47
4.5	Tematisk analyse	48
5	Kontakten med friheten.....	50
5.1	Ulike forventninger til straffen	50
5.2	Friheten og dens fristelser.....	52
5.2.1	Åpning av samfunnet – nye fristelser.....	54
5.3	Relasjoner og sosiale forpliktelser.....	55
5.3.1	Forhold til familie og venner.....	56
5.3.2	Sosiale medier	60
5.3.3	Reaksjoner fra andre.....	62
5.4	Sysselsetting og pandemi.....	64
5.4.1	Hjemmekontor.....	66
5.4.2	Gåturer.....	67

5.5	Oppsummering av kapittel 5.....	69
6	Skjæringspunktet mellom kontroll og veiledning	71
6.1	Å være en veiledende hånd.....	71
6.2	Færre møtepunkter.....	74
6.2.1	Obligatoriske møter over telefon.....	74
6.2.2	Samsillet mellom relasjoner, tillit og kontroll.....	77
6.3	Konsekvenser av mangel på kontroll.....	80
6.3.1	Frykten for reaksjoner	82
6.4	Hjemmet som kontroll- og soningsområdet	84
6.4.1	Endrede pålenkingsrutiner.....	86
6.4.2	Hjemmekontroller	87
6.5	Militærskole?.....	89
6.6	En ny arbeidshverdag	92
6.6.1	Digitaliseringsprosess – fremtiden?	92
6.7	Oppsummering av kapittel 6.....	93
7	Oppsummerende konklusjon.....	95
	Referanseliste	99
	Vedlegg	112
	Vedlegg A – Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	112
	Vedlegg B – Intervjuguide ansatte	115
	Vedlegg C – Intervjuguide domfelte	120
	Vedlegg D – Tilrådning fra NSD	127
	Vedlegg E – Godkjennelse fra kriminalomsorgen	130

1 Innledning

Mars 2020 ble verden snudd på hodet i det Verdens helseorganisasjon (WHO) erklærte Covid-19 som en pandemi (Verdens helseorganisasjon [WHO], 2020). Dette fikk store konsekvenser for samfunnet, med tiltak som satte begrensinger i de fleste menneskers liv. Det førte også til store variasjoner på smittevernstiltak internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt. Tiltakene og rådene har variert, men sosial distansering og hygiene har i stor grad fulgt etter hele pandemien (Nilsen et al., 2021, s. 6).

Pandemien førte også til store omveltninger for kriminalomsorgen og straffegjennomføringen. Soningskøen økte og færre ble kalt inn til straffegjennomføring, blant annet på grunn av kapasitetsgrunner og smittevernhensyn (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 7). Straffegjennomføring med elektronisk kontroll var den straffegjennomføringsformen som i størst grad greide å holde oppe trykket under pandemien.

Elektronisk kontroll er et alternativ til ubetinget fengsel, med det formål at den domfelte skal få ivareta sine økonomiske og sosiale interesser, og på den måten hindre tilbakefall til ny kriminalitet (Kriminalomsorgen, u.å.-a; Ulltang et al., 2020; Rokkan, 2012). Det vil si at en person som er idømt fengselsstraff, og som ellers ville ha gjennomført straffen i fengsel, nå soner den i sitt eget hjem. Dette samtidig som at de er under kontroll fra kriminalomsorgen (Skardhamar, 2013, s. 7). Man er fortsatt betegnet som firhetsberøvet når man soner med EK (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 4.1). Over 48 000 har søkt om å gjennomføre straff med elektronisk kontroll siden innføringen i 2008, og om lag

Hovedforskjellen mellom EK og fengsel er at domfelte får oppholde seg hjemme og muligheten til å være i arbeid, samtidig som at de også er utsatt for strenge vilkår og kontroll (Rokkan, 2018, s. 237). Domfelte er likevel aktive deltakere i planleggingen av vilkårene og kontrolltiltakene (Rokkan, 2018, s. 237). Noe av det viktigste med straffegjennomføring med elektronisk kontroll «er at den domfelte kan opprettholde arbeid eller skole eller annen aktivisering under straffegjennomføringstiden» (St.meld.nr.37 (2007-2008), s. 128). Det er dermed ikke et formål at den domfelte skal oppholde seg i sitt eget hjem til enhver tid.

Bakgrunnen for innføringen av elektronisk kontroll var å få ned soningskøen, hindre tilbakefall og fordi det var mer økonomisk lønnsomt (Killias et al., 2010, s. 1155; Ot.prp. nr. 31 (2006-

2007)). Generelt i Europa, påpeker Nellis (2014, s. 490-491), at et generelt behov for å ha mer kontroll på straff i samfunnet som en av begrunnelsene bak innføringen av EK. Det som gjør de europeiske landene ulik i deres bruk av EK er ulik bruk av oppfølging, kontroll og rehabiliterende tiltak, i tillegg til RF-teknologien (Nellis, 2014, s. 494). Å sone straffen utenfor fengsel gjør det mulig for domfelte å unngå negative konsekvenser ved å sone straffen i fengsel, deriblant psykologiske skader fra isolasjon, tap av menneskelig kontakt, tilgang til kriminelle miljø og stigmatisering fra familie, venner og arbeidsgiver etter løslatelse (Andersen & Telle, 2022, s. 69).

Som følge av Covid-19 pandemien, måtte straffegjennomføring med elektronisk kontroll gjennom en rekke praktiske endringer. Det var blant annet et krav om at mest mulig digital kontakt mellom domfelte og ansatte, endring i pålenking- og avlenkingspraksis, endring i kontrollvirksomhet, stengte sysselsettingsplasser og krav om hjemmekontor. Informasjonsflyten har vært stor, og det kom stadig nye retningslinjer, påbud og opphevelser. Oppgavens tittel, «For meg var det jackpot, man kan ikke gjøre noe uansett» var en av forskningsdeltakernes svar til spørsmålet hvordan det var å sone med elektronisk kontroll under pandemien. I tillegg til å endringene som fulgte av Covid-19, ble det også i 2019 vedtatt en lovendring (Prop. 132 L (2018-2019)). Denne lovendringen gir kriminalomsorgen muligheter til å ta i bruk nye, digitale kontrolltiltak der det er nødvendig.

1.1 Forskningsspørsmål og relevans

EK er et relativt lite forsket på området, i vertfall sammenlignet med fengsel. I og med at det i dag er flere som soner straffen ute i samfunnet enn i fengsel, og elektronisk kontroll er en av de viktigste faktorene i denne utviklingen er det viktig å forske på hvordan denne soningsformen oppleves for både domfelte og ansatte (Øster & Rokkan, 2018, s. 75). Elektronisk kontroll har på kort tid blitt en av de viktigste straffegjennomføringsformene i Norge.

I Norge er forskning på elektronisk kontroll i all hovedsak knyttet til EK-brukerne opplevelser samt deres familiemedlemmers opplevelse, tilknyttet både fordelene og ulempene EK fører med seg (Andersen & Telle, 2022, s. 60). Denne oppgaven har også fokus på opplevelsen til EK-brukerne, men sett i lys av pandemien og også i lys av ansatte. Det er viktig å undersøke denne formen for straffegjennomføring, i likhet med andre straffegjennomførings, og hvilke

konsekvenser koronapandemien hadde på opplevelsen av soningen. Forskning på fotlenkesoning dreier seg også ofte om helgjennomførere, som vil si de som soner hele straffen sin med fotlenke (Marklund & Holmberg, 2009). I denne oppgaven er en stor del delgjennomførere, og har i begynnelsen sonet deler av straffen i fengsel.

Forskningsspørsmålet i denne oppgaven er *Hvordan opplevde ansatte og domfelte straffegjennomføring med elektronisk kontroll i en periode preget av pandemi og lovendringer?* Jeg vil, for å svare på dette forskningsspørsmålet i tillegg se nærmere på:

1. Hvordan har kontakten med friheten vært under pandemien, og etter gjenåpningen.
2. Hvordan arbeidshverdagen til ansatte har vært før, under og etter pandemien.
3. Hvordan opplevelsen av kontroll, veiledning og relasjon har vært før, under og etter pandemien.

Forskningsspørsmålene vil bli besvart gjennom å se på ulike soningsfrustrasjoner i lys av forskningen til Sykes (1958/2007), Shammass (2014, 2017), Crewe (2011, 2015) og Hucklesby et al. (2021). Dette vil knyttes opp mot begrepene dybde, vekt, bredde og tetthet, som er et rammeverk utarbeidet av Crewe i samarbeid med flere. Disse begrepene gir muligheten til å studere ulikhetene i domfeltes opplevelser av straff, og gir en mulighet til å forklare straff gjennom andre begreper enn mild og hard straff. Forskningsspørsmålene vil også besvares gjennom å se på tidligere forskning på relasjonelt arbeid i straffegjennomføring og forskning på Covid-19.

1.2 Begrepsavklaring og avgrensning

Det er et definisjonsspørsmål hvorvidt pandemien er ferdig eller ikke. Samfunnet i Norge er tilbake til normalen, det er ingen krav om karantene eller isolasjon lengre, man trenger ikke teste seg. WHO sa likevel i en pressemelding 14. september 2022, at slutten på pandemien er nær, men vi er fortsatt ikke ved veis ende (NRK, 2022). Denne oppgaven omtaler pandemien som ferdig. Dette begrunnes i at forskningsdeltakerne selv setter et skille mellom før og etter pandemien. Intervjuene ble avholdt etter 24. september 2021, som var det første store gjenåpningen av samfunnet. Samfunnet stengte likevel ned igjen etter intervjuene var ferdig. Intervjuene ble holdt i en periode preget av endringer som følge av gjenåpningen. Dette åpner

opp for muligheten til å undersøke om og eventuelt hvordan disse endringene påvirket de domfelte og de ansatte.

Det blir også brukt begreper som EK, elektronisk kontroll og fotlenke for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Alle begrepene vil bli brukt i denne oppgaven. Siden straffegjennomføringen kan oppleves som skambelagt, ble forskningsdeltakerne spurt om hvilke begreper de selv brukte eller ønsket at skulle brukes i intervjuet, eksempelvis fotlenke, elektronisk kontroll, EK, domfelt, bruker. «People first»-språk har fått en større plass i forskning og diskusjoner rundt straff og straffegjennomføring, særlig i USA (Cox, 2020). Her setter man fokuset på hva en person har, personen har fotlenke, i stedet for hva en person er, domfelt. Samtlige forskningsdeltakere hadde ingen preferanser, og brukte selv begrepene om hverandre. Hvis de ikke hadde en preferanse forsøkte jeg likevel å bruke det de selv brukte når de pratet. Det samme spørsmålet fikk de ansatte (eksempelvis klient, domfelt, bruker). De fleste brukte domfelt. Litteratur bruker også domfelt, og jeg bruker også dette begrepet.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll åpner opp for at varig soningsudyktige, EKVAS, kan gjennomføre straff (Kriminalomsorgen, 2021b). EKVAS er blant annet domfelte med alvorlige helseproblemer. For domfelte under 18 år gjelder det også særlige vilkår (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 1.13). Disse faller utenfor denne oppgaven.

1.3 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2 vil se nærmere på straffegjennomføring med elektronisk kontroll, på bakgrunnen for innføringen og på hvem som soner med fotlenke i Norge. Den vil også se på lovreguleringene og lovendringene, og hvilke kontrolltiltak kriminalomsorgen har til disposisjon. Kapitlet vil også se på Covid-19 pandemien og restriksjonene som fulgte med, både i samfunnet generelt og for straffegjennomføring spesielt. Tidligere forskning på EK og Covid-19 vil bli gjennomgått.

De teoretiske perspektivene for analysen vil bli gjennomgått i kapittel 3. Her vil jeg først gå igjennom Sykes (1958/2007) klassiske verk om «pains of imprisonment», og hvordan dette kan nyanseres og moderniseres. Soningsfrustrasjonene knyttes også spesifikt opp mot straffegjennomføring i kapittel 3. I delkapittel 3.7 vil Crewes begreper om dybde, vekt, bredde og tetthet nøyere gjennomgås, og knyttes opp mot soningsfrustrasjonene. Dette for å få en forståelse for begrepene før de skal brukes i analysen.

Kapittel 4 vil nøye gå igjennom de metodiske valgene for oppgaven gjennom å se på utvalget, rekrutteringsprosessen, gjennomføringen av intervjuene, forskningsetiske avveielser, analysestrategi og oppgavens kvalitet.

I kapittel 5 starter analysen med å se på hvordan kontakten med friheten påvirker de domfeltes soningsopplevelse gjennom å se nærmere på friheten og dens fristelser, relasjoner og sosiale forpliktelser, og sysselsetting. Dette vil knyttes opp mot kapittel 2 og 3, og vil se på hvordan opplevelsen var både under og etter pandemien.

I kapittel 6 fortsetter analysen med å se på skjæringspunktet mellom kontroll og veiledning, og hvordan pandemien har påvirket dette. Gjennom å se på ansattrollen, endringene i kontroller, struktur og arbeidshverdag ser dette kapitlet på både ansattes og domfeltes opplevelser av straffegjennomføring med elektronisk kontroll før, under og etter pandemien.

Kapittel 7 samler alle trådene fra de øvrige kapitlene, og besvarer forskningsspørsmålet; Hvordan opplevde ansatte og domfelte straffegjennomføring med elektronisk kontroll i en periode preget av pandemi og lovendringer.

2 Bakgrunn og tidligere forskning

Elektronisk kontroll er i dag brukt over nesten hele verden, men det er varierende i hvor stor grad de bruker det og hvor i straffesakskjeden det blir brukt (Kriminalomsorgsdirektoratet [KDI], 2022, s. 7; Killias et al., 2010, s. 1156; Meld. St. 39 (2020-2021))(Killias et al., 2010, s. 1156). Norge og resten av Skandinavia bruker EK i stor grad, bruker andre land, slik som. Det er stor variasjon i bruken av elektronisk kontroll og metoder. Mens Norge bruker det etter domfellelse, blir det i andre land også brukt før straffesaken er avgjort, som for eksempel et alternativ til kausjon og varetekt (Killias et al., 2010, s. 1156; Hucklesby, 2009, s. 250). I Storbritannia er det blant annet lov med (lovlige) rusmidler så lenge det ikke er satt av spesielle vilkår (Hucklesby & Holdsworth, 2020, s. 11). Det er heller ingen konsensus i hva den gunstige gjennomføringstiden er, blant annet fordi graden av straff varierer mellom ulike land, både gjennom intensiviteten av kontroll, antall timer man er under kontroll mm. (Nellis, 2014, s. 494).

Sverige var, sammen med Storbritannia og Nederland blant de første i Europa til å vurdere og til å ta i bruk elektronisk kontroll på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet (Nellis, 2014, s. 492). Alle tre har fungert som en modell og inspirasjon for andre europeiske land i sin innføring, men de har selv ulik fokus. I Storbritannia for eksempel, er EK drevet av private selskaper som både forsyner med utstyret, men også kontrollerer og følger opp eventuelle brudd på vilkår (Hucklesby, 2009, s. 250). Sverige og Nederland på den andre siden har et større fokus på sosialt arbeid hvor kriminalomsorgen har en sentral rolle, og bygger på prinsippet om at den elektroniske kontrollen i seg selv ikke har en rehabiliterende effekt og at straffegjennomføringen har behov for noe mer, den relasjonelle og dynamiske kontrollen (Nellis, 2014, s. 492).

Norge innførte elektronisk kontroll i 2008, først som et prøveprosjekt i seks fylker, før det i 2014 ble utrullet nasjonalt og ble til en fast straffegjennomføringsform (Andersen & Telle, 2022, s. 59, 61; Rokkan, 2012, s. 27). Elektronisk kontroll ble introdusert gjennom et ønske om bedre rehabilitering, og for å lette på trykket til det norske straffesystemet gjennom å få domfelte vekk fra fengsel, og tilbake til samfunnet (Andersen et al., 2020, s. 145). Dette både gjennom helgjennomføring, hvor man fikk senket soningskøen, men også gjennom delgjennomføring, hvor man slapp ut av fengsel tidligere (Andersen et al., 2020, s. 142). Norge hentet inspirasjonen fra bruken av elektronisk kontroll i Sverige og Danmark. Innføringen var

ikke uten kamp, og ble møtt med skepsis både fra venstre og høyre siden av politikken, både med tanke på at det ville bli sett på som for mildt, men også kritikk mot å ta i bruk hjemmet som fengslingsområde (Nellis, 2014, s. 497)

Skandinavisk eksepsjonalisme er en betegnelse som straff- og kriminalpolitikken i Skandinavia har fått fra internasjonale forskere, og går ut på at Skandinavia blir sett på som et unntak fra de økende fengslingsratene og den harde kriminalitetspolitikken ellers i verden, og med «eksepsjonelle» forhold i fengslene (Ugelvik, 2015, s. 288; Shammas, 2014, s. 105). Nellis (2014, s. 497) argumenterer for at skandinaviske bruken av EK også virker inn på den skandinaviske eksepsjonalismen når man sammenligner det med resten av Europa.

Fotlenkesoning i Skandinavia er anerkjent internasjonalt som en soningsform med tett oppfølging og kontroll av brukerne, bedre kjent som «Den skandinaviske modellen» (KDI, 2022, s. 7). Det som også er særlig spesielt for Norge og Skandinavia, er at det er kriminalomsorgen, og ikke domstolene som bestemmer om straffen skal gjennomføres med elektronisk kontroll eller som en fengselsstraff (Andersen & Telle, 2022, s 60; Andersen et al., 2020, s. 132). I resten av Europa er EK en selvstendig straffereaksjon, og som idømmes av en domstol (Prop. 132 L (2018-2019), s. 11). Dette vil si at i motsetning til andre straffegjennomføringsformer i samfunnet, slik som for eksempel samfunnsstraff, ikke er domstolen som avgjør om personen kan få gjennomført straffen med fotlenke. Fotlenkesoning er i Norge regnet som en form for gjennomføring av fengselsstraff. Det kan likevel diskuteres hvorvidt domstolen likevel indirekte kan påvirke hvem som soner med EK, gjennom at de kan tilpasse individuelle lengder på dom til å gå innenfor eller utenfor kriteriene for EK. Denne diskusjonen havner utenfor denne oppgaven, men blant annet Andersen et al. (2020) ser på domstolens innvirkning på EK.

EK er gjennomføring av en ubetinget fengselsstraff, bare i samfunnet. Hvem som soner med elektronisk kontroll er dermed en administrativ avgjørelse tatt av kriminalomsorgen, som i forarbeidene blant annet ble begrunnet i forbindelse med progresjon og for at EK skal «fremstå som et reelt alternativ til tradisjonell soning av ubetinget fengselsstraff» (Ot.prp. nr. 31 (2006-2007), s. 46). Tett personlig oppfølging og kontroll er kjennetegner den skandinaviske modellen (Prop. 132 L (2018-2019), s. 10). Det er varierende hvorvidt kontakt mellom EK-brukerne og kriminalomsorgens ansatte er i andre europeiske land. Det er friomsorgen som administrere, kontrollerer og følger opp EK i Norge (Skardhamar, 2013 s. 8; Kriminalomsorgen, 2021a, 16a

7.7). Det er tverrfaglig behandling i friomsorgen, med både sosial- og fengslingsfaglig kompetanse (KDI, 2022, s. 4).

Hensikten med innføringen av EK i Norge var å redusere soningskøen, få etablert flere ulike straffegjennomføringsformer og gi en mulighet for progresjon for domfelte (Prop. 132 L (2018-2019), s. 9). At elektronisk kontroll kan brukes som en mulighet for progresjon og utslusning, argumenteres i at man dermed kan øke kvaliteten på straffegjennomføringen (Ot.prp. nr. 31 (2006-2007), s. 45). Et av kriminalomsorgens viktigste oppgaver er å redusere tilbakefall til ny kriminalitet (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 9). Det er også en målsetting med EK at man ikke skal gjøre tilknytningen til arbeidslivet vanskeligere, få ned soningskøen, øke kvaliteten på straffegjennomføringen, redusere mulige negative konsekvenser og redusere tilbakefall til ny kriminalitet (Skardhamar, 2013, s. 21; Andersen & Telle, 2022, s. 59; Rokkan, 2012, s. 19). EK er også kostnadseffektiv, som blir brukt som begrunnelse i Norge og resten av verden (Andersen & Telle, 2022, s. 61). Blant annet for å redusere fengsling av domfelte som utgjør en lavere risiko (Andersen et al., 2020, s. 130).

2.1 Hvem soner med elektronisk kontroll?

Kriminalomsorgen har i dag en kapasitet på 500 plasser, og har siden innføringen i 2008 gjennomført over 32 000 ubetingete fengselsdommer med fotlenke i samfunnet (KDI, 2022, s. 3). Mellom 2015 og 2021 var om lag 26 000 av totalt 45 000 ubetingede fengselsdommer gjennomført med EK (Statistisk sentralbyrå [SSB], u.å.). Det er i majoriteten menn som soner med EK, som speiler resten av straffesystemet. Det er likevel en høyere andel kvinner som soner med EK enn det er i fengsler (Skardhamar, 2013, s. 15). Av kvinnelige domfelte, soner over 70 prosent av disse straffen i samfunnet (s. 40). I tillegg soner ca. 60 prosent av kvinnelige domfelte som er dømt til ubetinget fengsel dommen med elektronisk kontroll utenfor fengsel. 44 % av ubetingete dommer ble iverksatt med elektronisk kontroll i 2021 (KDI, 2022, s. 2). Til en hver tid var det i gjennomsnitt 406 pålenkede (KDI, 2022, s. 3). Den største andelen var menn og norske statsborgere (KDI, 2021b, s. 3). Den gjennomsnittlige alderen ligger på 38 år (KDI, 2021b, s. 3)

EK-brukerne deles inn i helgjennomførere og delgjennomførere. Helgjennomførere er straffede som har blitt idømt en ubetinget fengselsstraff på inntil 6 måneder, og som har fått innvilget å

sone hele straffen med fotlenke. Delgjennomførere er de som har igjen inntil 6 måneder av sin ubetingede fengselsdom, og som da gjennomfører siste del av straffen hjemme med elektronisk kontroll (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-2). Helgjennomførere sitter i gjennomsnitt 35 dager med fotlenke, og delgjennomførere i gjennomsnitt 92 dager (KDI, 2022, s. 3)

Det er en rekke betingelser og krav som må oppfylles for at man kan gjennomføre straffen med EK. Det er en del objektive krav, slik som straffelengde, bosituasjon og en stabil telefonforbindelse (Andersen & Telle, 2022, s. 60; Skardhamar, 2013, s. 7; Øster & Rokkan, 2018). I tillegg er det ikke alle lovbrudd som åpner opp for at man kan sone med elektronisk kontroll, blant annet flere typer volds- og seksuallovbrudd, spesielt de som er begått i hjemmet (Andersen et al., 2020, s. 130; KDI, 2022, s. 3-4; Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-2 fjerde ledd). Hvis de objektive og faste kravene er oppfylt, må man i tillegg gå igjennom en egnethetsvurdering, hvor kriminalomsorgen vurderer om personen er sikkerhetsmessig og personlig egnet til å sone med elektronisk kontroll (Skardhamar, 2013, s. 7). Det er en saksbehandler på det aktuelle friomsorgskontoret som gjennomfører egnethetsvurderingen (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 7.4).

Et særlig tema i egnethetsvurderingen er rusmidler, og ifølge retningslinjene til kriminalomsorgen er domfelte anset som uegnet hvis han eller hun «ikke viser motivasjon, vilje eller evne til å avslutte et pågående aktivt rusmisbruk i den perioden straffegjennomføringen skal vare» (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 7.4). Kriminalomsorgen utarbeider, sammen med den domfelte, en gjennomføringsplan, som domfelte må følge (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, §7-4 første ledd). Man må i tillegg holde seg unna alkohol og andre rusmidler, og samtykke til uanmeldte kontrollbesøk fra kriminalomsorgens ansatte, både i hjemmet og på arbeidsplassen. Det er et krav om sysselsettinga, og de må også godta å møte med kriminalomsorgen en gang i uken.

Domfelte må selv søke om straffegjennomføring med elektronisk kontroll (Kriminalomsorgen, u.å.-b). Det er likevel kriminalomsorgens ansvar å informere om muligheten til å sone med fotlenke, jf. § 7-8 i forskrift om straffegjennomføring. Det er derfor frivillig å søke om å gjennomføre straffen med fotlenke. Det er derfor et håp om at man derfor er klar for en forandring, og at selve søknadsprosessen skal vise at man har en motivasjon til å forandre seg (Andersen & Telle, 2022, s. 69) Argumenteres i at man i større grad oppfyller vilkårene og ikke bryter vilkårene. Siden innføringen av EK i 2008 er det bare om lag 4,5 % av domfelte som

bryter vilkårene i såpass grad at de har blitt sendt tilbake til fengsel (KDI, 2022, s. 3). Dette anses som svært lavt. Dette viser at det er en motivert gruppe, og kan forklares i at man selv må søke for å få gjennomført straffen med fotlenke (Øster & Rokkan, 2018, s. 77; Andersen & Telle, 2022, s. 69). Dette kan forklare hvorfor det er såpass få brudd på vilkår og tilbakeføringer til fengsel. EK blir av de som har sonet beskrevet som utfordrende, og med klare begrensninger på friheten, men som likevel er å foretrekke fremfor et fengslingsopphold (Rasmussen et al., 2016; Andersen et al., 2020, s. 142).

De fleste som soner med EK er dømt for ruspåvirket kjøring, økonomisk kriminalitet og alvorlige fartsoverskridelser (KDI, 2022; Kristoffersen & Iversen, 2018; Skardhamar, 2013). I 2021 var hele 45 % av de som sonet med EK dømt for ruspåvirket kjøring, videre fulgte henholdsvis bedrageri og utroskap, øvrige brudd på veitrafikkloven og narkotikalovbrudd (KDI, 2022, s. 4).

De som søker er relativt ressurssterke domfelte med jobb og familie (Rasmussen et al., 2018; Rokkan, 2012; Skardhamar, 2013). Skardhamar har i sin rapport fra statistisk sentralbyrå undersøkt sosioøkonomiske forskjeller og likheter mellom EK-brukere og innsatte i fengsler i Norge. Han viser til kritikken om at EK er med på å øke sosial ulikhet i det norske straffesystemet (Skardhamar, 2013, s. 25). I sin sammenligning kommer han frem til at «det er de sosioøkonomiske best stilte straffede som får muligheten til å benytte EK, mens dårligere stilte personer må gjennomføre straffen i fengsel» (Skardhamar, 2013, s. 25, 18). I tillegg viser han hvordan EK-brukere har høyere utdanningsnivå enn de som soner korte fengselsstraffer, og en større andel også er arbeidstakere. Det er likevel økonomiske problemer blant EK-brukerne, dog i mindre andel enn hos innsatte.

Andersen og Telle (2022) viser i sin analyse av elektronisk kontroll og tilbakefall, hvordan EK virker til å ha positive konsekvenser tilknyttet tilbakefall. Selv om det ikke har noe direkte effekt, argumenterer de for at konsekvensene generelt er positiv, da EK både er mer økonomisk lønnsomt, og har bidratt til å få ned soningskøen (Andersen & Telle, 2022, s. 71).

2.2 Lovreguleringer og innholdet i straffegjennomføringen

Det er straffegjennomføringsloven som legger opp rammene for gjennomføringen av straff i Norge, og legger vekt på at straffen skal bygge på egeninnsats fra domfelte og rehabilitering (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 39; Straffegjennomføringsloven, 2001, § 2). Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er i dag regulert gjennom § 16 a i straffegjennomføringsloven, kapittel 7 i forskrift til straffegjennomføring, og gjennom Kriminalomsorgens egne retningslinjer. I 2020 gjennomgikk elektronisk kontroll en lovendring, som førte til utvidelse av gjennomføringstid, tilgang på bruk av digital teknologi med mer. Tidligere § 16, som før 2020 inneholdt vilkår for straffegjennomføring utenfor fengsel med særlige vilkår (hjemmesoning) og straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll (fotlenke), ble nå skilt fra hverandre, og EK blir regulert av dagens § 16 a. Hjemmesoning og EK har flere like vilkår, men er samtidig to ulike straffegjennomføringsformer, og terskelen for hjemmesoning er høyere enn fotlenkesoning. Justis- og beredskapsdepartementet argumenterte derfor for at det vil gi bedre oversikt at hjemmesoning og fotlenkesoning reguleres av to ulike paragrafer (Prop. 132 L (2018-2019), s. 7).

§ 16 a første ledd sier at de som er dømt til ubetinget fengsel i inntil 6 måneder, eller har 6 måneder igjen før forventet løslatelse kan gjennomføre resterende straff med elektronisk kontroll hvis det er «hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet». Beslutningen må ikke gå imot formålet med straffen, og det må være sikkerhetsmessig forsvarlig. Før lovendringen var gjennomføringstiden på 4 måneder, både for hel- og delgjennomførere. Begrunnelsen bak utvidelsen av gjennomføringstiden var at dette vil «styrke kriminalomsorgens arbeid med tilbakeføring til samfunnet, og bidra til lavere tilbakefall til ny kriminalitet» (Prop. 132 L (2018-2019), s. 13). Under innføringen av prøveperioden i 2008, var omgjøringen av hjemmet til fengsel stor tematikk (Ot.prp. nr. 31 (2006-2007)). Justis- og beredskapsdepartementet svarer her ved å vise til rapporten utarbeidet fra Vista Analyse. Denne rapporten viser hvordan det både for EK-brukerne og for samtlige pårørende er positiv til fotlenkesoning når man sammenligner fengsel med EK (Rasmussen et al., 2016; Prop. 132 L (2018-2019), s. 13). Denne utvidelsen fører til at målgruppen blir større, men det skal i prinsippet ikke føre til noen forskjeller i vurdering av egnethet og sikkerhet (Prop. 132 L (2018-2019), s. 20).

§ 16 annet til syvende ledd gjelder også for § 16 a, jf. § 16 a tredje ledd. Det vil si at den domfelte må ha et fast bosted og må være i sysselsetting. Sysselsettingen kan for eksempel være arbeid eller studier. Her kan kriminalomsorgen også bistå i å finne frivillig sysselsetting (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 3.6.2). Selv om kravet om sysselsetting blant annet begrunnes i at domfelte skal kunne ivareta sine økonomiske forpliktelser, er det ikke et krav om lønnet sysselsetting. Dette er fordi ivaretagelsen av sosiale forpliktelser og muligheten til å være utenfor hjemmet også er et viktig formål med straffegjennomføring med EK (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 3.6.1). Sysselsettingen skal være mellom 20 til 45 timer i uken. Det må være en form for kontaktperson ved sysselsettingsstedet, som kriminalomsorgen kan ta kontakt med og som skal rapportere til kriminalomsorgen hvis domfelte har fravær m.m. (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 3.6.5). Det finnes unntak til denne regelen, men frykt for å miste jobben er ikke tilstrekkelig. Muligheten for arbeid er den største motivasjonen til å søke på EK viser forskningen til Rokkan (2018, s. 237). Muligheten til å være med familie kommer på en andre plass.

I tillegg må domfelte avstå fra rusmidler, og kriminalomsorgen kan fastsette, oppheve eller endre særlige vilkår hvis dette anses som nødvendig med tanke på straffen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Dette består blant annet av krav om behandling, programdeltagelse, medikamenter, oppholdssted og krav om å unngå visse personer. Kriminalomsorgen kan varsle fornærmede og etterlatte hvis dette er av betydning.

Kriminalomsorgen, i samarbeid med domfelte, utarbeider en gjennomføringsplan, som den domfelte må følge igjennom straffegjennomføringen (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, §7-4 første ledd). Gjennomføringsplanen inneholder «de krav og vilkår som settes for straffegjennomføringen, herunder et detaljert aktivitetsskjema hvor samtlige utganger fra og innganger til hjemmet fremgår» (Kriminalomsorgen, 2021a, 16 a 3.4). Et av formålene med gjennomføringsplanen er å bidra til struktur og forutsigbarhet i straffegjennomføringen (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 3.5.1). Under hele straffegjennomføringen må domfelte oppholde seg i boligen, med unntak av det som er avtalt på forhånd med kriminalomsorgen (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 3.2). Øster og Rokkan (2018, s. 3) argumenterer for at forpliktelsen for å delta i samfunnet er like viktig som forpliktelsen til å holde seg hjemme.

I tillegg til sysselsetting og kravet om å oppholde seg hjemme, har domfelte tilgang på 7 timer i uken med permisjon (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-6). Permisjonen begrunnes i at den skal «bidra til å støtte domfeltes rehabilitering og ivaretagelse av sosiale forpliktelser»

og «fremme domfeltes tilpasning til samfunnet (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 5.1 og 16a 5.2.1). Den skal likevel ikke uthule straffegjennomføringen. Det vil si at den kan brukes til personlige gjøremål og andre praktiske aktiviteter, slik som handling og trening.

2.2.1 Kontrolltiltak

Selv om straffen sones ute i samfunnet, er den preget av et høyt kontrollnivå. En forutsetning for en vellykket straffegjennomføring av elektronisk kontroll er at det blir gjennomført effektiv kontroll av at vilkårene som domfelte må overholde, og slik at brudd blir oppdaget og tiltak kan settes inn når som helst (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 4.1). Straffegjennomføringen krever et høyt kontrollnivå, men kan også individuelt tilpasset. En som er straffet for ruspåvirket kjøring krever mer og i større grad kontroll av rusmidler enn en som er straffet for utroskap mot eget selskap. Det er et krav at kontrollen skal være diskre og utføres på en respektfull måte (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 4.1).

EK er preget av et høyt kontrollnivå, både i form av statisk og dynamisk kontroll. Den statiske kontrollen kjennetegnes i all hovedsak av den elektroniske kontrollen, som i de fleste tilfellene vil si en fotlenke med radiofrekvensteknologi (Rokkan, 2012, s. 31). Det vil si at den domfelte har på seg en fotlenke, og en basestasjon blir plassert i hjemmet. Denne basestasjonen kommuniserer hele tiden med kontrollsenteret, for å kontrollere at domfelte følger de inn og utganger som er avtalt i gjennomføringsplanen og aktivitetskjemaet (Øster & Rokkan, 2018, s. 5).

Fotlenken er likevel bare et lite verktøy, og bare en liten del av den kontrollen og oppfølgingen som skjer under straffegjennomføring med EK. Det legges stor vekt på dynamisk sikkerhet og tett oppfølging fra ansatte (Øster & Rokkan, 2018, s. 3). I tillegg til RF-teknologi, og nå de nye digitale kontrolltiltakene, har kriminalomsorgen mulighet til å utføre kontroll av domfelte gjennom «uanmeldte hjemmebesøk, urinprøver, utåndingsprøver, blodprøve eller annen undersøkelse som kan skje uten fare eller særlig ubehag» (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-5). Den dynamiske kontrollen kjennetegnes av den menneskelige kontakten fra ansatte i kriminalomsorgen og eksterne kontrollører, og relasjonsbyggingen som oppstår i disse situasjonene (Rokkan, 2012, s. 31). Det er flere statiske elementer i denne menneskelige kontrollen, men relasjonelt arbeid er ett av de prioriterte områdene under EK-soning i Norge

(Rokkan, 2012, s. 88). Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er derfor ikke teknologi alene, men er avhengig av menneskelig kontakt (Nellis et al., 2013, s. 6). Studier tyder på at kontakten med saksbehandlere er svært viktig for å forhindre ny kriminalitet (Hucklesby i Nellis et al., 2013, s. 14).

Uanmeldte kontrollbesøk, enten i hjemmet eller på sysselsettingstedet skal foretas minimum en gang i uka (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 4.3).

Det er i de fleste tilfeller tilstrekkelig at RF-teknologien, i tillegg til den mer dynamiske sikkerheten utført av kriminalomsorgen, benyttes under straffegjennomføringen (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 4.2). § 16 a fjerde ledd åpner likevel opp for at kriminalomsorgen kan bruke digital teknologi hvis det er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffegjennomføringen. Dette er en av lovendringene som ble vedtatt i 2019, og ikrafttreds i 2020. Dette gir kriminalomsorgen muligheten til å ta i bruk biometri, GPS, videosamtaler og fjernalkoholmåling som kontrolltiltak overfor domfelte. Teknologi er derfor en nødvendighet i straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Fotlenken er den viktigste kontrollmetoden, mens den resterende kontrollen utføres av kriminalomsorgen. Dette er både ressurs- og tidkrevende. En begrunnelse for å innføre disse nye digitale tiltakene er nettopp mer effektiv kontroll (Prop. 132 L (2018-2019), s. 30). Disse nye tiltakene kan bare brukes når det er sikkerhetsmessig nødvendig, jf. § 16 a fjerde ledd. Det vil si at det bare er i tilfeller hvor RF-teknologien ikke er tilstrekkelig, at kriminalomsorgen kan ta i bruk de nye tiltakene.

Før lovendringene hadde man i Norge bare tilgang på tilgang på RF-teknologien (Prop. 132 L (2018-2019), s. 10). Hvis domfelte befinner seg utenfor boligen på tidspunkter som ikke er planlagt, vil det derfor bli sendt varsel til kriminalomsorgen. Hvor domfelte befinner seg, har man ikke kontroll på. Ved innføringen av EK i 2008, var det ingen diskusjon tilknyttet bruk av RF- eller GPS-teknologi. Forarbeidene peker på at RF-teknologi er den mest brukte teknologien ellers, blant annet i nabolandene Sverige og Danmark som Norge hentet mye inspirasjon fra (Ot.prp. nr. 31 (2006-2007)). Rokkan (2012, s. 31) hevder at teknologien er hensiktsmessig i gjennomføringen av straff hvor inn- og utgang er en viktig del av straffegjennomføringen, mens GPS er til bruk hvor man vil ha kontroll på bevegelsene til domfelte. RF-teknologien tillater kriminalomsorgen til å ha kontroll over når domfelte oppholder seg hjemme eller borte fra hjemmet, men er ikke en fysisk hindring for de domfelte (Killias et al., 2010, s. 1558, Hucklesby, 2009, s. 251).

Bruken av GPS i straffegjennomføring av EK får mer fotfeste ellers i verden, og er med på å forklare hvorfor Norge også nå har fått tilgang på bruken av GPS i gitte situasjoner (Nellis, 2014, s. 490). Lovendringen gir kriminalomsorgen muligheten til situasjonsbestemt sporing, som et supplement til RF-teknologien (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-5 fjerde ledd; Nellis, 2014, s. 495; Prop. 132 L (2018-2019)). Dette følger samme prinsipp som for omvendt voldsalarm. Det vil si at hvis domfelte har brutt vilkår tilknyttet straffegjennomføringen, kan kriminalomsorgen gå inn å se domfeltes geografiske posisjon. Vilkårene som må være brutt er oppholdssted og samkvem med bestemte personer (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-5; Straffegjennomføringsloven, 2001, § 16 tredje ledd bokstav d og e).

Videosamtaler i samfunn, eller VIS, gir kriminalomsorgen mulighet til å kommunisere med domfelte gjennom lyd og bilde (Prop. 132 L (2018-2019); Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-5 femte ledd). Begrunnelsen for videosamtaler er blant annet geografisk beliggenhet. Det kan ved flere lokasjoner være lang og tidkrevende reiseveier både for EK-sonere og for ansatte i kriminalomsorgen for kontroll på hjemsted og obligatoriske møter ved kriminalomsorgens kontorer, noe som også kan få negativ innvirkning på sysselsettingen. Videosamtaler kan derfor brukes som et kontrolltiltak og som et alternativ for å gjennomføre obligatoriske møter. I retningslinjene til kriminalomsorgen står det at «videosamtale er ment benyttet som et supplement og hjelpemiddel og skal ikke erstatte den menneskelige oppfølgingen av den domfelte» (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 4.2.2)

Fjernalkoholmåling er en mulighet for kriminalomsorgen å foreta alkoholtesting uten å måtte møte opp i hjemmet til domfelte. Begrunnelsen ligger blant annet i at de fleste brudd stammer fra alkoholkonsum blant de domfelte (Prop. 132 L (2018-2019), s. 26). Ved å ta i bruk fjernalkoholtesting får kriminalomsorgen mulighet til å foreta testing jevnlig, og man ser for seg at dette kan ha en preventiv effekt fordi oppdagelsesrisikoen blir høyere. § 7-5 syvende ledd viser blant annet til at fjernalkoholtesting kan brukes på ethvert tidspunkt under straffegjennomføringen.

Lovendringen har også åpnet for muligheten til å bruke biometri, det vil si «muligheten til identifisering ved hjelp av fingeravtrykk [som] vil kunne bekrefte domfeltes tilstedeværelse i boligen» (Prop. 132 L (2018-2019), s. 27). Dette begrunnes blant annet i at telefonsamtaler gjør det vanskelig å avgjøre om det er den rette vedkommende man prater med, og man kan derfor få bekreftet at domfelte befinner seg i boligen gjennom fingeravtrykk. Ansiktsgjenkjenning gjør

det også mulig til at man får bekreftet at riktig person gjennomfører fjernalkoholtesting (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, jf. § 7-5, sjette ledd; Ot.prp. nr. 31 (2006-2007)).

Ved denne innføringen av de nye digitale kontrolltiltakene har det oppstått nye problematikker knyttet til personvern og oppbevaring. Dette havner utenfor oppgavens tematikk, men er en viktig diskusjon å ta med i videre vurderinger av dette.

I Norge, til forskjell fra flere andre europeiske land, står tett oppfølging fra kriminalomsorgen tett i straffegjennomføringen. Det er blant annet et krav om et obligatorisk møte hver uke mellom domfelte og en ansatt, som regel på lokalet til det aktuelle friomsorgskontoret (Kriminalomsorgen, 2021a, 16 a 3.7). I og med at de nye digitale kontrolltiltakene har kommet til, er det likevel et krav at man minimum en gang i måneden skal møtes fysisk (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 3.7)

Som følge av brudd på vilkår, kan kriminalomsorgen beslutte tilbakeføring til fengsel. Det kan også besluttes økt kontroll i stedet for tilbakeføring. Denne økte kontrollen vil da i hovedsak dreie seg om mer kontakt med den domfelte (Kriminalomsorgen, 2021a, 16 a 6.1). Beslutningen om tilbakeføring til fengsel skal gjøres hvis det er brukt rusmidler eller domfelte nekter å ta rusmiddelprøver (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 6.1).

2.3 Covid-19

Den 11. mars 2020 ble Covid-19 erklært som en pandemi av WHO (Verdens helseorganisasjon, 2020). Dagen etter, den 12. mars, og de påfølgende dagene, innførte regjeringen i Norge de mest inngripende tiltakene vi har hatt i fredstid (Regjeringen, u.å.; Solberg, 2020). Alle delene av samfunnet ble påvirket av disse tiltakene, inkludert kriminalomsorgen og straffegjennomføring. "Alle samfunnsområder påvirkes av denne krisen, og mange har opplevd at de må ta stilling til helt nye spørsmål" (Solberg, 2020). Siden 2020 har en rekke anbefalinger, påbud og forbud blitt innført og opphevet (Regjeringen, u.å.). Dette er alt i fra stengte barnehager, grunnskoler og universiteter, treningsentre og frisører, serveringssteder og kjøpesentre (Løkkevik et al., 2020; Regjeringen, u.å.). I en periode har det vært hytteforbud, hvor man ikke fikk lov å oppholde seg på sin egen hytte hvis den befinner seg i en annen

kommune (Regjeringen, u.å.). Det har også blitt innført skjenkestopp og skjenkeforbud flere ganger i løpet av årene pandemien har pågått (Regjeringen, u.å.).

Tiltakene som har blitt innført, har blitt innført både på bakgrunn av mye smitte, slik som etter sommeren i 2020 hvor smitten begynte å øke igjen, men også for å forbygge smitte. 26. oktober 2020 ble det blant annet innført tiltak i Oslo på bakgrunn av smittesituasjonen ellers i Europa for å "unngå at vi kommer i en liknede situasjon i Oslo og Norge" (Oslo kommune, 2020a). Endringene skjer raskt. I løpet av en måned kom regjeringen både med nasjonale lettelsener, før de igjen kom med nye nasjonale innstramminger (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020b; Regjeringen, u.å.; Statsministerens kontor, 2020). Covid-19 tiltakene ble blant annet satt inn som ikke-rettslige anbefalinger, og rettslige påbud eller forbud (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020a, s. 7).

2.3.1 Lokale tiltak i Oslo

Man kan skille mellom lokale, regionale og nasjonale tiltak knyttet til Covid-19. Både nasjonale og lokale myndigheter kan igangsette tiltak etter hjemmel i smittevernloven (1994). Nasjonale tiltak er tiltak gitt av regjeringen, som gjelder for hele landet og dens befolkning (Statsministerens kontor, 2021a). Regionale tiltak er tiltak som regjeringen setter inn for ulike regioner med stor fare for smittespredning, de gangene kommunene spør om hjelp eller de gangene regjeringen mener at kommunene ikke reagerer raskt nok med sine egne tiltak (Statsministerens kontor, 2021a). Dette har man sett flere ganger igjennom pandemien, med Nordre Follo-utbruddet i januar 2021, Halden-utbruddet i månedsskiftet januar/februar 2021, og Bergen-utbruddet i februar (Helse- og omsorgsdepartementet, 2021a, 2021b, 2021c). Her har kommunene med smitteutbrudd, i tillegg til de omkringliggende kommunene rundt fått kraftige tiltak gitt av regjeringen, men som ikke var gjeldene for resten av landet. I tillegg til nasjonale og regionale tiltak, har kommunene mulighet til å sette inn egne lokale tiltak gjennom smittevernloven §4-1. Dette gir kommunene mulighet til å innføre mer inngrepene tiltak lokalt ved lokale smitteutbrudd (Statsministerens kontor, 2021a). Eksempelvis, var flere av de regionale tiltakene som ble innført med Nordre Follo-utbruddet, allerede gjeldene for Oslo (NTB et al., 2021; Oslo kommune, 2021a)

I flere perioder har man vært preget av store forskjeller på smittevernstiltakene i Norge (Statsministerens kontor, 2021b). Oslo har gjennom store deler av pandemien hatt strengere anbefalinger og påbud enn resten av landet, og har i stor grad hatt lokale tiltak fremfor nasjonale (Regjeringen, u.å.; Statsministerens kontor, 2021c). Dette begrunnes blant annet i at "Oslo har gjennom store deler av pandemien vært episenteret for Covid-19 i Norge" (Stålcrautz et al., 2021, s. 34). Hovedstaden i Norge er ikke alene om å ha mye smitte, og den generelle trenden i Europa er at hovedstedene er "nodene for økning i smittespredningen" (Folkehelseinstituttet & Helsedirektoratet, 2020, s. 1). Oslo er preget av mye inn- og utfart, og hvis det er mye smitte i Oslo vil dette også nå resten av landet (Saue, 2021).

Fra november 2020 til slutten av mai 2021 var Oslo så å si helt stengt, i det byrådet kaller en sosial nedstenging (Oslo kommune, 2020b; Aasmundsen et al., 2021). Dette innebar blant annet skjenkeforbud, kinoer, treningsentre osv. holdt stengt. I løpet av den tiden, ble det blant annet "sterke anbefalinger om å unngå sosial kontakt" hvor byrådet blant annet anbefalte folk å unngå private sammenkomster eller besøk i private hjem (Oslo kommune, 2021b). I tråd med nasjonale regler stengte kjøpesentre og serveringssteder. Da Norge og Oslo sto foran sin tredje smittebølge, så ikke byrådet en annen løsning enn å sette inn et forbud om mer enn to besøkende i private hjem, og uttalte seg om at "Den eneste måten å stoppe viruset på er å stoppe mest mulig av den fysiske kontakten mellom byens innbyggere" (Oslo kommune, 2021c). De nasjonale tiltakene på denne tiden tilsa at det var en sterk anbefaling å ha bare ha to gjester på besøk. De nasjonale reglene erstatter ikke lokale vedtak, noe som viser hvordan Oslo hadde strengere regler. Også når Regjeringen gjorde nasjonale lettelsener i løpet av våren 2021, gjaldt ikke disse for Oslo (Oslo kommune, 2021d). De fleste reglene gjaldt derfor allerede i Oslo-regionen (NTB et al., 2021).

2.3.2 Opplevelser og holdninger til Covid-19

En undersøkelse fra FHU om livskvaliteten og den psykiske helsen til nordmenn under det første året med pandemi viste at det var flere som slet med psykiske plager og ensomhet (Nes et al., 2020). Dette var særlig i Oslo og Bergen, som har opplevd omfattende smittevernstiltak. De antok at tallene på ensomheten har en sammenheng med strenge smittevernstiltak og at pandemien hadde vart i en lengre periode. Det var særlig personer som bodde alene som ble rammet av smittevernstiltakene.

I en undersøkelse fra Sætervik et al. (2021) viser at de fleste hadde tillitt til myndighetenes håndtering av pandemien, og hadde et stort ønske om å følge smittevernstiltakene og stor tiltro til sin egen håndtering. Smittevernstiltakenes effekt er sterkt knyttet opp mot tillitten befolkningen har til myndighetene, og smitten kom raskt under kontroll i Norge (Sætervik et al., 2021, s. 14). I en rapport utarbeidet av regjeringens ekspertgruppe påpekes det at fordi «vi til sammen utgjør et godt fungerende samfunn der innbyggerne har tillitt til hverandre, til myndighetene og til hjelpeapparatet, har vi klart og tatt veldig godt vare på hverandre» (Kjøs et al., 2021, s. 5)

2.3.3 Covid-19 og straffegjennomføring

Covid-19 fikk også store konsekvenser for straffegjennomføringen og virksomheten i kriminalomsorgen. Færre ble kalt inn til straffegjennomføring som følge av pandemien (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 7). EK har likevel holdt trykket oppe. Noen av de første tiltakene som ble satt inn var en utvidet hjemmel til å gjennomføre straff med elektronisk kontroll (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020). Som følge av pandemien, var Norge ett av flere europeiske land som fremskutte løslatelse fra fengsler for å forhindre smitteutbrudd i fengslene, samt at Norge økte bruken av elektronisk kontroll (Aebi & Tiago, 2020, s. 4, 11; KDI, 2020a). Fremskutt løslatelse vil si at domfelte kan løslates kort tid før de egentlig skulle, hvis særlige grunner taler for dette (Straffegjennomføringsloven, 2001, § 42 fjerde ledd). Koronautbruddet ble opprinnelig sett på er en særlig grunn (KDI, 2020a). Det ble etter hvert et behov for lovhjemler som særlig rettet seg mot Covid-19 og smittevernstiltak. Det ble i første omgang utarbeidet en midlertidig forskrift, Midl. Forskrift om straffegjennomføring for å avhjelpe konsekvenser av utbruddet av Covid-19, i slutten av mars 2020. Denne ble senere erstattet av midlertidig lovbestemmelser i kapittel 3A i straffegjennomføringsloven (Prop. 111 L (2019-2020); Prop. 36 L (2020-2021)). Monica Mæland, daværende justis- og beredskapsminister begrunnet de midlertidige lovbestemmelsen med at «I fengsel bor og arbeider mange under samme tak, og mange innsatte har helsemessige utfordringer. Vi må gi kriminalomsorgen de verktøyene for å kunne begrense smittespredning og håndtere de utfordringene som pandemien gir» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020b)

Kapittel 3A ble vedtatt for ca. 6 måneder om gangen. Mellom disse gangene gjennomgikk kapitlet noen endringer. Hovedpoengene var fortsatt det samme, men de fikk ulike paragrafer.

Kapittel 3A gjaldt regler og lovbestemmelser knyttet til besøk i fengsel, utelukkelse fra fellesskap i fengsler, straffegjennomføring uten for fengsel (med EK), straffavbrudd av straff i samfunnet, og permisjoner og frigang (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020a, 2020b; KDI, 2021c; Prop. 36 L (2020-2021)). Lovhjemlene i kapittel 3A som dreide seg om EK gikk ut på at for en periode kunne domfelte som i samfunnet med fotlenke i stedet for fengsel (Prop. 111 L (2019-2020); Prop. 36 L (2020-2021)). Dette var på grunn av kapasitetsbehov og kunne bare innvilges hvis det var sikkerhetsmessig forsvarlig. Dette betydde ikke en utvidelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, da det var situasjonsbetinget. Kravet om sysselsetting forsvant (KDI, 2020c; Kriminalomsorgen, 2021c, § 45 c)

Under pandemien ble det stadig foreslått et mer permanent kapittel i straffegjennomføringsloven som skulle gjelde for allmennfaglige smittsomme sykdommer, se Prop. 129 L (2020-2021) og Prop. 34 L (2021-2022). Dette var for å kunne styrke den nåværende beredskapen, samt være forberedt på fremtidige utbrudd (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021). Det ble likevel bestemt at en permanent lovendring skulle vente til etter pandemien, blant annet på bakgrunn av at man i større grad kunne evaluere håndteringen av pandemien.

Som følge av koronapandemien ble det satt i gang noen nye midlertidige retningslinjer i kriminalomsorgen, som også gjaldt for EK. Disse var:

- «Kontakt mellom domfelte og ansatte skal i så stor grad som mulig foregå digitalt og/eller pr. telefon»
- «Domfelte kan overføres fra soning i fengsel til straffegjennomføring med elektronisk kontroll (fotlenke) dersom det på grunn av smittevern hensyn er nødvendig å redusere belegget i fengselet»
- «Dersom domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll er bedt om å holde seg i karantene/er isolert, eller dersom sted for sysselsetting er stengt, faller kravet om om sysselsetting bort dersom hjemmearbeid ikke er mulig» (Kriminalomsorgen, 2020; Rundskriv fra 19/04/21)

Virksomheten i kriminalomsorgen måtte tilpasses både nasjonale, regionale og lokale tiltak (rundskriv 19/4/21): «For enheter i områder med høyt smittetrykk er det naturlig å iverksette en mer restriktiv praksis enn enheter i områder uten særlige tiltak». For straffegjennomføring i samfunnet påpekte KDI at myndighetenes smittevernstiltak måtte overholdes.

Juni 2021 begrenset Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) bruken av straffegjennomføringslovens kapittel 3A, som et trinn i å normalisere straffegjennomføringen. Dette innebar også at i løpet av høsten 2021, i tråd med at regjeringen lettet på smitteverntiltak nasjonalt og lokalt, skulle driften i kriminalomsorgen også normaliseres, deriblant den sosiale kontakten og ansikt-til-ansikt møter. (rundskriv 6/10/21). I ettertid av dette kom det igjen innstramminger både fra myndighetene og KDI i smittevernstiltak. Disse er valgt å ikke gå noe innpå, fordi dette skjedde i etterkant av at intervjuene ble avholdt.

2.3.4 Forskning på straffegjennomføring i samfunn og Covid-19

Forskning på straffegjennomføring i samfunn og Covid-19 viser at det både er en rekke positive og negative aspekter med straffegjennomføringen (se eks. Casey et al., 2021; Dominey et al., 2021; Phillips et al., 2021; Strum et al., 2021). Straffegjennomføringen måtte som mange andre områder i samfunnet “adapt rapidly to restrictions in face-to-face contact, necessitating a move towards online modes of engagement” (Editorial, 2021, s. 391). De fleste land opplevde at man i straffegjennomføringen måtte bytte til telefon-basert overvåkning og kontroll, og at hjemmebesøk måtte foregå via sosial distansering eller møte utendørs.

Flere samfunnstjenester har uttrykt bekymring for at personlig kontakt ble erstattet av telefon og andre digitale tiltak under Covid-19 skulle føre til at tilbudet og hjelpen de har krav på skal bli dårligere, både i Norge og utland (Krane et al., 2021, s. 3).

En studie gjort av Casey, McNeill, Barkas, Cornish, Formley og Schinkel (2021) av skotske domfeltes opplevelser å gjennomføre straff i samfunn under Covid-19, viser at den både opplevdes som traumatiserende og mer straffende under pandemien og særlig under lockdown. De beskriver det som at straffen ble dypere og tyngre, men til tider med et mindre grep (Casey et al., 2021, s. 481). Den telefonbaserte kontrollen førte til en reduksjon i oppfølgingen domfelte fikk (Casey et al., 2021, s. 484). Casey et al. (2021, s. 486) viser hvordan «loosening of supervision’s grip (...) has been associated with unexpected and positive changes in their relationships and encounters”. Utøve mindre kontroll og gi mer tillitt har vært positivt og produktivt i noen tilfeller (Casey et al., 2021, s. 486).

Forskning viser at de fleste ansatte mente telefonbasert kontroll satte en rekke begrensninger på den sosiale relasjonen mellom ansatte og domfelte (Casey et al., 2021; Phillips et al., 2021) flere kilder). Det var likevel noen som foretrakk telefon. Noen ansatte i studien til Casey et al. (2021, s. 481, 485) pekte på at samtalene varte lenger over telefon, og man kunne være mer hverdagslig over telefon, enn når man møttes ansikt-til-ansikt på arbeid, og mer bruk av telefon var ønsket velkommen. De ansatte i studien til Casey et al. (2021, s. 484) måtte prioritere hvem de skulle ha en tettere oppfølging av, og derfor ble kontakten med de som ble sett på som lavere risiko redusert kraftig. Sosialarbeidere viste frustrasjon over å ikke vite hva som skjedde i livene til de domfelte, slik at de kunne tilby dem den hjelpen de kanskje behøvde (Casey et al. 2021, s. 484). Fokuset ble ikke lenger for å vise støtte og relasjon, men risikostyrt (Casey et al., 2021, s. 484). Forskning viser likevel at for domfelte, var ikke telefonkontakten i de fleste tilfellene nok til å dekke.

Interaksjoner over telefon er svært annerledes enn interaksjonen man får gjennom personlige møter ansikt-til-ansikt (Giddens i Phillips et al., 2021, s. 428). Over telefon får man ikke sett den ikke-verbale kommunikasjonen som ofte oppstår. Det gjorde det vanskeligere å «engage» med de domfelte, dette særlig med de man ikke allerede hadde opparbeidet en relasjon til (Phillips et al., 2021, s. 433). Den dynamiske kontrollen fikk dermed ikke den effekten de ansatte ønsket. Selv om de ansatte viste forståelse for at det ut ifra Covid-19 var den riktige avgjørelsen å kutte ned på ansikt-til-ansikt interaksjoner, ble det klart at en god relasjon er svært viktig for arbeidet som saksbehandler for straffegjennomføring (Phillips et al., 2021, s. 434).

Både ansatte og domfelte finner det som en fordel at de slipper å gå inn til kontoret like ofte som før (Strum et al., 2021, s. 420). De ansatte kan bli mer effektiv fordi de kan få plass til flere intervjuer og samtaler på en dag (Strum et al., 2021, s. 420). «Clients feel comfortable because they can choose their own environment, thus giving them control over the situation and ensuring that the contact is more balanced» (Strum et al., 2021, s. 421).

3 Teoretiske perspektiver

Analysen vil ta utgangspunkt i begrepet soningsfrustrasjoner, som bygger på Gresham Sykes «pains of imprisonment», og Ben Crewes begreper om vekt, dybde, bredde og tetthet. Analysen vil i tillegg knyttes opp mot det som er beskrevet i kapittel 2 om viktigheten av sosialt arbeid og Covid-19 pandemien. Det er vanskelig å finne en god oversettelse av Sykes konsept om «pains of imprisonment» på norsk. Dette er blant annet fordi de fleste oversettelsene ignorerer de mange hverdagslige frustrasjonene og irritasjoner som mange domfelte opplever (Ugelvik, 2022, s. 17). For enkelthetskyld vil det i denne oppgaven bli brukt soningsfrustrasjoner som oversettelse.

Straff kan defineres som «et onde som staten tilføyer en lovovertrædelse på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde» (Andenæs i Lundeberg, 2018). Sykes begrep om «pains of imprisonment», heretter fengselsfrustrasjoner, har vært et viktig bidrag til forskning på fengsel og straff som pinepåføring (Lundeberg, 2018, s. 125). Sykes perspektiv på fengselsfrustrasjoner baseres på hans studie fra New Jersey State Prison på 50-tallet, hvor han mente det var mulig å oppsummere noen generelle frustrasjoner som fengselsopplevelsen i seg selv vil skaper (Shammas, 2017, s. 2). De fem frustrasjonene han identifiserte var tap av frihet, tap av materielle goder og tjenester, tap av heteroseksuelle forhold, tap av autonomi, tap av sikkerhet. Disse frustrasjonene virker sammen og uavhengig av hverandre, og det er ikke alltid lett å skille de (Sykes, 1958/2007). Han bruker disse smertene til å kritisere fengselsinstitusjoner og vise hvordan frihetsberøvelse produserte skade utover det som var tilsiktet (Shammas, 2014, s. 108).

Sykes har inspirert andre forskere til å forske videre på, og videreutviklet begrepet om fengselsmerter (Sykes, 1958/2007, s. xi). Dette gjelder ikke bare for frustrasjoner og smerter som finner sted i høysikkerhetsfengsler, men også for andre typer fengsler og andre straffgjennomføringsformer (se for eksempel Shammas, 2014; Ugelvik og Damsa, 2017; Durnescu, 2011; Payne og Gainey, 1998; Lundeberg, 2018; Hayes, 2018; Sexton, 2015). Hayes (2018, s. 239) definerer «pains of punishment», heretter soningsfrustrasjoner, som «a personal experience of physical, mental, or emotional suffering by a penal subject, arising from their punishment by agents of criminal justice».

Straff og dens smerter er ikke objektivt. Straff er ikke bare noe som blir gjort, det er noe som blir gjort mot mennesker og opplevd av mennesker (Sexton, 2015, s. 115). Straff er derfor subjektiv. Dette vil si at straff heller ikke oppleves likt for alle, og noe kan oppleves som mer straffende for en person enn en annen (Sexton, 2015). Nyere forskning på soningsfrustrasjoner viser at skille mellom såkalt myk og hard straff er flytende, og det er en viss usikkerhet knyttet til når en hjelpende hånd blir til et hardt og straffende grep (Lundeberg, 2018, s. 132-133). EK blir i diskusjoner, debatter og litteratur trukket frem som en straffegjennomføringsform som er til større fordel for den domfelte enn fengsel. EK er en straffegjennomføringsform som er ment til å dempe noen av de klassiske soningsfrustrasjonene. McNeill (i Hayes, 2018, s. 239) likevel at det er viktig å se på straff som er til fordel for den domfelte, også kan føre til frustrasjoner, om det så er mer hverdagslige frustrasjoner og irritasjoner. EK er en straffegjennomføringsform og man må derfor forvente at det skal føles som et pine (Durnescu, 2011, s. 539). Selv om det er viktig for forskere å se på og trekke frem hva som fungerer med straffen ikke bare det pinefulle, slik som Lundeberg (2018, s. 142) trekker frem i sin artikkel om fengselspinens myte, er det likevel i lys av EK viktig å se på smertene som følger med der også.

Jeg vil nå redegjøre for Sykes frem frustrasjoner. Jeg vil i tillegg nyansere dette med nyere forskning på felte, og vise hvordan dette kan ses i lys av EK. Crewe (2011) beskriver en oppmyking av makt som gjør at de andre frustrasjoner enn de Sykes beskriver gjør seg gjeldene. Dette betyr ikke at Sykes frustrasjon ikke finnes, de er fortsatt til stede (Crewe, 2011, s. 512). I likhet med fengsel, er elektronisk kontroll også fylt med smerter og frustrasjoner for de domfelte (Payne & Gainey, 1998, s. 160). Jeg vil også redegjøre for det analytiske rammeverket som Ben Crewe (2011, 2015) har utarbeidet med andre, om straffens dybde, vekt, tetthet og bredde. Dette perspektivet gir muligheten til å forklare straffen ikke bare gjennom begrepene mild og hard, og kan gi en forklaring på hvordan man kan oppleve straffen både som mild, men samtidig også oppleve en rekke soningsfrustrasjoner (Crewe, 2015, s. 60; Hucklesby et al., 2021, s. 90). Dette perspektivet kan også være med på å forklare variasjonene som ulike personer opplever (Ugelvik & Damsa, 2017, s. 1028).

3.1 Tap av frihet

Selve straffen og fengslingen skaper i seg selv tap av frihet (Sykes 1958/2007; Shammas, 2017). Det å fjerne eller begrense friheten er et av straffens grunnleggende premisser. Ifølge Sykes

(1958/2007) er det i tillegg sekundære effekter som kommer i tillegg til de fysiske begrensningene og restriksjonene i domfeltes bevegelser, som for eksempel skjerming fra familie og mangler på rettigheter (Shammas, 2017). I dag er det varierende i hvor stor grad ulike regimer setter begrensningene, men de fleste setter en eller form for begrensning med kommunikasjon med utsiden (Shammas, 2017). Tapet av friheten plasserer den innsatte lengre unna det normkonforme samfunnet, og kan igjen føre til ytterligere stemping som gjør at den innsatte ekskluderes ytterligere (Sykes 1958/2007, s. 66-67; Shammas, 2017). «By weakening inmates social bonds, prison may increase the likelihood that inmates will reoffend» (Shammas, 2017, s. 2).

Når man ser tap av frihet i lys av elektronisk kontroll, er fengselsmurene fjernet og erstattet med en fotlenke, som ikke setter en fysisk stopper. De domfelte kan velge å gå ut av dørene, selv om de da risikerer konsekvensene av at dette blir oppdaget. Formålet med elektronisk kontroll er at EK skal «fremme domfeltes mulighet til å kunne ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser» (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-1). Når man soner med elektronisk kontroll, har man derfor i teorien en større grad av frihet til å bevege seg rundt og til å ha kontakt med familie og venner rundt gjennom tilgang på telefon, internett og besøk uten restriksjoner. Payne og Gainey (1998) har studert og videreutviklet Sykes frustrasjoner sett i lys av elektronisk kontroll. Sexton (2015) viser likevel viktigheten av å se på domfeltes subjektive opplevelser, ikke bare hva formålet og det objektivet vil frem til. Analysen vil dermed se videre på denne frustrasjonen.

3.1.1 Pains of freedom

Shammas (2014) identifiserer og beskriver det han har kaldt for «pains of freedom». Han har gjort en etnografisk studie på Bastøy fengsel, et lavere sikkerhetsfengsel plassert på øya Bastøy. Sykes fengselsfrustrasjoner greier ikke fange opp alle fengselsfrustrasjonene, og fengslene i dag er mykere og mindre autoritære enn fengslene på den tiden (Crewe, 2011, s. 523-524). Shammas (2014, s. 109) skriver blant annet at «While to Sykes, the ‘deprivation’ of liberty and autonomy is a fount of suffering, in open prisons, it is the provision of freedom that causes frustration». Shammas (2014) identifiserer fem frustrasjoner knyttet til fengsel med løse rammer, som finner sted sammen med de Sykes identifiserer, både avhengig og uavhengig av hverandre. Disse går inn i hverandre, men likevel nyttige analytiske begreper (Shammas, 2014,

s. 119). Dette er forvirring, angst og grenseløshet, tvetydighet, relativ deprivasjon og individuelt ansvar.

Forvirring handler om at åpne fengsler skaper en forvirring av rollen til den domfelte (Shammas, 2014, s. 109). Bastøy «did not *look like* or have the *feel* of a prison, but violating institutional rules could still produce very ‘prison-like’ effects» (Shammas, 2014, s. 109). Sett i lys av elektronisk kontroll, men det formål at økonomiske og sosiale forpliktelser skal opprettholdt og at soningen skjer i eget hjem, kan denne forvirringen også gjøre seg gjeldene her. Bryter domfelte de vilkår som er satt opp risikerer de skriftlig irettesettelse eller en overføring til fengsel (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-7).

Angst og grenseløshet handler om overgangen fra lukkede fengsler til mer tilsynelatende grenseløse åpne fengsler, og hvordan man går fra tettere til løsere rammer og reguleringer (Shammas, 2014). Denne oppløsningen kan skape stress og angst for domfelte fordi de ikke lenger har klare, faste rammer.

Tvetydighet handler om at de innsatte stadig vekk får en smak av frihet, som øker appetitten deres for mer (Shammas, 2014, s. 115). Friheten til å forlate fengselet gir en tvetydighet til den samme mobiliteten. «In order to return everyday, [inmates] would have to build inner bars – some said they actually had to visualize the picturesque house with physical bars in front of the window constantly reminding themselves of the consequences of leaving the prison never to return» (Neumann i Shammas, 2014, s. 116).

Relative deprivasjon handler om at man måler straffegjennomføringen til det nærmeste, friheten (Shammas, 2014). Sett i lys av elektronisk kontroll, selv om de fleste foretrekker EK enn fengsel, kan EK i seg selv oppleves frustrerende fordi de sammenligner det med omgivelsene rundt, nemlig frihet uten fotlenke.

Individuelt ansvar er sterkt knyttet opp til Crewes (2011) «pain of self-government», heretter selvregulering, som blir beskrevet lengre ned. De innsatte har selv en oppgave med å forbedre og disiplinere seg selv, og kontrollen er overført bort fra betjentene og ansatte og over til de domfelte selv (Crewe, 2011; Shammas, 2014).

Crewe (2011) har i tillegg til frustrasjonen knyttet til selvregulering, også identifisert frustrasjoner knyttet til usikkerhet, ubestemthet, som en konsekvens av det han beskriver som en oppmykning av makten i straffegjennomføringen. Frustrasjonen av usikkerhet og

ubestemthet knyttet til nåtiden og fremtiden, særlig knyttet til den skjønnsmessige makten utøvd av betjentene, og opplevelsen av å aldri egentlig vite hva som er forventet (Crewe, 2011, s. 513). Penal power «lacks solidity and predictability, with actions and consequences unreliable connected» (Crewe, 2011, s. 514). Frustrasjonen om psychological assessment handler om frustrasjonen som er knyttet til de ulike formene og prosessene bak psykologiske vurderinger som ikke bare definerer de innsattes fremtid, men også livet deres her og nå. Man mister kontrollen over sin egen identitet (Crewe, 2011, s. 515). EK og egnethetsvurdering.

Frustrasjonen om selvstyring og selvregulering handler om at kontrollen er forflyttet og omformet, og ansatte er ikke lenger «in your face» (Crewe 2011, s. 519). Kontrollen og maktutøvelsen er fortsatt til stede, men «Now, the prisoners is given greater autonomy – in a limited and localized way – but is enlisted in the process of self-government and held responsible for an increasing range of decisions». Man er ikke «on edge» fordi man er redd for de ansatte, men er redd for å ødelegge det selv. Og det blir mer krevende og komprimerende å være en innsatt.

3.2 Tap av autonomi

Tap av autonomi er sterkt knyttet til tapet av frihet. EK begrenser friheten gjennom å begrense autonomien ifølge Payne og Gainey (1998, s. 155). Tap av autonomi innebærer blant annet at innsatte mister kontrollen over eget liv og muligheten til å ta egne avgjørelser for et grunnleggende behov og valg (Sykes, 1958/2007). Dette er særlig skadelig fordi domfelte blir redusert ned til å føle seg som et barn gjennom offentlig ydmykelse og påtvingen respekt, ifølge Sykes (1958/2007, s. 75). Tap av autonomi knyttes til de materielle begrensningene, ansattes reguleringer og den generelle strengheten av regimet (Crewe, 2011, s. 518).

I nyere tid kjennetegnet fengsler med mer autonomi enn det fengslene Sykes beskrev (Shammas, 2017). Domfelte er derfor gitt en større mulighet til å ta egne avgjørelser, og dermed også et større ansvar for de feil man begår. Dette i seg selv kan oppleves som en frustrasjon. I nyere tid kan det derfor diskuteres at innsatte føler frustrasjon av en økt tilgang på autonomi i stedet for en frustrasjon som følge av tap av autonomi. Crewe (2011) identifiser denne frustrasjonen som «pains of self-government» eller frustrasjon på bakgrunn av forventningen til selvstyring gjennom at ansatte i fengselet gir større rom for og også forventer at innsatte skal

gjøre egne valg, og kommer bare inn hvis de ikke tar de gale beslutningene. Shammas (2014) identifisere også noe lignende i hans studie av lavsikkerhetsfengslet på Bastøy, som beskrevet over.

I lys av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, mister de domfelte noe autonomi, men beskrives kanskje best gjennom begrepene til Shammas (2017) og Crewe (2011). Selv om det er et sett med klare regler og vilkår, og det settes opp en aktivitetsplan med inne og ute-tider, er det i større grad opp til domfelte selv å ta avgjørelsene. Tar de feil valg, eller bli oppdaget, kommer reaksjonene fra kriminalomsorgen.

3.3 Tap av materielle goder og tjenester

De fleste innsatte vil ifølge Sykes (1958/2007) merke tapet av materiell goder, slik som tobakk, alkohol, variasjon i mat, klær, møbler og privatliv (Shammas, 2017). De materielle behovene i fengselet vil være dekket gjennom at man får tilgang på mat, og tak over hodet slik at man ikke er våt eller kald, men innsatte opplever likevel et ytterligere tap av goder og tjenester, særlig i form av varer, som blant annet muligheten til å kjøpe og nyte en rekke forbruksvarer (Sykes 1958/2007; Shammas, 2017). Hvor stort dette tapet er avhenger av hva man hadde tilgang på før fengslingen (Shammas, 2017). I moderne vestlige samfunn er materiell besittelse og eiendeler en så stor del av et individs selvbilde, at tapet av dette angriper selv de dypeste lagene av ens personlighet mente Sykes (1958/2007, s. 69).

Sett i lys av elektronisk kontroll, har disse domfelt i større grad tilgang på materielle goder. Gjennom å sone straffen hjemme har de tilgang på tobakk, matbutikker, egne møbler og klær. Tilgangen på alkohol er der, selv om de ikke har lov å drikke den. Mulighetene er likevel begrenset. Forskningsdeltakerne i studien til Payne og Gainey (1998, s. 155) viste hvordan deres muligheter til handling, overtidsarbeid, kafé- og restaurantbesøk og andre ting som man tar for gitt i hverdagen var svært begrenset og noen ganger ikke eksisterende. For domfelte som soner med elektronisk kontroll innvilges det permisjoner på inntil 7 timer per uke som kan bruke til personlige og praktiske gjøremål (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 5.2.1). Formålet med permisjonen er å «støtte domfeltes rehabilitering og ivaretagelse av sosiale forpliktelser» uten at straffegjennomføringen uthules (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 5.1). De har derfor i større

grad tilgang til materielle goder og tjenester, men kan likevel oppleve frustrasjonen som Sykes beskrev i sitt opprinnelige arbeid (Payne og Gainey, 1998).

3.4 Tap av relasjoner med det motsatte kjønn

Sykes (1958/2007) mener at tapet av relasjoner med det motsatte kjønn skape anspenhet, angst og et forverret selvbilde, og skaper både emosjonelle, psykiske og fysiske problemer for innsatte (Shammas, 2017). Shammas (2017) omdøper dette til fraværet av frivillige relasjoner, da Sykes mente at homoseksuelle tendenser dukket opp i fengselet på grunn av mangelen på heteroseksuelle forhold.

Sett i lys av elektronisk kontroll vil ikke nødvendigvis fraværet av seksuelle forhold være en stor frustrasjon for de domfelte. Særlig for de som allerede er i et forhold. Selv om norske fengsler har et nokså liberalt ekteskapeleg besøksprogram, er det færre hindringer for en person som soner med elektronisk kontroll (Shammas, 2017). Elektronisk kontroll åpner opp for både samboer og setter ikke begrensinger for besøkende (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-3; Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 2.2). Payne og Gainey (1998, s. 156) har i sin studie utvidet denne frustrasjonen til å gjelde alle forhold, ikke bare seksuelle forhold. Sosiale relasjoner påvirkes både i positiv og negativ grad av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og dermed både frustrasjoner og goder på domfeltes psykiske opplevelser av straffegjennomføringen (Payne og Gainey, 1998). Muligheten til å ha kontakt med familie og venner oppleves som en stor fordel, men deltagerne i deres studie viser hvordan straffegjennomføringen legger en ekstra stressfaktor på forhold. Dette går da noe under tap av frihet. Dette ble diskutert ytterligere i kapittel 3.1.

3.5 Tap av sikkerhet

Fengselet kan oppleves som angstfremkallende og stressende for de innsatte fordi de satt i fengsel med andre farlige mennesker (Sykes, 1958/2007, s. 77). Tap av sikkerhet er derfor den femte og siste frustrasjonen Sykes (1958/2007) identifiserte i sin studie. En innsatts tap av sikkerhet vil vekke akutt angst, ikke bare på grunn av faren for vold og utnyttelse, men også

med tanke på selvbildet, og hvorvidt den domfelte selv har evnen til å håndtere det. Tap av sikkerhet er knyttet både til andre innsatte og fengselsbetjenter (Payne og Gainey, 1998, s. 156).

Sett i lys av elektronisk kontroll, er det ikke så mange sikkerhetsbekymringer tilknyttet straffegjennomføringen. Forskningsdeltakerne i Payne og Gainey (1998, s. 157) studie at Ek føles trygget. Et av formålene er også for helgjennomførere «å unngå eventuelle negative konsekvenser av et fengselsopphold» (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-2).

3.6 Soningsfrustrasjoner knyttet til fotlenkesoning

Payne og Gainey (1998) har i tillegg til å videreutvikle Sykes frustrasjoner, identifisert nye frustrasjoner som gjør seg gjeldene for elektronisk kontroll. Dette er pengeeffekten, familieeffekten, fotlenkeeffekten og «se på andre»-effekten. Deres studie tar utgangspunkt i USA, hvor domfelte ofte må betale selv for å sone med elektronisk kontroll. Frustrasjonen rundt pengeeffekten er dermed ikke like relevant i den norske konteksten. Et av formålene med elektronisk kontroll er nettopp det å kunne ivareta økonomiske forpliktelser, og ha en form for sysselsetting, for eksempel lønnet arbeid. Dette gir domfelte muligheten til å tjene mer penger. Det er ikke et krav om at sysselsettingen skal være lønnet, og det kan derfor diskuteres om norske domfelte kan oppleve den frivillige ulønnede sysselsettingen som en frustrasjon.

Familieeffekten er en forlengelse av deres utvidelse av Sykes tap av heteroseksuelle forhold, og handler om hvordan straffegjennomføringen også påvirker familiemedlemmene, både negativt og positivt. Positivt gjennom at de får tilbrakt mer tid sammen og hjelpe hverandre, men rutine til familiemedlemmene blir endret og det kan skje en rolleendring (Payne og Gainey, 1998, s. 158).

Fotlenkeeffekten er knyttet til frustrasjoner knyttet til selve fotlenken (Payne og Gainey, 1998, s. 158). Både hvordan det føles å ha på, om den er ubehagelig eller behagelig, og om ubehaget med selve utseende og hva andre vil tenke hvis de ser de har en fotlenke.

«se på andre»-effekten handler om at de som soner med elektronisk kontroll i større grad enn de som sitter i fengsel ser andre gjøre aktiviteter du gjerne vil delta i. Det oppleves som en frustrasjon fordi «you are tempted to leave the house because of all the direct temptations you

encounter» (Payne og Gainey, 1998, s. 159). Denne kan i stor grad ses i lys av frustrasjonene Crewe (2011) og Shammas (2014) identifiserer, som beskrevet i kapittel 3.1.1.

3.7 Dybde, vekt, bredde og tetthet

Som jeg viste over er det variasjoner mellom de ulike straffegjennomføringsformene og soningsfrustrasjonene oppleves ikke likt for høysikkerhet, lavsikkerhet og elektronisk kontroll (Payne og Gainey 1998; Sykes, 1958/2007; Shammas 2014, 2017; Ugelvik og Damsa, 2017). Crewe (2011, 2015) har sammen med andre utviklet et analytisk rammeverk hvor man kan studere forskjellene mellom fengsler, fengselsavdelinger og domfeltes egne opplevelser i en og samme avdeling (Ugelvik og Damsa, 2017, s. 1028). De ulike frustrasjonene og smertene som domfelte opplever kan derfor forklares gjennom begrepene dybde, vekt, bredde og tetthet. Crewe (2015, s. 60) lanserer et nyanserende perspektiv for å studere straff og gir en mulighet til å forklare det andre måter enn å bare se på straffen som hard eller mild (Hucklesby et al., 2021, s. 90). Elektronisk kontroll har ofte blitt sett på som en mild straffegjennomføringsform, men som analysen kommer til å vise, opplever flere av informantene en rekke frustrasjoner og elementer med straffen som føles hardere.

Det er store forskjeller mellom straffegjennomføring i fengsler, og ved elektronisk kontroll. For innsatte i fengsler er de i større grad fjernet fra samfunnet ellers, med strengere struktur og regulering enn ved elektronisk kontroll (Hucklesby et al., 2021, s. 92). Ved elektronisk kontroll har domfelte i større grad friheten til å bevege seg rundt, og straffen sones i eget hjem ikke i en fengselscelle. Det er ingenting som fysisk setter en stopper for at domfelte bryter retningslinjene som er satt opp rundt straffegjennomføringen, selv om fotlenken er laget for å kunne kontrollere de domfelte og er vanskelig å fjerne, er det ingenting som fysisk forhindrer de til å fjerne den (Hucklesby et al., 2021, s. 92; Hucklesby & Holdsworth, 2020, s. 4). Crewes rammeverk om dybde, vekt, bredde og tetthet er likevel et viktig bidrag i å forstå hvordan straffegjennomføring med elektronisk kan oppleves for domfelte, ifølge Huckerby et al (2021, s. 92). Jeg skal nå redegjøre for dette rammeverket, og ved hjelp av Hucklesby et al overføring av begrepene, vil jeg i dette kapittelet se begrepene i lys av elektronisk kontroll.

3.7.1 Dybde

Begrepet dybde kommer blant annet av følelsen av å være «buried way beneath the surface of freedom» og kan forstås som distansen mellom straffen og verden på utsiden (Crewe, 2015, s. 54). Sett i lys av denne oppgaven er det distansen mellom straffegjennomføringen i samfunnet med elektronisk kontroll, og samfunnet uten den elektroniske kontrollen. Dybde knyttes både til den konkrete lengden på straffen, det vil si den tidsmessige distansen fra frihet, men også domfeltes egne opplevelser av det å befinne seg borte fra fysisk frihet og autonomi gjennom sikkerhetsnivåer og kontroll (Crewe, 2015, s. 54).

Dybdebegrepet knyttes ofte til nivået av kontroll og sikkerhet, og i denne konteksten burde fengsler med lavere sikkerhet og straffegjennomføring med elektronisk kontroll oppleves nokså grunt da distansen mellom straffen og friheten ikke lenger er så dyp (Ugelvik og Damsa, 2017, s. 1028). Ugelvik og Damsa (2017, s. 1038) viser hvordan de innsatte i Kongsvinger fengsel, et fengsel med lavere sikkerhet for utlendinger fortsatt oppleves som dypere, tyngre og tettere selv om det er lavere sikkerhetsnivå, sett i lys av krimmingrasjonsspesifikke fengselsfrustrasjoner. Innenfor dybde skiller de mellom det de har kalt for «distance from freedom» og «distance from life». Ser man dette i lys av elektronisk kontroll, kan man forklare at distansen til selve friheten er korter, har de fortsatt en distanse til livet. Det er fordi man under straffegjennomføringen er forventet til å delta i samfunnet, distansen til frihet blir kort, men er under strenge restriksjoner fra kriminalomsorgen som setter begrensinger på hva de kan gjøre, og som gjør distansen til livet lengre. Jo lengre unna man er sitt vanlige liv, jo dypere er man begravet under overflaten, og dypere føles straffegjennomføringen.

Hucklesby et al. (2021, s. 95) definerer dybde i lys av elektronisk kontroll som «extent to which it is designed to constrain wearers daily activities», innenfor arenaer som dagligdagse behov (spising, handling, lege, arbeid/utdanning og fritid), utstyret som er i bruk, og hvor lang tid de er inkludert eller ekskludert fra områder.

3.7.2 Vekt

Vekt er knyttet til den belastningen de domfelte opplever som følge av straffen (Ugelvik og Damsa, 2017, s. 1028). Vekt handler om «the sense of the conditions of confinement 'bearing

down' upon prisoners, and the almost palpable burden of psychological invasiveness and oppression" og hvordan straffen kan føles som en vekt på skuldrene som tynger de ned (Crewe et al., 2014; King & McDermott, 1995). Følelsen av tyngde trenger ikke være knyttet til fengselsforholdene som sådan, men hvordan den daglige produksjonen av sikkerhet og autoritet er praktisert (Ugelvik og Damsa, 2017, s. 1028). Vekt er sterkt knyttet opp til forholdet mellom domfelte og ansatt (Crewe, 2015).

Selv om straffegjennomføringen kan føles lett på grunn av for eksempel manglende bruk av autoritet, betyr det ikke at straffen ikke oppleves som en byrde, og er sterkt tilknyttet ansatte og deres maktbruk (Crewe et al., 2014). Tilgjengeligheten og synligheten av ansatte og deres kvalitet på engasjementet med de innsatte, kompetansen til å bruke autoritet, både gjennom fysisk tilstedeværelse og gjennom mer følbare dimensjoner (Crewe et al., 2014 s. 397). Selv om ikke tyngre fengsler er å foretrekke, foretrekker man ikke lette fengsler med fraværet av dette. Det ideelle er et lett fengsel med tilstedeværelse fra ansatte. De fleste vil likevel foretrekke et dårlig fengsel, materielt sett, med gode betjenter som viser respekt, kontrollerer og nærvær, fremfor et nytt og skinnende fengsel med dårlige betjenter (Crewe et al., 2014).

3.7.3 Bredde

Bredde handler om «the penetration of penal control into civil society», og handler om innvirkningene og rekkevidden straff har utover selve gjennomføringen og inn i det sivile samfunnet (Downes, 1988, s. 187; Crewe, 2015, s. 60; Ugelvik og Damsa, 2017, s. 1028). Dette er i form av reaksjoner fra omgivelsene og reaksjoner fra domfelte selv. I lys av elektronisk kontroll forstår Hucklesby et al (2021, s. 93) bredde som den graden av hvordan regimet trenger seg inn i brukerens liv og hvisker ut grensen mellom det å være overvåket og under kontroll og ikke være det, om hvordan et vidt spekter av aktiviteter påvirkes, og ikke minst hvordan regimet og deres rekkevidde strekker seg utover og påvirker venner og familie. Som beskrevet over kan familie redusere vekten, men også øke rekkevidden på straffen (Hucklesby et al., 2021, s. 97). Ses i lys av familieeffekten til Payne og Gainey (1998) som beskrevet over.

3.7.4 Tetthet

Tetthet beskriver det grepet straffegjennomføringen har på domfelte, og viser hvordan makt oppleves «both as firm and soft, oppressive yet also somehow light. It does not so much weigh down on prisoners and suppress them as wrap them up, smother them and incite them to conduct themselves in particular ways» (Crewe, 2011, s. 522; Crewe, 2015, s. 59). Som beskrevet over, beskriver Crewe en mykgjøring av makt, og det skapes en form for angst og frustrasjon i det å ikke helt vite hva man skal gjøre, blant annet i frykt av å gjøre ting galt (Crewe, 2011 a b, 2015). Domfelte er ikke lengre bare objekter, men er aktive aktører i egen straffegjennomføring (Crewe, 2011, s. 519).

Crewe (2011, s. 522) bruker begrepet tightness for å forklare dette nye regime fordi «it does not so much weigh down prisoners and suppress them as wrap them up, smother them and incite them to conduct themselves in particular ways». Det er den myke makten som regjerer, og den harde makten kommer bare inn for å sørge for at «that opportunity, support and self-correction are grasped and pursued appropriately» (Crewe i Hucklesby et al., 2021, s. 91). Makt kan både være løs og stram. En løs straffegjennomføring er ikke alltid noe å hige etter, og fengsler kan både være løs og stram på samme tid (Crewe & Ivenis, 2021, s. 60). For lite kontroll skaper utrygghet og i noen tilfeller farlige situasjoner. For mye kontroll skaper tyngde og dybde. Passe kontroll er derfor å foretrekk.

Elektronisk kontroll kjennetegnes som en straffegjennomføring med mindre autoritær trekk og en lettere kontroll. Samtidig er det en rekke restriksjoner og kontrolltiltak knyttet til straffegjennomføringen. Elektronisk kontroll kan derfor beskrives som tung og lett på samme tid, og da kan dette begrepet bli med på å forklare hvordan dette oppleves for de domfelte. Tetthet er ikke summen av vekt, bredde og dybde, men de virker inn hverandre. Hucklesby et al. (2021) forklarer tetteten som multidimensjonalt, og videreutvikler dermed Crewes originale syn om at tetthet er en utvidelse av vekten når maktbruken mykner opp (Hucklesby et al., 2021, s. 100). Rapportering av brudd på vilkår, økt ansvarliggjøring og selvregulering og en rekke uforutsigbarheter knyttet til EK opp til tetthet (Hucklesby et al., 2021, s. 103).

4 Metode og datainnsamling

Denne oppgaven undersøker hvordan domfelte under fotlenkesoning opplever straffegjennomføring i samfunnet før og under pandemien, samt hvordan ansatte opplever det å arbeide med en sikker straffegjennomføring under pandemiens strenge begrensninger. Individuelle intervjuer kan brukes «som kilde til kunnskap om hvordan fenomener, kategorier og relasjoner ser ut fra informantens ståsted» (Skilbrei, 2019, s. 67). Et av formålene med kvalitative intervju er å forstå hvordan situasjonen til informanten kan variere ut ifra posisjonen til informanten (Skilbrei, 2019, s. 67). Jeg valgte derfor, som følge av oppgavens forskningsspørsmål, å ta utgangspunkt i kvalitativ metode. Jeg valgte å intervjuer både ansatte i friomsorgen og domfelte under fotlenkesoning for å se på hvordan begge disse gruppene opplevde pandemiens restriksjoner.

Totalt syv intervjuer inngår i datamaterialet. Forskningsdeltakerne er fire domfelte som soner med EK og tre saksbehandlere i friomsorgen. Jeg vil i dette kapitlet vise vurderingene som lå til grunn for valg av metode, forskningsdeltakere og rekrutteringsprosessen. Jeg vil også diskutere gjennomføringen og refleksjoner rundt intervjuene. Forskningsetiske refleksjoner vil bli drøftet, knyttet både til før, under og etter gjennomføringen av intervjuene. Jeg vil se på oppgavens validitet og reliabilitet før jeg til slutt ser på tematisk analyse, som blir brukt som analysestrategien for denne oppgaven.

4.1 Utvalget

For å få en forståelse for hvordan pandemien kan ha vært med på å påvirke straffegjennomføringen med elektronisk kontroll bestemte jeg meg for at det var interessant å intervjuer både ansatte/saksbehandlere ved et friomsorgskontor, samt domfelte som soner mer EK. Ved å intervjuer ansatte kan jeg få en forståelse for hvordan de opplever pandemien har påvirket arbeidet deres med straffegjennomføringen. Gjennom å intervjuer domfelte kan man få en forståelse om hvordan de faktiske soningsforholdene har vært for dem. Jeg vil i de neste delkapitlene gå igjennom utvalgs- og rekrutteringsprosessen samt utvalgets kjennetegn nærmere.

4.1.1 Søknad- og rekrutteringsprosessen

For å kunne forske på domfelte og/eller ansatte under kriminalomsorgen, må prosjektet oppfylle Kriminalomsorgens retningslinjer og godkjennes av det relevante regionskontoret (Kriminalomsorgens sentrale forvaltning [KSF], 2007). Før rekrutteringsprosessen ble satt i gang sendte jeg derfor inn søknad til Kriminalomsorgen region øst, som er regionskontoret med ansvar for Oslo Friomsorgskontor. Før søknadene ble sendt inn hadde jeg allerede vært i kontakt med friomsorgslederen og EK-koordinatoren ved Oslo friomsorgskontor. Gjennom et møte med dem fikk jeg informasjon om kontoret og straffegjennomføringen i seg selv, de fikk stille spørsmål rundt prosjektet mitt. Søknaden inneholdt prosjektbeskrivelse, informasjons- og samtykkeskjema, intervjuguide for ansatte og domfelte og bekreftelse fra veileder. Tilrådingen fra NSD ble ettersendt etter at den søknaden ble godkjent.

På bakgrunn av at det var to ulike grupper, ble det satt opp ulike utvalgsriterier for forskningsdeltakerne. Kriteriene for de ansatte var at de jobbet ved friomsorgskontoret, var saksbehandlere innenfor straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og dermed jobbet tett opp mot og med domfelte. For de domfelte var det ønskelig at de hadde sonet under de strengeste Covid-restriksjonene, både internt i kriminalomsorgen og i samfunnet ellers, for å få undersøkt hvordan de opplevde straffegjennomføringen i kriminalomsorgen. Jeg hadde sett for meg rundt tre til fire forskningsdeltakere per gruppe.

Rekrutteringsprosessen startet etter godkjennelsen fra kriminalomsorgen og NSD tirsdag 21. september 2021. 24. september 2021 kom beskjeden om at Norge åpner opp igjen lørdag 25. september, etter 18 måneder med strenge tiltak (Lepperød et al., 2021; Støyva et al., 2021). Dette førte også til, som vist over, at kriminalomsorgen også lettet på sine tiltak, deriblant igjen tillatte oppmøte på kontoret. Det var derfor knyttet usikkerhet til om jeg kunne få aktuelle intervjudeltakere som sonet med EK under Covid-19-restriksjonene. Gjennomsnittlig soningstid for EK var i 2021 45 dager for helgjennomførere og 92 dager for delgjennomførere (Kriminalomsorgen, 2022, s. 60). Av blant annet ressurs- og sikkerhetsmessige årsaker, samt anonymitet, kunne ikke friomsorgskontret rekruttere personer som var ferdig med EK-soning, og jeg kunne heller ikke få kontaktinformasjonen til disse personene.

På bakgrunn av endrede tiltak fikk domfelte en ny innfallsvinkel og andre kriterier enn det som først var planlagt. I stedet for å få tak i forskningsdeltakere som sonet under de strengeste restriksjonene, var jeg interessert i deltakere som hadde sonet under restriksjonene og når

samfunnet åpnet opp igjen. Jeg hadde et krav om at de på tidspunktet for godkjenningen (21. september) allerede hadde sonet et par uker, men gjerne lenger. Dette var fordi at de domfelte skulle ha hatt kjennskap til hvordan EK var under Covid-19 retningslinjene i samfunnet og i kriminalomsorgen, samt hatt tid til å gjøre seg opp noen erfaringer. Jeg hadde ikke noen kriterier knyttet til om de var hel- eller delgjennomførere. Jeg måtte samtidig ha en «ta det jeg får»-holdning. En av kontaktpersonene ved friomsorgskontoret fortalte at det av erfaring kan være vanskelig å finne klienter som vil stille til intervju.

Rekrutteringen av informanter for dette prosjektet skjedde via en formell kontakt (Thagaard, 2018, s. 56). Jeg hadde ikke mulighet til å rekruttere informanter selv, og rekrutteringen skjedde derfor via kriminalomsorgen. EK-koordinatoren tok opp prosjektet mitt med saksbehandlerne ved friomsorgskontoret, og det var fire ansatte som ville stille som forskningsdeltakere. Når det gjaldt rekrutteringen av domfelte som sonet med elektronisk kontroll, skulle saksbehandlerne forhøre seg med sine klienter om de var interessert i å delta i prosjektet. Friomsorgskontoret fikk utdelt informasjonsskrivet som de kunne videreformidle til de domfelte. Det var fire domfelte som ville delta. Begge utvalgene, både ansatt- og domfeltsutvalget, ble derfor strategiske utvalg. At utvalget er strategisk vil si at «deltakerne representerer egenskaper som er relevante for vår problemstilling, og fremgangsmåten for å velge ut deltakere er basert på at de er tilgjengelig for forskeren» (Thagaard, 2018, s. 56).

Fordelen ved å rekruttere informanter via kriminalomsorgen, er at de allerede har kontakt med personer som fyller kriteriene for utvalget. De har en oversikt over hvilke personer som kan belyse forskningsspørsmålet. Jeg hadde ellers ikke fått innsyn og kontaktinformasjonen til disse. En utfordring ved dette er at selv om saksbehandlerne har fått informasjon om prosjektet og kriteriene for utvalget, kan de som blir rekruttert likevel avvike fra disse kriteriene (Skilbrei, 2019, s. 125). Jeg som forsker mister derfor litt av kontrollen over utvalget. Det skaper også utfordringer knyttet til samtykke og anonymitet, som jeg diskuterer lengre ned i kapittelet (Skilbrei, 2019, s. 125). Denne rekrutteringsmåten skaper også en utfordring med tanke på at saksbehandlerne utøver en form for makt ovenfor EK-brukerne som de skulle hjelpe meg med å rekruttere. Jeg risikerte å få deltakere med bestemte oppfatninger, fordi noen er mer motivert til å stille til intervju enn andre. Intervjuene som er gjennomført, viser likevel at EK-brukerne har både positive og negative betraktninger om soningsforholdene.

Da prosjektet fikk de formelle godkjenningene på plass fra Kriminalomsorgen og NSD, fikk jeg tildelt kontaktinformasjonen til de fire saksbehandlerne som ville delta på prosjektet. Jeg

tok kontakt med disse på telefon for å informere mer om prosjektet og for å avtale tidspunkt for intervju. Et av intervjuene frafalt. For rekrutteringen av domfelte, fungerte de ansatte i de fleste tilfellene som et mellomledd i planleggingen av intervjuene. De hadde allerede fått informasjon om at de kunne forhøre seg med sine klienter hvorvidt de ville stille til intervju for masterprosjektet og friomsorgskontoret hadde fått utdelt informasjonsskrivet. Jeg hadde første kontakt med domfelte på tidspunktene intervjuene fant sted. Ved ett tilfelle var jeg selv i kontakt med en domfelt på bakgrunn av at han hadde fått informasjon om prosjektet av sin saksbehandler og tatt kontakt med meg på e-post. Vi avtalte derfor intervjutidspunkt mellom oss.

4.1.2 Utvalgenes kjennetegn

Det var et bevisst valg at alle forskningsdeltakerne var fra samme sted. Regionen kontoret hører inn under, har flere ansatte og domfelte på EK enn andre regioner, med totalt 1 269 domfelte på EK i region øst av totalt 3 503 på landsbasis (KDI, 2021a, s. 49). Oslo er også den delen av landet hvor Covid-19 restriksjonene har vært strengest og vart lengst. Å ha forskningsdeltakere fra flere kontorer og regioner, ville derfor ha krevd en større komparativ analyse. Gjennom å se på det samme kontoret, kan jeg se på opplevelsen av arbeidet og soningen for ansatte og domfelte som var under de samme prinsippene. Utvalg en besto av tre saksbehandlere ved Oslo Friomsorgskontor. Saksbehandlerne hadde ulik utdanning og bakgrunn. De hadde alle flere års erfaring i kriminalomsorgen.

Utvalg to besto av fire domfelte. Utvalget besto av en helgjennomfører og tre delgjennomførere, men de hadde alle mellom fire og seks måneders gjennomføringstid med EK. Dette reflekterer ikke statistikken, hvor det er flest helgjennomførere (KDI, 2021a, s. 49). Dette kan nok stamme fra at jeg var interessert i å ha deltakere som har sonet over lengre tid, og dermed er delgjennomførere mer aktuell enn helgjennomførere, sett i lys av gjennomsnittstiden. Det var to personer som hadde sysselsetting i form av arbeid de hadde før straffegjennomføringen, en som hadde frivillig sysselsetting skaffet gjennom kriminalomsorgen, og en person som på intervjutidspunktet ikke var i jobb. Det var stor spredning i alder på forskningsdeltakerne, som varierte fra sent i 20-årene til sent i 50-årene. Bosituasjon, familie og annet nettverk var relativt stabilt, fikk jeg inntrykk av under intervjuet. Ansatte bekreftet under intervju med dem at det ikke alle som har en like stabil og god situasjon, til tross for kravet om egnet bolig og

sysselsetting. Jeg kan derfor ikke si noe om utvalget har en mer positiv eller en mer negativ holdning til EK under Covid-19. Begge utvalgsgruppene pekte på både positive og negative sider knyttet til soningsformen.

4.2 Gjennomføring av intervjuene

Rammene for intervjuet blir på noen måter satt av stedet intervjuet blir holdt (Skilbrei, 2019, s. 130). De fleste intervjuene ble holdt ved friomsorgskontorets lokaler, etter ønske fra friomsorgskontoret. Dette var av sikkerhets- og ressursmessige grunner. Intervjuene med ansatte ble stort sett gjort rett før eller i deres arbeidstid på deres egne kontorer. Det ble brukt et møterom på friomsorgskontoret for intervjuene med de domfelte, og ble i de fleste tilfellene gjort under deres oppmøtetid på kontoret. Det er ikke uvanlig at man bruker organisasjonen som hjelper med rekruttering av informanters lokaler til å intervju informantene (Skilbrei, 2019, s. 130–131). To av intervjuene, et intervju av en domfelt og et intervju av en ansatt, ble av praktiske årsaker gjennomført ved Universitetet i Oslos (UiO) lokaler og på en rolig kafé.

Det ideelle hadde vært å få gjennomført intervjuene på et så nøytralt sted som mulig. Utfordringene ved å bruke friomsorgskontoret for intervjuene er at dette er lokaler som er brukt for å blant annet kontroll av domfelte, og arbeidsplassen for de ansatte. For ansatte er det en fordel å bruke friomsorgskontoret, og å ha intervjuene rett før eller under deres arbeidstid, slik at de ikke behøver å bruke av sin fritid for å delta i prosjektet. Dette skapte likevel noen forstyrrelser da det i enkelte intervju måtte tas pause for å besvare vakttelefoner eller andre henvendelser, noe som stoppet flyten i intervjuene. For de domfelte var det en fordel at de fikk bruke den oppmøtetiden som allerede var satt opp, og slapp å sette av en annen dag for å gjennomføre intervjuet når de likevel måtte møte opp for kontroll og samtale på kontoret.

Det var satt opp én time per intervju. I praksis varte de mellom 35-60 minutter. Mot slutten av intervjurunden ble tiden brukt per intervju noe kortere, særlig blant de ansatte. Dette kan forklares gjennom at det ikke var behov for like mye informasjon rundt hvordan reglementet og praksis egentlig skulle være. Den opprinnelige planen var å avholde intervjuene med noen dagers mellomrom, for å få tid til å reflektere over intervjuene og videreutvikle intervjuguiden, samtidig som at intervjuene og den informasjonen jeg fikk der var friskt i minnet. I praksis var dette ikke mulig å gjøre som planlagt. Noen av intervjuene måtte utsettes. Det var også her det

ble frafall fra ene intervjuet, fordi forskningsdeltakeren ikke hadde tid til å gjennomføre intervjuet ved en senere anledning. Hvilke domfelte som ble med i studien, var i motsetning til intervjuene med ansatte ikke fastsatt allerede med en gang etter godkjennelsene fra regionen og NSD. Disse intervjuene ble derfor fordelt utover høsten alt ettersom når de fikk informasjon om prosjektet og eventuelt takket ja til å delta.

Intervjuene ble derfor gjennomført i en tre måneders periode, mellom oktober og desember. Fordelen med dette var at jeg fikk en større mulighet til å bearbeide materialet som allerede var samlet inn, og på den måten få utviklet intervjuguiden mye mer. Utfordring er at jeg kan ha mistet flyten rundt intervjuene. På grunn av utsettelsen og noen misforståelser rundt rekrutteringsprosessen, ble et av intervjuene med en domfelt gjort rett etter at personen var ferdig å sone med EK. Jeg opplevde ikke dette som en ulempe.

4.2.1 Intervjuguide

Intervjuene var semistrukturerte. Tematikken rundt intervjuet var bestemt på forhånd, men rekkefølgen på tema og spørsmål ble tilpasset etter intervjudeltakernes besvarelser og beskrivelser (Thagaard, 2018, s. 91). Intervjuguiden var derfor delt opp etter tematikker, med en rekke spørsmål under hvert tema. De ansatte og domfelte representerer forskjellige grupper, med forskjellige forhold og opplevelser av situasjonen jeg ville undersøke, og det var derfor nødvendig med to ulike vinklinger på intervjuguiden (Skilbrei, 2019, s. 128). Det ble derfor utarbeidet to intervjuguiden, hvor tematikken var nokså likt, men spørsmålene ulike. Felles for intervjuguidene var at de først inneholdt innledende spørsmål som i mindre grad krevde refleksjoner for å få i gang intervjuene.

Intervjuguiden for de domfelte (vedlegg C) inneholdt tema og spørsmål om tanker rundt pandemien generelt, hverdagen og erfaringene med fotlenkesoning, hvordan de har opplevd kontrollen og kontakten med kriminalomsorgen og saksbehandler, arbeid og sysselsetting, fotlenkesoning under pandemien, fremtiden og tanker om når de er ferdigsonet. Intervjuguiden for de ansatte (vedlegg B) inneholdt tema og spørsmål om arbeidshverdagen, kontroll og kontakt med domfelte, pandemien i og utenfor arbeid, spørsmål rundt de midlertidige retningslinjene og lovendringene, tanker om fremtiden og om det er noe de kan ta med seg videre eller lære fra arbeidet under pandemien.

Etter hvert intervju satte jeg meg ned og noterte ned erfaringene fra intervjuet, dette blant annet for å kunne videreutvikle mine kunnskaper og erfaringer som intervjuer, og få bearbeidet og utviklet intervjuguiden videre. Jeg fikk dermed, ved å sette meg ned mellom intervjuene, videreutvikle intervjuguiden, både med omstrukturering, fjerne irrelevante spørsmål, skrive om spørsmålsstillingen og legge til spørsmål som har kommet frem som viktige tematikker under de foregående intervjuene.

4.2.2 Transkribering

Intervjuene ble transkribert fortløpende. Dette var blant annet for å kunne fange opp eventuelle andre tematikker som var relevant å få med seg til neste intervju, oppdatere intervjuguiden, og for å forberede meg til de neste intervjuene (Hennink et al., 2020, s. 216). Dette ga også mulighet for å undersøke om dataene samlet inn nådde metning (Hennink et al., 2020, s. 216). Intervjuene ble transkribert i programmet f4.

Når jeg skulle transkribere intervjuene, var det noen avveielser som måtte bli tatt, deriblant om jeg skulle legge mer vekt på måten ting ble sagt å, eller om det som ble sagt. Formålet med oppgaven er å forstå deltakernes meninger, oppfatninger og opplevelser rundt soningsformen under og etter pandemien, og jeg la derfor større vekt på hva som ble sagt. Pauser, kroppsspråk og lydutsagn kan likevel være viktig for det som ble sagt i intervjuet, og derfor ble derfor skrevet ned i transkripsjonen (Hennink et al., 2020, s. 216). Lydutsagn ble likevel i noen tilfeller ikke transkribert, da det virket forstyrrende og ikke hadde noe å tilføre. «Å transkribere betyr å transformere» og intervjuet går fra muntlig til skriftlig materiale» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 205). I transkripsjonen og analysen er sitater mer sammenhengende gjengitt enn de fremstår på opptaket. Dette er fordi muntlig språk kan oppleves som usammenhengende, og en ren ordrett gjengivelse ikke nødvendigvis er «det mest objektive og lojale ovenfor deltakeren» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 213–214)(Kvale & Brinkmann, 2015, s. 213–214). I praksis vil dette si at jeg lett har redigert utsagnene for å gjøre de mer sammenhengende og meningsinnholdet tydeligere. Dialekter ble også fjernet i transkripsjonen, dette blant annet for å i større grad sikre anonymitet for deltakerne (Skilbrei, 2019, s. 207). Dette diskuteres mer i kapittel 4.4.2.

4.3 Forskningsetiske avveielser

Prosjektet ble meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), som vurderte om det planlagte prosjektet var innenfor personvernlovgivingen (Skilbrei, 2019, s. 28). Det ble også sendt inn, som vist over, søknad til Kriminalomsorgen region øst fordi forskning innenfor kriminalomsorgen også på oppfylle deres retningslinjer (KSF, 2007). For å få NSD-søknaden godkjent, måtte en godkjenning fra Kriminalomsorgen foreligge. Så fort den ble godkjent, ble den sendt inn til NSD, og prosjektet ble godkjent at det var innenfor personvernlovgivingen. Begge søknadene ble godkjent i slutten av september 2021 (Vedlegg D og E). Både kriminalomsorgen og NSD, samt retningslinjene fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), setter en rekke krav for forskningen, deriblant informert samtykke, konfidensialitet og anonymitet for deltakerne i prosjektet. Jeg vil nå gå over de etiske avveielser og betraktninger som måtte tas for å gjennomføre dette prosjektet.

4.3.1 Informert samtykke og frivillig deltakelse

Deltakerne i prosjektet må gi et informert og fritt samtykke (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora [NESH], 2021). Informert samtykke innebærer at deltakerne har fått tilstrekkelig informasjon om forskningen, dens metoder, formål og frivilligheten til å delta (Hennink et al., 2020, s. 71). Deltakerne i prosjektet fikk før intervjuene fant sted, informasjon rundt prosjektet av sin leder eller saksbehandler. De domfelte skulle opprinnelig også få utlevert informasjonsskrivet fra saksbehandler, men i noen tilfeller ble ikke dette gjort. Informasjonsskrivet (vedlegg A) inneholdt blant annet prosjektets formål og metode, hvem som er ansvarlig for prosjektet, hvorfor deltakeren har fått spørsmålet om å delta, hva det vil si for deltakeren å delta, deltagerens rettigheter og hvordan informasjonen blir samlet inn og behandlet (Skilbrei, 2019, s. 110). Det inneholdt også kontaktinformasjonen min, og de kunne derfor hvis de var interessert i videre informasjon eller ytterligere presiseringer, bare ta kontakt.

Ved første kontakt med saksbehandlerne for å avtale nærmere intervju, fikk de kort mer informasjon rundt prosjektet over telefon. Før intervjuene ble satt i gang, fikk de presentert informasjonen som sto i informasjonsskrivet muntlig, før de fikk lese over og signere samtykkeerklæringen. De fikk anledning til å stille spørsmål eller få mer informasjon hvis de

ønsket det. Jeg hadde i de fleste tilfeller ikke kontakt med de domfelte før intervjuet fant sted og jeg ga derfor informasjon om prosjektet og deres rettigheter da vi møttes for å gjennomføre intervjuene. Skilbrei (2019, s. 153) sier at i forskningsprosjekt hvor forsker selv ikke har vært i kontakt med deltakerne på forhånd, har de et særlig krav i å gi informasjon om studien og at de kan trekke seg når de vil uten spørsmål. Siden de domfelte ikke hadde sett informasjonsskrivet på forhånd, og jeg ikke visste hvor mye informasjon de hadde fått om og rundt prosjektet før dette første møte, brukte jeg god tid før vi startet intervjuet med å forklare prosjektet. De fikk også god tid til å lese over informasjonsskrivet selv, før de signerte samtykkeerklæringen.

Samtykke ble hentet inn skriftlig. Dette er blant annet får å sikre rettighetene til deltakeren, og tydeliggjøre mitt ansvar som forsker (NESH, 2021). Det ble både før og under intervjuet lagt vekt på frivilligheten til å delta i prosjektet, og at de kunne trekke seg uten at det ville få noen konsekvenser for dem (Hennink et al., 2020, s. 71; Skilbrei, 2019, s. 111). Dette ble særlig viktig fordi det er nærmeste leder som har rekruttert saksbehandlere for meg, eller at saksbehandlerne har rekruttert sine egne klienter til å delta i masterprosjektet (Hennink et al., 2020, s. 78). Det var derfor viktig å presisere og informere om at verken var noen positive eller negative konsekvenser ved å delta eller å trekke seg fra intervjuet og prosjektet (NESH, 2021; Skilbrei, 2019, s. 110–111). Dette fordi jeg ikke med sikkerhet kan vite om de følte seg presset eller på en eller annen måte oppmuntret til å bli med i prosjektet. Jeg presiserte også at jeg verken er ansatt, eller har noen tilknytning til kriminalomsorgen både i informasjonsskrivet og ved forkant av intervjuene før de signerte samtykkeskjemaet.

Samtykket innebar også samtykke til at intervjuet ble tatt opp. Det ble derfor gitt informasjon rundt hvorfor intervjuet ble tatt opp, at det bare var jeg som hadde tilgang til å høre på lydklippet, og at all identifiserbar informasjon som blir sagt under intervjuet vil anonymiseres når intervjuene ble transkribert (Hennink et al., 2020, s. 78). Jeg informerte også om at de kan si fra hvis de ikke vil at intervjuene skulle tas opp. Alle forskningsdeltakerne ga samtykke til at intervjuene ble tatt opp.

4.3.2 Konfidensialitet og anonymitet

Konfidensialitet innebærer at informasjon som kan identifisere deltakeren i prosjektet ikke viderefremmes til andre (NESH, 2021; Hennink et al., 2020, s. 71). Fullstendig konfidensialitet

er ikke mulig, blant annet fordi sitater og annet fra forskningsdeltakeren vil brukes i analysen, men sitatene skal ikke være identifiserbare (Hennink et al., 2020, s. 79). Konfidensialitet kan både beskytte forskningsdeltakerne, men også gir muligheten til at man som forsker kan legge sine egne tolkninger i det som blir sagt uten at noen kan si mot (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 106). Dette er nært knyttet til oppgavens kvalitet og validitet, som blir diskutert i kapittel 4.5.

For å sikre konfidensialitet, er det derfor bare jeg som hører på opptakene fra intervjuet og transkriberer disse (Hennink et al., 2020, s. 79). For å opprettholde kravet om konfidensialitet, ble samtykkeskjemaet med deltakerens underskrift oppbevart adskilt fra opptak og transkripsjon (Skilbrei, 2019, s. 153). Forskningsdeltakerne er ikke presentert med navn i lydopptaket, og ble gitt pseudonymer under transkriberingsprosessen.

For å sikre anonymiteten til deltakerne, altså identifiserbar informasjon om deltakerne, ble informasjon slik som navn, alder, steder, dialekter og andre ord som kan identifisere deltakeren, fjernet fra transkripsjonen av intervjuet (Hennink et al., 2020, s. 73, 83, 218). Jeg måtte særlig vurdere sitater med spesielle ord og uttrykk, da disse kan føre til identifikasjon både fra andre forskningsdeltakere og av andre som leser oppgaven (Thagaard, 2018, s. 180). Anonymiteten ble også opprettholdt ettersom jeg som forsker aktivt må tenke over hvordan man offentlig prater om informasjonen som er hentet inn, og sørge for at man ikke diskuterer informasjon som kan være identifiserbar (Hennink et al., 2020, s. 82).

En særlig etisk avveielse jeg måtte ta, var hvorvidt informasjonen om hvilken region og friomsorgskontor prosjektet ble gjort under skulle anonymiseres eller ikke. Kriminalomsorgen er delt inn i fem regioner med tilhørende friomsorgskontorer og fengsler (KDI, u.å.-b). Av de fem regionene har Kriminalomsorgen Region Øst flest mottatte og innvilgede søknader av EK (KDI, 2017, 2018, 2019, 2020b, 2021a). Oslo friomsorgskontor kan også ha ansvar for domfelte både i Oslo og Akershus (KDI, u.å.-a). Et av forskningsspørsmålene går ut på å se hvordan Covid-19 pandemien har påvirket soningsforhold og arbeidsforholdene knyttet til elektronisk kontroll. I denne sammenhengen er derfor sted for straffegjennomføringen svært relevant. Som vist over i kapittel 2.1, har Oslo vært preget av mer inngripende tiltak enn resten av landet flere ganger gjennom pandemien, på grunn av høy smitte og smitterisiko. Jeg har derfor valgt å ikke anonymisere at studien er gjort i Oslo.

I og med at de domfelte har relativt korte dommer, blir de skiftet ut ofte. På intervjutidspunktet hadde de rundt 57 pålenkede. Det er dermed mer problematisk for de ansatte, hvor antallet

holder seg stabilt og ikke blir skiftet ut. I samtaler med friomsorgskontoret fikk jeg opplyst at Oslo friomsorgskontor i seg selv har rundt 60 ansatte. Avdeling for elektronisk kontroll har i 11 faste ansatte i tillegg til tilkallingsvikarer. I underkant av en fjerdedel av de ansatte på avdelingen deltar derfor i studien. Det er derfor her særlig viktig å ikke gjøre disse identifiserbar for andre. Dette betyr at jeg på andre områder må være veldig forsiktig med det jeg sier, slik at dette ikke kan kobles tilbake til forskningsdeltakerne.

Friomsorgskontoret og saksbehandlerne hadde informasjon om hvem som deltok i prosjektet i og med at rekrutteringen og gjennomføringene av intervjuene ble gjort i tett samarbeid med dem (Skilbrei, 2019, s. 125). Deltakerne er dermed mye lettere å identifisere for disse personene, da de allerede kjenner til dem, og kan kjenne igjen fortellinger og informasjon i den ferdige oppgaven, som for andre er ikke-identifiserende (Skilbrei, 2019, s. 125). Ideelt sett skulle ikke dette mellomledet hatt informasjon om hvorvidt personen de har hjulpet meg å få kontakt med, deltok eller ikke i prosjektet (Skilbrei, 2019, s. 125). Av sikkerhetsmessige hensyn og som en konsekvens av at dette var snakk om personer som var under straffegjennomføring med begrensinger og betingelser, og derfor måtte få lagt inn intervjuene i gjennomføringsplanen, var dette dermed ikke mulig å forhindre. For å i større grad sikre anonymiteten, både generelt og mellom forskningsdeltakerne, er derfor ikke tidspunkt, kjønn, psydonymmer og andre identifiserende faktorer tatt med i oppgaven.

4.3.3 Konsekvenser for deltakelse i forskningsprosjektet

Det er ofte mye skam tilknyttet straffegjennomføring, noe som også kom frem i intervjuene da flere av de domfelte forteller om at de ikke har fortalt sine nærmeste at de soner med fotlenke. Thagaard (2018, s. 60) hevder at det «kan være særlig utfordrende for personer som er i en belastende situasjon, å delta i forskningsprosjekter». Jeg spurte derfor ikke for detaljert om lovbruddet til deltakerne, da formålet var soningsopplevelsen deres og ikke lovbruddet. Da vi pratet om det, la jeg vekt på at vi bare behøvde å prate om det hvis de var komfortable, og hvis de virket utilpass gikk vi raskt videre til neste tema. Dette var slik at forskningsdeltakerne ikke skulle føle seg presset eller ledet til å si noe som de senere vil angre på (Thagaard, 2018, s. 113). Man vil både ha et så dypt intervju som mulig samtidig som man vil respektere privatlivet til deltakerne. Man må derfor finne en balansegang mellom det å ikke spørre for inngripende

spørsmål, mens man også ikke bare skal ha et intervju som skraper på overflaten av det man ønsker å ta opp (Fog, referert i Kvale & Brinkmann, 2015, s. 96).

Forskningen skal heller ikke innebære noen negative konsekvenser for de ansatte som velger å stille til intervju. Dette er særlig knyttet til at de forteller om sitt arbeid, og hvordan dette kan få konsekvenser for sitt arbeidssted og arbeid. De negative konsekvensene må veies opp mot de positive konsekvensene ved å forske på hvordan det har vært å arbeide innen et felt som i en vanlig situasjon er sterkt knyttet til personlige møter og relasjoner, under en periode hvor fysiske møter ikke var mulig. Inntrykket fra intervjuene var at de synes de positive konsekvensene, altså at de fikk fortelle om arbeidet under Covid-19, veier opp mot de negative. Her må jeg likevel legge vekt på at jeg ikke har en advokatposisjon, som Thagaard (2018, s. 210) kaller det, hvor jeg fremmer saken til deltakerne. Det er her, i likhet med de domfelte særlig viktig at jeg her anonymiserer slik at det de sier ikke kan knyttes tilbake til dem selv.

4.4 Oppgavens kvalitet

4.4.1 Validitet

For å vurdere kvaliteten til oppgaven er det ifølge Marshall og Rossman (referert i Thagaard, 2018, s. 181) troverdigheten til forskningen som blir lagt vekt på. Validitet, reliabilitet og overførbarhet er nært tilknyttet denne troverdighetsvurderingen. Validiteten handler om mine tolkninger av resultatene og dens gyldighet, og jeg at jeg kritisk går gjennom analyseprosessen og min egen posisjon i området jeg studerer (Thagaard, 2018, s. 181). For å sikre at tolkningene er gyldige, begrunner jeg tolkningene i analysen og bruker sitater aktivt for å vise hvor tolkningene stammer fra.

For å vurdere oppgavens kvalitet er det også viktig at jeg reflekter over min posisjon ovenfor deltakerne og hvordan jeg fremstår ovenfor dem (Thagaard, 2018, s. 189). Jeg la blant annet stor vekt på at intervjudeltakerne selv skulle være komfortable med tid og sted for intervjuene. For de domfelte kan det som tidligere diskutert, være noe problematisk å ha intervjuene ved friomsorgskontoret, da de kanskje assosierer dette som et sted for kontroll. Jeg informerte derfor om muligheten til at vi kunne ha intervjuene hvor de ville, så lenge det var innenfor de rammene kriminalomsorgen hadde satt for intervjuene. Derfor ble også ett av intervjuene av de domfelte holdt utenfor friomsorgskontoret etter domfeltes eget ønske.

Thagaard (2018, s. 104) trekker blant annet frem at man som forsker fort kan assosieres med et yrke som er nært knyttet til intervjusituasjonen, som kan skape et asymmetrisk maktforhold. Jeg presiserte derfor før intervjuene at jeg ikke hadde noen tilknytting eller var ansatt i friomsorgen, og at det ikke vil ha noen påvirkning på arbeid eller straffegjennomføring at de deltok på intervjuet, verken positive og negative. Dette var nok med på å skape en mindre avstand mellom meg og domfelte i intervjusituasjonen. Imidlertid så kan denne mangelen på tilknytting til kriminalomsorgen skape en større avstand mellom meg og de ansatte jeg intervjuet. Jeg opplevde likevel ikke en særlig stor avstand, og at de heller tok på seg en rolle for å «lære» meg hvordan det fungerte for dem på arbeid.

4.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om påliteligheten til forskningen, og hvordan materialet er utviklet (Thagaard, 2018, s. 181). Det er også nært tilknyttet til om det forskningen kommer frem til kan reproduseres av andre (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). Dette er, ifølge Kvale og Brinkmann (2015) knyttet til flere ledd under forskningsprosessen, og særlig til ledende spørsmål under intervjuene og transkripsjonen av dem. For å sikre reliabilitet og dermed kvaliteten og troverdigheten for prosjektet, har jeg forklart de metodiske valgene og fremgangsmåte nøye.

Jeg jobbet aktivt med å unngå ledende spørsmål gjennom å gjenta eller omformulere spørsmålsstillingen hvis deltakeren var usikker i hva som ble sagt. For å unngå at jeg misforsto svar og kommentarer, avklarte jeg hva informantene hadde sagt ved å stille spørsmål om igjen eller på en litt annen måte. Da intervjuene var ferdig transkribert, lyttet jeg over de en gang til mens jeg leste over intervjuene for å sørge for at de var riktig transkribert.

4.4.3 Overførbarhet og generalisering

Overførbarhet og generaliserbarhet handler om at materialet og tolkningen i dette prosjektet også er relevant i andre situasjoner, for andre personer, og andre steder skal være relevant (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 289; Thagaard, 2018, s. 182). Selv om formålet i en kvalitativ studie ikke er generalisering i statistisk forstand, i motsetning til en kvantitativ studie, er det likevel «en viktig målsetting (...) at tolkningen fra et enkelt prosjekt skal ha en mer generell

relevans» (Thagaard, 2018, s. 182). De som har kjennskap til felte jeg studerer skal også kjenne igjen det som blir beskrevet. Få intervjupersoner blir ofte brukt som en innsigelse mot forskning om kvalitative intervju (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 289). Det er likevel mulig med en analytisk generalisering, og krever en nøye beskrivelse av metodeprosessen og god kvalitet på intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 293–294). Jeg har flere steder under metodekapittelet drøftet dette.

Dette prosjektet ble gjennomført på ett enkelt friomsorgskontor, i en by som har vært mer påvirket av Covid-tiltakene enn et friomsorgskontor i en mindre by eller tettsted. Forskning ved andre friomsorger vil nok kunne finne noe andre opplevelser av Covid-19 og pandemien. Hadde intervjuene blitt gjennomført på et annet tidspunkt, kunne resultatene også sett annerledes ut, blant annet fordi restriksjonene akkurat hadde lettet og pandemiens innvirkninger enda ikke nødvendigvis har vist seg. Hadde deltakerne sonet kortere straffer, og vært helgjennomførere kunne resultatene også sett annerledes ut. Jeg vil likevel argumentere for at prosjektet kan overføres til andre steder og personer. Forskningsdeltakerne i dette prosjektet hadde selv ulike synspunkter og meninger om tematikken som ble tatt opp under intervjuene, og det kan derfor argumenteres for at opplevelsene av arbeid og soning kan overføres til andre steder og personer.

4.5 Tematisk analyse

Tematisk analyse er en metode for å identifisere, analysere og rapportere mønstre eller tematikker i datasettet (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Et tema er ikke nødvendigvis noe som går igjen mange ganger i datamaterialet, men som fanger opp noe viktig tilknyttet forskningsspørsmålet (Braun & Clarke, 2006, s. 82). Tematisk analyse innebærer å se på tvers av datamaterialet, og finne repeterende mønstre som har betydning for forskningsspørsmålet (Braun & Clarke, 2006, s. 86). Jeg har en induktiv analysestrategi. Dette vil si at temaene er sterkt knyttet opp til datamaterialet, i stedet for en mer deduktiv analysestrategi, hvor teori og tidligere forskning i større grad avgjør kodene og temaene (Braun & Clarke, 2006; Skilbrei, 2019, s. 55). Min forforståelse vil likevel påvirke analysen, og det går ikke an å løsrive seg helt fra den teoretiske forståelsen man har (Braun & Clarke, 2006, s. 84).

Fordelen med tematisk analyse er at det er en fleksibel analysestrategi. Denne fleksibiliteten gjør det å velge ut hva man skal legge søkelyset på (Braun & Clarke, 2006, s. 96–97). Det er

heller ingen klare retningslinjer for analysemetoden. Metoden kan brukes til å vise både likheter og ulikheter i datasettet (Braun & Clarke, 2006, s. 97).

I analyseprosessen tok jeg utgangspunkt i Braun og Clark (2006) sine retningslinjer for å gjennomføre tematiske analyser. I fase 1, som handler om å bli bedre kjent med datamaterialet, transkriberte jeg dataene og skrev ned ideer og innspill. Fase 2 består av å lage koder man vil undersøke. Her delte jeg datamaterialet inn i koder jeg syntes var interessante og som jeg ville undersøke nærmere. I fase 3 samlet jeg kodene inn i ulike temaer. Jeg gikk så igjennom temaene kritisk, både i lys av kodene og datasettet som helhet. Dette utgjør fase 4 i retningslinjene til Braun og Clark (2006). Noen tematikker frafalt fordi det ikke var nok belegg i datasettet, mens andre slo jeg sammen med andre temaer. I fase 5 definerte jeg og ga navn til temaene som ble til i de foregående fasene. Siste fase, fase 6 består av å presentere datamaterialet gjennom temaene jeg har definert. Dette går utover bare å gjengi og beskrive data, men å gi en argumentasjon som er relatert til forskningsspørsmålet. Det er dette de neste kapitlene skal dreie seg om.

5 Kontakten med friheten

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll fører til at domfelte soner straffen tettere på friheten og samfunnet enn ved straffegjennomføring i fengsel. Det er et eksplisitt mål med hjemmesoning at den skal legge til rette for at domfelte kan gjennomføre straff tett på friheten og det livet de normalt lever (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-1). Normalitets- og nærhetsprinsippet står sterkt i norsk straffegjennomføring, og særlig i straffegjennomføring med elektronisk kontroll (Meld. St. nr. 39 (2020-2021), s. 16). Dette var et tema som stadig dukket opp under intervjuene med de domfelte.

En definisjon på straffens dybde er «the distance or polarity between the prison and the outside world» (Crewe, 2015, s. 54). Ut ifra denne definisjonen er straffegjennomføringen med EK grunn. Domfelte får i større grad enn innsatte i fengsel delta i samfunnet, og det er nesten en forventning til at de skal delta like mye i samfunnet som de skal være frihetsberøvet (Øster & Rokkan, 2018, s. 3). Likevel er det flere aspekter med EK som er designet for å sette begrensinger i de domfeltes liv, slik som uanmeldte kontroller og fotlenken (Hucklesby et al., 2021, s. 95). Selv om EK da oppleves som grunnere sammenlignet med fengsel, kan det oppleves dypere enn frihet. Flere aspekter med straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble forandret som følge av pandemien. Som analysen videre vil underbygge kunne distansen til friheten, som tidligere forskning har vist å være tung, blitt kortere, og straffegjennomføringen kunne dermed oppleves som grunnere.

5.1 Ulike forventninger til straffen

Forskningsdeltagerne i denne oppgaven har opplevd koronapandemien både som straffedømte under straffegjennomføring og som «vanlige» samfunnsborgere. De har opplevd første lockdown og alle lettelsene på restriksjonene, alle innstrammingene og til slutt den store gjenåpningen i september 2021. De har opplevd restriksjonene som samfunnet opplevde, men også restriksjonene som kriminalomsorgen måtte innføre for å sørge for en trygg straffegjennomføring for både ansatte og domfelte. Som i befolkningen for øvrig, var det store forskjeller mellom forskningsdeltakerne når det gjelder hvordan og i hvor stor grad de selv følte de ble påvirket og hvilke holdninger de hadde til koronapandemien generelt. Disse holdningene

kan påvirke straffebevisstheten, og virke inn på deres opplevelse av straffen og hvordan en og samme restriksjon påvirker de domfelte svært ulikt. Sett i lys av Sexton (2015) og hennes teoretiske rammeverk om straffebevissthet, viser det at den samme objektive straffen (elektronisk kontroll), kan oppleves svært ulikt basert på de ulike domfeltes subjektive forventninger knyttet til straffen. For noen blir dette opplevd som vanskeligere enn for andre. Overordnet sett, ble pandemien sammen med straffegjennomføringen opplevd som både tyngre og lettere på én og samme tid (Crewe, 2011, 2015). Noen aspekter som gjorde straffen lettere for noen, opplevdes tyngre for andre. Et fellestrekk blant de domfelte var at opplevelsen av Covid-19 pandemien på mange måter gjorde de forberedt på restriksjonene og vilkårene som følge av straffegjennomføringen. De neste delkapitlene vil se nærmere på hvordan kontakten med friheten ble opplevd av de domfelte, og hvordan pandemien kan ha påvirket dette gjennom å se på fristelser, sosiale relasjoner og sysselsetting.

En av de domfelte var svært opptatt å følge restriksjonene fra starten av, og tenkte ofte på konsekvensene av koronaen. Om restriksjonene sa han: «Det tok tid å venne seg til dem [restriksjonene]. Det følte veldig rart (...). Jeg har jo aldri opplevd noe lignende før, men det var jo bare å gjennomføre». Han merket konsekvensene av pandemien gjennom mindre kontakt med venner og familie enn det han selv ønsket. Dette gjelder nok for en stor andel nordmenn under pandemien. Norsk koronamonitor (2021) viste at «fire av ti føler seg ensom som følge av pandemien», mens en av to følte seg ensomme her i Oslo mars 2021. Oslo var over lengre tid preget av strengere restriksjoner enn resten av landet. Den samme undersøkelsen viste at 75 % savner mer kontakt med andre mennesker.

En annen domfelt tenkte ikke noe over Covid-19, og hadde ikke noen store formeninger rundt pandemien.

«Det var ikke noe forskjell, jeg syntes alt var normalt. Om det var pandemi eller ikke har ikke noen store forskjeller for meg» (Domfelt)

Han fikk gå på jobb som normalt. Han trakk frem det positive med at det var mindre trafikk på veien til og fra jobb fordi «alle andre» hadde hjemmekontor. Andre domfelt kunne fortelle at det ikke var noe forskjell, annet enn at han hold seg unna tett befolkede steder:

«Vi pleide å holde oss unna sentrum, steder som er fullt (...) Vi var aktive selv om det var pandemi, men vi gjorde ikke de tingene andre ville ha gjort,

sånn festing og, nei det holdt vi oss unna. For vi tok litt ansvar overfor de som var hjemme» (Domfelt)

For de domfelte som på grunn av pandemien hadde opplevd lignende restriksjoner som de man møter under straffegjennomføring med EK, var forventningene og den subjektive opplevelsen mer lik. For andre domfelte var forventningene og opplevelsen lengre unna, og straffen følte tyngre ut i henhold til mange aspekter. For noen av de domfelte opplevdes det som tyngre, dypere, bredere eller tettere enn for andre. Noen aspekter som gjorde straffen lett for noen, gjorde straffen tyngre for andre. Pandemien gjorde også at straffen opplevdes som tung og lett, grunn og dyp for én og samme person. Selv om opplevelsen av straff er subjektiv, var det overordnet sett likheter mellom de domfeltes opplevelser av EK under og etter pandemien.

5.2 Friheten og dens fristelser

Gjennom å sone med fotlenke er man stadig i kontakt med hverdagslivet og dens fristelser. EK er på mange måter en grunn straffegjennomføringsform, med kort distanse til frihet både i lengde, og kanskje også kontrolltiltak. Dette analyserer og diskuteres nærmere i kapittel 6. Men selv der straffegjennomføringen oppleves som grunn, kan den fortsatt oppleves som tettere og tyngre. Det at EK er grunn og nær overflaten, kan gjøre at straffen oppleves som tyngre.

Forskningsdeltakerne fortalte først om at de ikke opplevde noen problemer tilknyttet fristelser i deres nye, midlertidige hverdag. De legger vekt på at reglene var klare og at dagene nærmest gikk på autopilot. Det var likevel en rekke hendelser hvor de måtte tenke seg ekstra om hva konsekvensene ved brudd kunne være.

«Kompiser har kommet på besøk og drukket foran meg, og jeg har tenkt 'Fuck ass, skal jeg bare ta en shot?'. Men nei, det er ikke vits, det er ikke verdt det» (domfelt)

Den domfelte sier videre at:

«Da mister jeg for det første 2/3 delene som jeg ikke må miste, da må jeg ha den [straffen] til nyttår, og gå i fengsel. Dette resulterer i at jeg ikke kan jobbe, og kanskje jeg mister jobben, hvem vet?» (domfelt)

Den domfelte var, gjennom at kompisene kommer på besøk og drikker, vitne til aktiviteter han selv har lyst å delta i, men som han ikke kan på grunn av vilkårene som er satt opp for straffegjennomføringen. Dette har Payne og Gainey (1998, s. 158) kalt for «se på andre»-effekten, som er et tillegg til Sykes (1958/2007) fem soningsfrustrasjoner, og en frustrasjon særlig tilknyttet elektronisk kontroll fordi de deltar passivt i samfunnet. «Se på andre»-effekten går ut på at opplevelsen og følelsen av å se andre som ikke gjennomfører straff, leve som normalt og gjøre aktiviteter man som EK-bruker ikke kan gjøre, legger en ekstra belastning på den straffedømte (Payne og Gainey, 1998). Gjennom at den domfelte så kompisene drikke, men selv ikke kunne være med skaper det og legger en ekstra vekt på straffen til den domfelte. Distansen til frihet er kort. De domfelte får se på, og delvis delta i aktiviteter som de ellers ikke hadde fått hvis de gjennomførte straffen i fengsel. Distansen til livet de hadde før straffegjennomføringen er likevel lang, for selv om man får sett disse aktivitetene på nært hold, betyr ikke det nødvendigvis at man får aktivt deltatt.

De domfelte opplevde en todelt soning, en med og uten covid-19-restriksjoner. Da domfelte beskrev første del av soningen la de stor vekt på at samfunnet ellers hadde store begrensinger. For en av de straffedømte var dette en «perfekt tid å få fotlenke på» fordi han ikke «kunne gjort noe uansett». Da restriksjonene var på sitt strengeste var også bevegelsesfriheten til folk generelt såpass begrenset, at forskjellen mellom en straffedømt under EK-soning og den nye normaltilstanden for folk flest ikke var stor nok til at de straffedømte følte de gikk glipp av noe. Forskningsdeltakerne beskrev en soningshverdag som var nokså lik den hverdagen de hadde under pandemien generelt. De beskrev en soningshverdag preget av mindre fristelser:

«Jeg trodde det skulle bli mye verre, ikke sant? Men ikke en gang kompisene mine kunne dra ut på byen. Jeg har ikke et behov for å være der når ingen andre får være der. Det gjorde det så mye diggere» (domfelt)

«Jeg satt hjemme på grunn av lenka, men nabo'n satt også hjemme på grunn av korona» (domfelt)

Under pandemien var derfor ikke «se på andre»-effekten i like stor grad til stede. Ansattes erfaringer var også at straffen følte mindre tung:

«Det utenforskapet tror jeg ikke folk følte, følte seg egentlig ikke så annerledes under soningen» (ansatt)

Distansen mellom den domfelte og friheten opplevdes ikke så stor, fordi distansen mellom den domfelte og folk flest ikke var så stor. Både distansen til friheten og distansen til livet var kort. Sett i lys av Crewe (2011, 2015) sine begreper ble straffegjennomføringen og fristelsene EK fører med seg lettere, og straffen hadde et løsere grep rundt den domfelte som følge av at de sonet under pandemien.

5.2.1 Åpning av samfunnet – nye fristelser

Som en konsekvens av at de har gjennomført straffen under pandemien, har de domfelte opplevd hyppige regelendringer, både fra kriminalomsorgens side, men også fra samfunnet generelt. Dette i seg selv kan skape uforutsigbarhet, som igjen kan føre til en rekke frustrasjoner. De domfelte fortalte om hvordan åpningen av samfunnet noen ganger var veldig frustrerende. En domfelt beskrev det først slik: «I begynnelsen, for meg var det en jackpot, man kan ikke gjøre noe uansett». Etter hvert begynte ting å gå tilbake til normalen i samfunnet ellers. Dette var noe de domfelte også merket, noe som kommer tydelig frem i de følgende sitatene:

«Folk fester tydeligvis hverdager og helger. Så jeg tenker noen ganger «fuck ass! Jeg må sitte hjemme» (domfelt)

«Plutselig gikk alt tilbake til normalen for alle, og jeg følte meg plutselig alene med å måtte sitte hjemme» (domfelt)

Distansen til livet, som under Covid-restriksjonene ble opplevd som kort, ble større etter gjenåpningen i september 2021. Befolkningen for øvrig gikk tilbake til det normale, og de domfelte opplevde nå denne «se på andre»-effekten i mye større grad. Fristelsene, som ikke var like mye til stede under korona-restriksjonene, gjorde at straffen for mange opplevdes tyngre når de ble opphevet.

Både intervjuene og tidligere forskning på EK viser at distansen til frihet er kort. Domfelte er ikke bare nær friheten, men det forventes at de skal delta. Det kan argumenteres for at de er en passiv deltaker. De får se på, men ikke nødvendigvis delta på aktiviteter de før påbegynt straffegjennomføring deltok på. Distansen til friheten er dermed kort, men distansen til livet er lengre. Men der man tidligere (før evt straffegjennomføring i fengsel) har gått fra et liv i frihet

til et liv med kontroll og restriksjoner, hadde de domfelte gått fra et liv med restriksjoner til et liv med restriksjoner:

«Pandemien var som en forberedelse for meg» (domfelt)

Pandemien gjorde opplevelsen av straffegjennomføringen lettere, både fordi det var færre fristelser, men også fordi distansen til livet var kortere fordi de hadde levd med strenge restriksjoner før, og resten av befolkningen også levde med lignende restriksjoner. Dette gjorde også at gjenåpningen opplevdes som tung. Fordi de hadde blitt vant til denne «se på andre»-effekten i liten grad var til stede.

Flere av fristelsene som ble tatt opp under intervjuet knyttet seg til alkohol og uteliv. Under perioder med sjenkestopp gikk det greit, men da sjenkestoppen ble opphevet, ble det tøffere ettersom behovet for selvregulering ble større etter gjenåpningen. Det var likevel ikke alle domfelte som opplevde at åpningen av utelivet gjorde straffen noe tyngre:

«Jeg er ikke en stor fester, jeg savnet det ikke under korona, og jeg savner det ikke nå» (domfelt)

For denne domfelte ble ikke straffen opplevd like hard. Dette viser, som beskrevet over at straffen er subjektiv. Selv om de domfelte opplevde de samme restriksjonene, forbud mot rusmidler, ble dette opplevd som tyngre for noen enn for andre. For disse domfelte var det likevel andre aspekter som for eksempel forholdet til familie og venner som tyngtet ned på dem. I den følgende delen vil jeg se på andre aspekter som kan påvirke domfeltes straffeopplevelser, slik som blant annet sosiale relasjoner.

5.3 Relasjoner og sosiale forpliktelser

Fotlenkesoning påvirker relasjonene de domfelte har til venner og familie svært ulikt (Hucklesby, 2013). Det å tilbringe mer tid hjemme kan for eksempel ha både negative og positive konsekvenser. Intervjuene med de domfelte viser en variasjon i tanker knyttet til sosiale forhold. Tidligere forskning viser hvordan soning med elektronisk kontroll gir mer tid til hverandre sammenlignet med en travel hverdag, som både gir de domfelte og familien muligheten til å gjenoppbygge forhold, men kan også gi mer belastning for forholdet gjennom

blant annet at familien blir en indirekte del av straffen gjennom kontroller og begrensninger i den domfeltes inne- og utetider. (Hucklesby, 2013; Payne & Gainey, 1998; Rasmussen et al., 2016; Rokkan, 2012, 2018; Vanhaelemesch et al., 2014).

Formålet med straffegjennomføring med elektronisk kontroll er «å fremme domfeltes mulighet til å kunne ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføring, å bidra til en hensiktsmessig progresjon og å redusere faren for ny kriminalitet», (Forskrift om straffegjennomføring, 2002, § 7-1). Opprettholdelse av relasjoner til andre er derfor et viktig aspekt for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Rapporten til Vista Analyse viser at pårørende til EK-brukere er veldig positive til straffegjennomføringsformen (Rasmussen et al., 2016). De neste delkapitlene vil gå igjennom hvordan relasjoner og nettverk blir påvirket av straffegjennomføringen, og hvordan pandemien har påvirket denne opplevelsen og forståelsen.

5.3.1 Forhold til familie og venner

Ingen av forskningsdeltakerne bemerket seg store forandringer i sitt sosiale nettverk. Grunnen til dette var varierende, og man kan dele de domfelte i to grupper; de med et større sosialt nettverk, og de uten særlig stort nettverk. Her var motivasjonen for å søke om fotlenke også ulik. De uten mye nettverk la større vekt på muligheten til å jobbe/studere/gjøre noe utenfor fengselet. De med et sosialt nettverk trakk ofte frem forholdet til venner og familie som hovedgrunnen til hvorfor de søkte om fotlenke.

Ifølge han selv, hadde ikke en av de domfelte et stort nettverk av venner og familie. Det at han var mye hjemme og alene under straffegjennomføringen var ikke noe nytt. Ingen, bortsett fra arbeidsgiver, visste at han hadde fotlenke. Dagene (og permisjonene) ble brukt på å jobbe ifølge han selv, både før og under straffegjennomføringen. En av de ansatte viser også til dette: «Noen har ikke så mye sosialt liv til vanlig, så det [å bare være hjemme] er helt vanlig». Den domfelte opplevde derfor, ifølge han selv, ikke noen frustrasjoner knyttet til sosiale nettverk og forandringer som følge av soningen. Det kan argumenteres for at straffen blir tyngre under soning for de med et sosialt nettverk. Dette er likevel en diskusjon som havner utenfor oppgavens fokus og formål, da det kreves en større inngående undersøkelse av domfeltes opplevelser av å ikke ha et sosialt nettverk.

Å få innvilget fotlenke under pandemien ble for flere trukket frem som en «enorm lettelse» (domfelt) med tanke på sitt sosiale nettverk. Flere av de domfelte var delgjennomførere, som vil si at de sonet første del av straffen i fengsel. Elektronisk kontroll skaper en annen mulighet for å ha kontakt med sitt sosiale nettverk enn det man har i fengsel. I likhet med straffegjennomføring med EK, førte pandemien med seg en rekke konsekvenser for straffegjennomføringen i fengsel, deriblant nektelse av besøk hvis det innebar «særskilt smitte- eller helsefare» eller på grunn av manglende ansatte (Endringslov til straffegjennomføringsloven, 2020, § 45 a). De domfelte som var delgjennomførere hadde ikke besøk av familiene sine, som de forklarte var en blanding av restriksjonene som følge av pandemien, men også et personlig ønske. Og få fotlenkesoning ble derfor en lettelse når de fikk sett familien igjen, og de opplevde det ikke som negativt å kunne se at familien levde som normalt ved siden av:

«Jeg har ikke de samme intensjonene på å være ute som før. Nå elsker jeg å være hjemme og slappe av, game litt eller lese litt bøker. (...) Nå har jeg tatt meg sammen, og ønsker å oppnå et annet liv» (domfelt)

«Jeg tror jeg setter større pris på fotlenken som følge av oppholdet i fengsel?» (domfelt)

«Jeg bryr meg liksom ikke om resten av familien gjør andre ting» (domfelt)

I tidligere forskning blir det trukket frem at fotlenken er å foretrekke fremfor fengsel (Rokkan, 2018, 2012; Rasmussen et al). Overgangen til frihet ble også mindre tung fordi samfunnet ellers var nedstengt. De domfelte kommenterte som vist over, at det var lettere å måtte sitte hjemme, når alle andre de kjente også måtte sitte hjemme. Overgangen ble både mindre tung med tanke på at venner og familie også måtte oppleve likheter i restriksjoner, men også gjennom at restriksjonene i fengsel var strengere. Overgangen fra fengsel til fotlenke ble derfor beskrevet som enda tydeligere.

Opplevelsen av å være innestengt store deler av dagen kan påvirke relasjonene negativt (Hucklesby, 2013). Dette gjelder ikke bare relasjonene til de man bor med, men også andre relasjoner. Ikke nødvendigvis på grunn av at det er en dårlig relasjon mellom partene, men som resultat av de betingelsene den elektroniske kontrollen innebærer. Utenom straffegjennomføring har man også opplevd å være mer hjemme på grunn av nettopp

pandemien, både familiemedlemmene for øvrig, og som følge av stengte treningsentre og restauranter. Og dette kan ha negative konsekvenser for relasjonene.

Lockdown i 2020 opplevdes, som beskrevet tidligere, som «en forberedelse» (domfelt) til EK, og gjorde noe av opplevelsen av straffegjennomføringen lettere.

«I: Synes du det er noen likheter? D: På en måte veldig. Det er mindre kontakt med andre folk, man må være hjemme. Og siden jeg ikke jobber, så var jeg ikke så mye ute verken da eller nå (...) Før var det sånn at jeg bestemte når jeg skulle kunne gå ut, eller gå tur osv. Men nå må jeg forholde meg til andre, eller hvilke avtaler jeg har med kriminalomsorgen» (domfelt).

Både pandemien alene, og straffegjennomføringen alene, fører til at man har mindre fysisk kontakt med andre. Å allerede ha opplevd dette som følge av pandemien gjorde at forskningsdeltakerne opplevde overgangen til straffen lettere. Selv under pandemien opplevde de domfelte den straffende effekten av EK. Den største forskjellen domfelte trakk frem mellom lockdown og EK, var begrensningene satt opp rundt når de kunne gå ut. Aktivitetsplanen som de domfelte setter opp sammen med saksbehandler består blant annet av inne- og utetider slik at alarmer kan skru seg av og på. Under lockdown og pandemi var det ikke noen som bestemte hvilket klokkeslett man kunne gå ut, og når man kunne gå inn igjen. Sett i lys av Sykes' (1958/2007) soningsfrustrasjoner, opplevde forskningsdeltakerne fravær av autonomi og selvbestemmelse, til forskjell fra pandemien. Mens de under pandemien kunne selv bestemme når de kunne gå ut, var det nå avtalen med kriminalomsorgen som begrenset muligheten og autonomien. Det var likevel ikke noe som fysisk stoppet de domfelte, og EK krever derfor i stor grad selvregulering. Dette diskuteres nærmere i kapittel 6.

Tidligere forskning viser hvordan det fra før kan være vanskelig å planlegge sosiale aktiviteter under straffegjennomføring med EK (Rokkan, 2018, s. 235). Praktiske oppgaver slik som for eksempel arbeid, handling og andre ærender, er lettere å planlegge fordi dette ikke krever planlegging med andre enn kriminalomsorgen og den domfelte. Sosiale aktiviteter derimot krever involvering av andre mennesker, som kan gjøre det hele uforutsigbart. Kollegaer, venner og familie inkluderes i planene, men er verken kontrollert eller bundet av domfeltes avtaler og vilkår. Rokkan (2018, s. 235) viser blant annet hvordan sosial samhandling er mer «diffuse, harder to calculate and more dependent on the location». Når det i tillegg til de begrensningene

EK også ble begrensninger som følge av pandemien ble dette for noen opplevd som svært vanskelig. Pandemien gjorde dermed at straffen opplevdes tyngre.

For de domfelte skapte straffegjennomføringen hindringer i å møte venner og familie mens pandemien enda pågikk, og særlig i starten, før de fant rutiner på det. En av mange sterke anbefalinger under pandemien var at man så langt det kunne gå, skulle unngå å ha for mange nærkontakter, og aller helst møte hverandre ute. Som følge av at man måtte møtes ute, og ikke inne, krevde det mer planlegging for å få det til å gå opp. Her skapte pandemien en større tyngde, der hvor den med tanke på fristelser gjorde straffen lettere. Pandemien påvirker straffen på ulike måter, og bidrar til at straffen var lettere å gjennomføre, men også tyngre.

Det er varierende hvordan domfelte bodde, og de kravene kriminalomsorgen setter er at det skal være mulig å gjennomføre en effektiv kontroll, tilfredsstillende mobildekning for kontrollutstyret, delte fellesareal må være med samboende, og boligen kan ikke være flyttbar (Kriminalomsorgen, 2021a, 16a 2.1). Det er derfor ulikt i hvor stor grad familiene ble påvirket av EK. Payne og Gainey (1998) snakker om familie-effekten, om hvordan familiemedlemmene på en eller annen måte også blir en del av straffegjennomføringen, både i positiv og negativ forstand. En av de domfelte bodde hjemme hos sine foreldre under straffegjennomføringen. Det vil si at han som en sosial person som sjeldent befant seg hjemme før han ble dømt, nå måtte holde seg hjemme store deler av dagen. Han opplevde å få mye støtte:

«De hjemme synes dette er bedre [fotlenke enn fengsel]. Jeg er hjemme, og de får se meg (...) Det blir jo en del krangling kanskje, men sånn er det vel med foreldre» (domfelte)

Gjennom å sone med elektronisk kontroll kan nettverket rundt domfelte i større grad bli dratt inn i straffegjennomføringen. Dermed blir rekkevidden til straffen utvidet, og straffen blir bredere (Hucklesby et al., 2021, s. 93).

«Kriminalomsorgen bryr seg ikke om jeg spiser middag eller ei» (domfelt)

Her fortalte en av de domfelte om hvordan familiemiddagen ble avbrutt som følge av han må ut som følge av kontrollen. Kontrollen, og dermed straffens rekkevidde treffer også familien til domfelte gjennom hverdagslige, vanlige aktiviteter slik som middager, og påvirker også dem. Noen av de domfelte så for seg at familien skulle bli en mindre del av straffegjennomføringen

når kontrollene ikke ble holdt inne, men de ble fortsatt en del av den, bare på en annen måte. Rekkevidden av straffen traff altså fortsatt familien til tross for koronarestriksjonene.

5.3.2 Sosiale medier

Elektronisk kontroll skaper en annen mulighet for å ha kontakt med sitt sosiale nettverk enn det man har i fengsel. I dag har vi mange måter å holde kontakt med hverandre på, gjennom Facebook, Snapchat og andre sosiale medier. Dette var for flere av de domfelte med på å vedlikeholde det sosiale nettverket de hadde før de fikk på fotlenken.

«Jeg får jo selvfølgelig ikke være like sosial som når jeg ikke har den. For med 7 timer i uka er det ikke så mye jeg får gjort» (domfelt)

«Permisjonene må jeg bruke på trening og andre ærender» (domfelt)

Alle utrykte en stor forståelse for hvorfor det er sånn: «Jeg har jo brutt loven, og må ta konsekvensene». Selv om de brukte permisjonstiden på trening og ærender i stedet for å sosiale aktiviteter, kunne de fortsatt ringe, facetime og få besøk som de ville. Forskningsdeltagerne opplevde frustrasjonen med å ikke ha nok tid til å gjøre det de vil, både trene, møte venner og familie, men at dette er bedre enn alternativet. Sosiale medier gjorde dermed på den ene siden at avstanden til friheten blir kortere, og straffen oppleves derfor ikke like dyp og tung.

Sosiale medier gjorde likevel på den andre siden at straffen også kan oppleves som tyngre. Faktisk så kan tilgangen på sosiale medier føre til at straffen oppleves som tyngre og lettere på én og samme tid, for én og samme person. Dette kan forklares gjennom begrepet til Payne og Gainey (1998) og «se på andre»-effekten. Denne effekten bidrar til at straffegjennomføringen kan oppleves både hardere og mildere for den domfelte. En av de domfelte forteller om hvordan det gikk helt fint å ikke kunne møte alle sammen hele tiden fordi han har Facebook og Snapchat, men samtidig at det skapte en frustrasjon når han så at alle er ute og fester i helgene. Dette viser ambivalensen mange domfelte fortalte at de opplevde da de var under straffegjennomføring, om hvordan en og samme ting kan oppleves som mer straffende og mindre straffende på en og samme tid.

For noen skapte sosiale medier en mulighet til å legge skjul på straffegjennomføringen:

Det jeg tenkte mest på var familien. Hva skulle jeg si til dem hvis jeg måtte inn da, når jeg ikke tar opp telefonen? (...) For jeg kunne ikke sagt til faren min at jeg skal til fengsel. Jeg hadde en plan der om å si at jeg må reise til utlandet for et eller annet. (domfelt)

På en side kan man si at rekkevidden av straffen aldri nådde den domfeltes familie. Den domfelte kan gjennom å sone med fotlenken fremfor fengsel fortsatt ha kontakt med familien gjennom sosiale medier og telefon. På den andre siden er straffen bred nok til å nå familien, nettopp fordi han ikke vil møte de i frykt for hva de vil si hvis de oppdager det. Han kunne ha kontakt med familien sin, uten at rekkevidden på straffen traff de. Han snakker om skammen ved å måtte fortelle familien at han igjen må inn i fengsel. Nå når han soner straffen hjemme i sin egen stue kan han unngå denne påkjeningen:

«Du kan ha kontakt med familien på en annen måte enn å ringe fra fengselet (...) de forstår at du ikke er hjemme i stua liksom» (domfelt)

Gjennom fotlenkesoningen får han derfor opprettholdt den sosiale kontakten han har med familien, uten å risikere de negative reaksjonene som kommer fra familien med tanke på at han er under straffegjennomføring.

Koronapandemien i seg selv hjalp også til her. Dette skaper en naturlig unnskyldning for hvorfor man ikke kan møtes like ofte, og tar noe av vekten av opplevelsen ved å gjøre det mer sosialt akseptabelt å være hjemme. Koronapandemien har derfor sørget for at dette stresset med å må møte familie og venner kan utsettes. Da samfunnet etter hvert åpnet opp, gjorde dette gjort at koronapandemien ikke lenger kunne brukes som unnskyldning.

«Fortsatt ikke møtt faren min siden jeg fikk det. Jeg finner fortsatt på unnskyldninger hver gang» (domfelt)

Den domfelte klarte å holde soningen skjult for sine nærmeste. Bredden av straffen blir mindre, og han selv opplever tyngden som mindre. Den korte distansen til friheten gjør at han kan holde det faktum at han soner straff skjult for familien. Grunnhet henger derfor sammen med bredden.

5.3.3 Reaksjoner fra andre

Intervjuene viste en variasjon i de domfeltes tanker knyttet til sine egne relasjoner, og tanker knyttet til reaksjoner fra både fjerne og nære. På den ene siden innebærer straffegjennomføring mye skam:

«For jeg går til behandling på [sted for behandling]. Og de kjenner meg, og bare å si at jeg sitter i fengsel var veldig tungt. (...) Og når jeg kom hjem, de trodde jeg var ferdig å sone. De visste ikke at jeg hadde hjemmesoning. Og da måtte jeg, jeg valgte å utsette operasjonen og noe behandling for å ikke si at jeg fortsetter å sone» (Domfelt)

Den domfelte i sitatet over uttrykte en frykt for hva andre ville tenke om at han sonet med fotlenke, og prøvde i så stor grad som mulig å skjule det og unngå å prate om det. Sitatet er også et eksempel på hvordan fotlenken også blir en symbolsk straff, altså en slags utilsiktet straff eller en frustrasjon som ikke var formålet med fotlenkesoningen. Det ble et hinder for at han kunne fortsette behandlingene han skulle ha, uten å føle seg sett ned på. Sett i lys av Crewes (2015) rammeverk, fikk straffen en økt rekkevidde, og opplevdes bredere enn det han hadde forventet. På grunn av hans egne tanker rundt det å møte opp hos legen med fotlenke, ble legetimen også påvirket av straffegjennomføringen. Det er ikke fotlenken og kontrollen i seg selv om stopper han fra å dra til legen, altså dybden og avstanden fra friheten, men domfeltes egne tanker og frykten for reaksjonene han eventuelt vil få fra legene (Hucklesby et al., 2021).

På den andre siden var det noen domfelte som ikke brydde seg like mye om hva andre tenkte:

For å si det sånn, jeg bryr meg ikke om folk vet det eller ikke (...) Og at jeg skal gjemme det fra folk at jeg sitter på fotlenke og sånn? Sånne ting bryr jeg meg ikke om, hva folk skal mene om meg. (Domfelt)

Han la vekt på at alle mennesker kan gjøre feil, og med et vidt spekter av hvilke lovbrudd om kan kvalifiseres til straffegjennomføring med elektronisk kontroll, var det ingen som egentlig visste hvorfor han hadde fått fotlenke. Dette viser hvordan man blir påvirket av straffen ulikt. For noen er det overveiende positivt å ha fotlenke, for andre oppleves det at å sone tett opp mot friheten skaper en frustrasjon og en redsel for å bli oppdaget. Det blir ikke en «se på andre»-

effekt, som Payne og Gainey (1998) beskriver, men en «andre ser deg»-effekt. Ved å sone ute i samfunnet, er du også rundt andre mennesker.

I fengselet var det bare de man fortalte det til som visste at man var i fengsel. Man kunne alltid finne på en unnskyldning til hvorfor man var bortreist over lengre tid mente de domfelte. Når man gikk rundt med fotlenke var det flere som eventuelt kunne se dette. En av de domfelte opplevde en frustrasjon over klesvalg: «Jeg hadde ikke noe klær eller sko som kunne dekke den [fotlenken]. Jeg måtte begynne å tilpasse klær og sånt, det var utfordrende». Dette kalte Payne og Gainey (1998) for fotlenkeeffekten, som dreier seg om hvordan den fysiske fotlenken skaper frustrasjoner som er utilsiktet. Fotlenkeeffekten kan derfor i lys av de domfelte bli sett på som noe annet enn bare fysisk ubehagelighet. Den fysiske fotlenken er et synlig tegn på straffegjennomføringen, og er dermed også synlig for andre i samfunnet.

I soning med EK under pandemien ble ikke denne «andre ser deg»-effekten like stor:

«Det var liksom ingen som reagerte om at jeg ikke var så mye ute» (domfelt)

«Jeg føler det var så få mennesker ute når jeg var ute, så det var så liten sjanse at noen oppdaget den» (domfelt)

Pandemien fjernet noe av tyngden de domfelte opplevde knyttet til reaksjoner fra andre. Denne fotlenkeeffekten ble beskrevet som mindre fremtredende når det gjaldt synligheten for andre under covid-19. Da var restriksjonene som følge av pandemien fortsatt til stede, og hun opplevde selv at det var færre folk ute i gatene, og hadde selv ikke et like stort behov for å måtte gå ut:

«Når det var mindre folk ute var det bedre for meg. Det handler om skam ikke sant, hva de andre tenker. Så i starten var det lettere» (domfelte)

Fotlenkeeffekten var altså lettere å håndtere når det var færre folk ute. Når restriksjonene ble opphevet, ble det tyngre igjen.

Andre domfelte sier at de ikke merket noe til den fysiske fotlenka, og heller at de nesten glemmer at de har den. De forteller om stresset med å være redd for å glemme at fotlenken er der: «Hva om jeg glemmer det en dag, at jeg for eksempel starter tidligere på jobb, og har glemmt å si ifra». Frykten for å glemme at han har fotlenke fordi han lever så tett opp til friheten.

Straffegjennomføring i mer åpne omgivelser kan skape en forvirring av hvilken rolle den domfelte har (Shammas, 2014, s. 109). Gjennom at de domfelte glemmer at de har fotlenke fordi de soner hjemme og gjør mye av de til vanlig gjør, men likevel blir minnet på det med jevne mellomrom gjennom kontroll eller advarsler. Straffen er så grunn, for å bruke begrepet til Crewe (2011), men har samtidig et fast grep fordi de stadig vekk er redd for å glemme. Andre domfelte følte seg fysisk lenket fast i leiligheten. Andre opplevde effekten av fotlenken først når de ansatte kom inn i bildet. Dette viser hvordan fotlenken i seg selv for noen kan virke som en frustrasjon som blir lagt oppå selve straffen, som en vekt, men for andre, ikke hadde noe fysisk effekt.

Også tidligere forskning på EK har vist hvordan fotlenken i seg selv er et straffende element ved EK (Rokkan, 2012, 2018, s. 233). Fotlenkeeffekten som Payne og Gainey (1998) identifiserer, dreier seg ikke bare om synlighet, men også om følelsen av å ha den på. En av de domfelte opplever fotlenken som svært ubehagelig:

«Fy faen, den fotlenka? Jeg kunne ikke sove først, den var så ubehagelig (...)
Jeg merker at den er der hele tiden» (domfelt)

Dette skapte et irritasjonsmoment i hverdagen. Og en økende vekt. Byrden av straffen blir tyngre, fordi det ikke bare er steds- og tidsbegrensningene generelt, men også en fysisk ubehagelighet.

5.4 Sysselsetting og pandemi

Forskning viser at det er en sammenheng mellom sysselsetting og lavere tilbakefall, både generelt for straff, men også spesielt for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (Skardhamar, 2013; Skardhamar og Telle, 2009). De ansatte beskriver sysselsetting som en viktig del av straffegjennomføringen. Det gir de domfelte en struktur og er en fin måte for de domfelte å sosialiseres på, særlig for de som jobber frivillig og ubetalt.

En av mange fordeler som ble dratt frem av de fleste forskningsdeltakerne var muligheten til å arbeide under straffegjennomføringen:

«Fordelen er at man kan gå på jobb, at man har telefon, pc, kan spise det jeg vil» (domfelt)

«Jeg kan jobbe, jeg beholder leiligheten jeg bor i, så jeg slipper å komme ut [av fengsel] å stresse med å fikse bolig og sånne ting» (domfelt)

Dette beskriver en motsatt effekt enn det Payne og Gainey (1998) viser i sin artikkel på frustrasjoner i straffegjennomføring med elektronisk kontroll, hvor domfelte der opplever en økonomisk nedgang av å sone med fotlenke fordi de selv må betale for straffegjennomføringen. I Norge er fotlenkesoning en bedre økonomisk alternativ, både for staten, men også for den domfelte som får muligheten til å arbeide (Øster & Rokkan, 2018). Hvis de ikke får tak i eget arbeid, kan kriminalomsorgen hjelpe til med å skaffe frivillig sysselsetting. Det er ikke krav om at denne skal være lønnet. Selv om man ikke får økonomisk kompensasjon for arbeidet, er det fortsatt fordeler i form av sosialisering for den domfelte.

Arbeid ble av de domfelte trukket frem som en god måte å normalisere straffegjennomføringen på, og noe som var med på å lette byrden av straffen. De trakk ofte frem helgene, særlig etter gjenåpningen av samfunnet, som tyngre dager å gjennomføre straffen på. Det ble her tydelig at de var frihetsberøvet. På mange måter ga arbeidet et formål med dagen, som de ikke hadde i helgene, som lettet på straffegjennomføringen (King & McDermott, 1995, s. 224). Å ha muligheten til å arbeidet fjernet derfor vekten av straffen, gjennom at man i større grad kunne leve slik man gjorde før påbegynt straffegjennomføring (Crewe, 2015).

Et av formålene med EK-soning er at de straffedømte kan leve et tilnærmet normalt liv. For de straffedømte kan det være problematisk å finne jobb når man soner med fotlenke. En domfelt viste til problemene han hadde hatt knyttet til jobbsøking mens han sonet med fotlenke, både som en konsekvens av nedstengte arbeidsplasser på grunn av pandemien, og fotlenken i seg selv:

«Under pandemien ikke sant, det har vært vanskelig [å skaffe arbeid]. I tillegg så har fotlenken gjort det vanskelig» (domfelt)

Et av vilkårene under fotlenkesoning er at arbeidsgiver skal vite om straffegjennomføringen, slik at kriminalomsorgen har mulighet til å kontrollere at man er på jobb. For en av de domfelte har dette gjort at aktuelle arbeidsgivere har sagt nei:

«De stresser sånn, de vil ikke stole på deg. (...) Jeg prøvde å si til dem at de [kriminalomsorgen] bare må ha en kontakt, og at det er bra for dem, fordi jeg kan ikke komme for sent, jeg må være presis osv.» (domfelt)

Ikke kunne han få frivillig sysselsetting via kriminalomsorgen i begynnelsen heller, fordi så å si alle alternativene var stengt ned på grunn av pandemien. Fotlenken førte til enda en «straff», problemet med å skaffe seg arbeid, og straffen fikk en lengre rekkevidde enn intensjonen bak straffegjennomføringen med elektronisk kontroll.

5.4.1 Hjemmekontor

Som en konsekvens av smitteverntiltak ble det innført hjemmekontor og flere bedrifter har midlertidig måtte stengt ned under pandemien. Det var i varierende grad hvordan dette påvirket de domfelte som ble intervjuet i denne studien. Noen opplevde ikke at arbeidet stengte ned, noen opplevde det i perioder både før og under straffegjennomføringen. Hjemmekontor har ved flere anledninger blitt forsket på siden Covid-19 kom, og fordeler som blir trukket frem er mangel på reisevei og muligheten til å jobbe i rolige og kjente omgivelser. Dette kom også frem av de ansattes intervjuer om deres opplevelse av hjemmekontor. Negative sider er også at man jobber i samme område som man bor og lever i (Philips et al., 2021).

De domfelte som hadde hjemmekontor opplevde dermed i en begrenset periode å jobbe, bo, spise og sove på samme sted. Dette gjorde også store deler av befolkningen, men en vesentlig forskjellig er at de domfelte også hadde begrenset mulighet til å gå ut av hjemmet som følge av vilkårene satt opp rundt fotlenkesoningen. De domfelte syntes det ble litt mye innetid:

«Eller jeg må innrømme, jeg synes det ble litt mye inne i perioder» (domfelt)

Slik sett kan pandemien ha lagt mer vekt på de straffedømte som måtte være mer inne enn den generelle befolkningen. Pandemien og hjemmekontor førte altså til at et av de viktigste elementene med straffegjennomføringen, det å delta i samfunnet, ble visket bort (Øster & Rokkan, 2018).

Likevel oppleves det ikke som like tungt for de domfelte:

«Alle har det sånn, alle var hjemme» (domfelt)

Dette viser hvordan soningsforholdet og soningsopplevelsen påvirkes av forhold i samfunnet utenfor. Sexton (2015) ser hun på hvordan straff ofte oppleves som hardere fordi det sammenlignes med frihet. Her ser vi motsatt effekt – straffen oppleves som mindre tung fordi alle rundt hadde det slik. Avstanden til friheten var ikke like lang, og straffen opplevdes både grunnere og lettere. Skammas (2014) beskriver frustrasjonen ved at man i stedet for å sammenligne straffen med det strengere alternativet (her ubetinget fengsel), sammenligner man straffen med det som er nærmest – friheten. Dette oppleves for mange som en frustrasjon. Ved å sammenligne EK-soningen og hjemmekontor med friheten, er ikke avstanden så stor, fordi alle var hjemme og hadde hjemmekontor. Frustrasjonen og tyngden på straffen blir derfor mindre.

5.4.2 Gåturer

For domfelte som opplevde at arbeidsplassen ble stengt, mangel på åpne og tilgjengelige frivillige sysselsettinger, eller fikk fotlenke gjennom § 45c i straffegjennomføringsloven kapittel 3A, falt kravet om sysselsetting bort. Ifølge de ansatte var det under perioder veldig få av de domfelte i sysselsetting, blant annet fordi de fleste frivillige sysselsettingsplassene måtte holde stengt. Frivillig sysselsetting er en fin arena for sosialisering og erfaring som de domfelte kunne ta med seg videre ifølge flere av de ansatte. Som et tiltak, blant annet for å forhindre isolasjon, ble det innført gåturer som erstatning for sysselsetting. Et par av de domfelte som deltok i intervjuene har brukt denne formen for sysselsetting. De var positive til dette og synes det var mye bedre enn å bare sitte hjemme. De ansatte trekker også frem dette som positivt, og legger til at det var det beste de kunne tilby i en slik situasjon selv om det ikke var mye. Sysselsetting skal være en måte for de domfelte å delta i samfunnet på, og sosialiseres med andre. Frykten ved gåturene av at denne sosialiseringen forsvant: «da har de jo ikke vært sammen med noen. De har vært alene, gått den turen i nærområdet liksom» (ansatt). Det var også mindre kontakt mellom domfelt og saksbehandler. Mer om dette i kapittel 6.

Disse gåturene skulle brukes til nettopp å gå. Disse ble i liten grad kontrollert av friomsorgskontoret annet enn at de la opp tidspunkt og rute. Her opplevde de derfor at mange

gjorde andre ting, som å handle eller sette seg på en kafé. Her var det mange fristelser på veien, noe noen av de domfelte også fikk kjenne på:

«Jeg gikk jo kanskje en tur da, eller satte meg i parken, kjøpte mat, spiste burger. Jeg pleide å kjøre scooter til [plass]» (domfelt)

Dette kan ses på som en form for å utøve en viss grad av autonomi og selvbestemmelse. Han holdt seg ute, men gikk de ekstra lengdene for å også gjøre noe han selv ville gjøre fremfor bare å gå tur. Lette tyngden, ta tilbake makta og kontrollen. Gjennom å utnytte mangelen på kontroll, ble straffen lettere. Det kan også argumenteres for at dette var en måte å vinne tilbake noe av autonomien som straffegjennomføringen fjerner (Sykes, 1958/2007).

Selv i straffegjennomføringsformer hvor det er relativt åpent, med mye frihet, opplever domfelte frustrasjoner både tilknyttet for mye autonomi og behovet for selvregulering, men også begrensinger i autonomien (Shammas, 2014). Domfeltes valg om å bryte vilkårene kan både bli sett på som et forsøk på å utøve autonomi i et regime preget av kontroll, men også som mangel på selvstyring fordi han opplever sjansen for å oppdages som små. Jeg skal se nærmere på selvstyring og frykten for reaksjoner senere i kapittel 6. Gåturene og hans brudd på vilkår gjorde at straffen opplevdes lettere og straffen grunnere, fordi han ikke var gjenstand for kontroll de to timene i løpet av dagen.

En av de domfelte beskrev gåturene som befriende:

«For meg var gåturen en tid for meg selv, og jeg visste at de ikke kom på kontroll da. Det var ikke det at jeg skulle gjøre noe galt, men bare å gå, være meg selv, uten å tenke på at de plutselig kommer» (domfelt)

For de domfelte kunne gåturene være med på å lette tyngden på straffegjennomføringen. Da friomsorgskontoret mot slutten begynte å ha kontroller under gåturen, ble realiteten av straffegjennomføringen tydeligere, og straffen opplevdes som tyngre:

«Før var de sånn at de kom på kontroll før eller etter turen. Men i det siste så var det mens jeg gikk på tur. De ringte og sa '[Navn], hvor er du nå?'» (domfelt)

Følelsen av frihet forsvant, når han mot slutten kunne forvente kontroll når som helst. Usikkerheten om de kom på kontroll, eller om han fikk tiden for seg selv tynget ned på ham, og gjorde at han opplevde straffen som tyngre. Gåturene var befriende og løs, samtidig som at klarheten over at han var under straffegjennomføring ble klarere. Selv om han var ute, og ikke i direkte kontroll, ble grepet straffen hadde rundt ham tettere.

5.5 Oppsummering av kapittel 5

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er en straffegjennomføringsform hvor de domfelte lever i nær kontakt med friheten, og det er forventet en viss deltakelse, selv om de har flere begrensinger. Dette oppleves på mange måter som tungt, gjennom en «se på andre»-effekt, behov for selvregulering, mangel på autonomi og en rekke andre soningsfrustrasjoner. Det oppleves på samme tid som lett, gjennom at man får deltatt i samfunnet, får utøve noe autonomi, får dra på jobb, ha kontakt med venner i større grad. Det er stor variasjon mellom de domfelte og i hvor stor grad de opplever ulike elementer i straffegjennomføringen som straffende.

Koronapandemien har på mange måter forandret opplevelsen av kontakten med friheten for de domfelte. Den har både gjort at straffen føles tyngre gjennom at det for eksempel er vanskeligere å fysisk møte venner. Straffens rekkevidde treffer familiene ulikt alt ettersom hvilken relasjon og bosituasjon de domfelte hadde. For de som bodde hjemme hos familien, måtte familien (passivt) ta del i konsekvensene av straffegjennomføringen, slik som gjennomføringen av hjemmekontroller, inne- og utetider, og andre vilkår. For de som ikke bodde hos noen, ble dermed straffens rekkevidde, altså straffens bredde mindre som følge av Covid-19, og muligheten til å ha en naturlig unnskyldning til å slippe unna å møtes.

Men ikke minst, har den også gjort at straffegjennomføringen har blitt betegnet som lettere. Dette blant annet gjennom at distansen til friheten og livet ble kortere, fordi livet under pandemien hadde flere paralleller til gjennomføring av EK. Selv om koronapandemien i noen tilfeller gjorde at, for å bruke Crewe (2011) begreper, grunnere, var det en rekke hendelser og aktiviteter som gjorde at den også følte tyngre. Dette viser hvordan en straff som er grunn fortsatt kan oppleves som tung. Det er derfor ikke alltid en klar sammenheng mellom dybde og vekt. Koronapandemien, og opplevelsen av å sone første deler av straffen under den, gjorde det også på mange måter at straffen opplevdes tyngre når samfunnet først åpnet opp igjen.

6 Skjæringspunktet mellom kontroll og veiledning

Elektronisk kontroll skal ha en tett og personlig oppfølging, viser forarbeidene til straffegjennomføringslovens § 16 a (Prop. 132 L (2018-2019), s. 10). Relasjonelt arbeid skal være et prioritert arbeidsområde for friomsorgen, og EK er derfor avhengig av menneskelig kontakt (Nellis et al., 2013, s. 6; Rokkan, 2012, s. 88). Kriminalomsorgen legger vekt på dynamisk kontroll, samhandling og mellommenneskelige relasjoner mellom ansatte og domfelte (KSF, 2006, s. 5; Normann, 2021, s. 101; Rokkan, 2012, s. 88). Rokkan (2012, s. 88) viser i sin evalueringsrapport hvordan samtalene skal motivere domfelte til endring.

I løsere former for straffegjennomføring, slik som for eksempel elektronisk kontroll, får selvbestemmelse og individuelt ansvar en sentral plass (Shammas, 2014; Crewe, 2011). Dette vil si at ansvaret for kontrollen i større grad er lagt over på de domfelte og ikke bare de ansatte. De domfelte fortalte i intervjuene hvordan selvregulering virket å være en stor del av straffegjennomføringen, men hevdet selv at dette ikke opplevdes som vanskelig. Som analysen nå vil vise, var det likevel en rekke aspekter med denne selvreguleringen som opplevdes frustrerende.

Under pandemien har også mye av kontrollvirksomheten fra kriminalomsorgen gjennomgått en (midlertidig) endring. Dette påvirket både de ansatte og de domfelte. Analysen og kapittelet vil ta for seg holdningene til de nye lovendringene, og ser på ulike kontrollområder som tidligere har hatt en viktig del som relasjonsbygging. Først vil jeg ta for meg rolleforståelsen til de ansatte, som kan brukes for å forklare det skiftet som har skjedd som følge av pandemien og lovendringene.

6.1 Å være en veiledende hånd

De ansatte trakk frem relasjonelt arbeid som en stor del av arbeidshverdagen, i tillegg til kontrollvirksomhet. De beskrev en form for todelt arbeidshverdag, hvor en del besto av saksbehandling, telefoner og møter, og den andre delen besto av oppfølging av domfelte. På spørsmål om hva de ansatte mente med oppfølging svarer de at dette gjaldt både samtaler og

kontroller. Ingen av de ansatte opplevde det som problematisk å balansere disse oppgavene, og påpekte at kontroll er en form for relasjonsbygging og relasjonsbygging er en form for kontroll:

«Og så er det disse kontrollene da, men det er jo ikke bare en kontroll! Det er jo «Hei hvordan står det til? Hvordan går det?». Bare ta den lille praten ved behov da» (ansatt)

Flere av de ansatte opplevde det som beskrevet over, at hvis de har en relasjon til domfelte har de lettere for å følge regler og vilkår rundt straffegjennomføringen.

De ansatte fortalte at det var en variasjon blant de ansatte i friomsorgen generelt med tanke på det relasjonelle arbeidet, hvor noen var mer opptatt av å skape en form for personlig, men profesjonell relasjon til hverandre, mens andre på kontoret ikke var så opptatt av det.

«Jeg tror vi er litt sånn forskjellig vi her. Noen ønsker å ha den personlige relasjonen, andre er ikke så opptatt av det. Men jeg, for min del er jeg veldig opptatt av det, og tenker at det er viktig» (Ansatt)

Domfelte må forholde seg til flere personer, ikke bare sin saksbehandler. De domfelte påpekte derfor, i likhet med de ansatte, ulikheter mellom de ansatte. De merket forskjell på ansatte og deres interesse av å slå av en prat eller komme seg videre til neste kontroll eller samtale:

«Det var forskjell mellom dem. Noen var mer pratsom enn andre. Mens med andre var det bare «Hei vi kommer på kontroll» (domfelt)

«Noen ganger sto jeg ute å prata lenge, om alt og ingenting, andre var det bare en kjapp samtale med dør de suste av gårde igjen» (domfelt)

Forskningsdeltakerne i denne studien la stor vekt på det relasjonelle arbeidet og påpekte hvor viktig det var for deres arbeid, både for å lykkes i arbeidet, men også for egen trivsel. De ansatte beskrev seg selv som en veileder eller hjelpende hånd. Denne beskrivelsen gikk også igjen hos flere av de domfelte, som forklarte at de opplevde saksbehandleren sin som en veileder, og en person de trygt kunne prate med. I tillegg til bare ren kontroll av vilkårene satt opp for den domfelte, følte de ansatte at de, i deres egne øyne, skulle veilede den domfelte slik at straffegjennomføringen kunne skje på greiest mulig måte, med minst mulig skadelidende for andre personer rundt den domfelte.

«Jeg prøver å være en veileder også. Ja, veileder gjennom slik at de kommer igjennom uten avvik. Og være tydelig, jeg ønsker jo at de skal klare det. Så er jeg jo opptatt av å kontrollere også, men veiledningsbiten, oppfølgingsbiten og informasjonsbiten for meg er på en måte veldig, veldig viktig» (ansatt)

Å være denne veilederen dreide seg særlig om å prate med domfelte og bero de på at dette kommer til å gå fint. Kriminalomsorgen og friomsorgen skal arbeide med å fullbyrde en straff som er idømt av en domstol. Det er dermed ikke de ansattes oppgave å straffe de domfelte, og dette var noe som ble fremhevet av flere av de ansatte. En ansatt sa blant annet:

«Det er jo, det er jo ikke meininga at vi skal straffe de, men at de skal få lov å gjøre opp for seg, og da på et vis en gjenopprette, med at de sone når de har gjort noe galt, så skal de liksom få gjøre gjort opp det de har gjort galt, både ovenfor seg selv og samfunnet» (ansatt)

Det handler derfor om å tilrettelegge for at domfelte på best mulig måte skal komme seg gjennom straffegjennomføringen i henhold til de vilkår som er satt opp. For at dette skal være mulig, er derfor kontrolloppgaven også svært viktig, både for å avdekke brudd og avvik, men også for å virke avskrekkende.

«Gjennom den stadige risikoen for at vi ringer arbeidsgiver eller kommer hjem til deg på en fredagskveld for å ta alkotest håper vi jo at de avstår fra å gjøre ting de ikke skal da. Jeg har jo ikke lyst å brudde noen» (ansatt)

Denne avskrekkende effekten sett i lys av domfelte blir diskutert i kapittel 6.3.

De ansatte som deltok i denne studien påpekte likevel at de føler noe av det viktigste arbeidet starter med samtale de har, og det gjør de domfelte klar over hvilke konsekvenser som kan oppstå hvis de bryter vilkårene som er satt opp.

«jeg forsøker å gjøre kriminalomsorgen til noe som ikke er skummelt å komme i kontakt med, men som faktisk er her for å hjelpe og veilede». (ansatt)

«Trygge de på at dette skal de klare, og at de må være flinke til å ringe hvis de lurer på ting, i stedet for å gjøre det de tenker. Det kan få alvorlige konsekvenser» (ansatt)

6.2 Færre møtepunkter

«I: Telefonmøtene, varer de en halvtime de også da eller? D: Nei nei, de tok bare sånn to-tre minutter» (domfelt)

Individuell tilrettelegging av straff er en av grunnpilarene i det norske straffegjennomføringssystemet (KSF, 2006, s. 2). For å kunne tilrettelegge straffen for den enkelte domfelte er det viktig å ha kjennskap og en relasjon til den domfelte for å forstå hva som må tilrettelegges og hva det er de trenger veiledning i. For ansatte i friomsorgen er blant annet det å vise forståelse og evnen til å lytte til de domfelte svært verdsette og viktige egenskaper (St.meld. nr. 37 (2007-2008)). Som følge av lovendringen som trådte i kraft i 2020, ble det redusert ned fra to obligatoriske møter til en. Dette ble godt tatt imot av både de domfelte og de ansatte. For de ansatte ga dette de en mulighet til å ha en større oppfølging av de som hadde behovet for det:

«Jeg tenker det er greit. Jeg tror det gir oss mer rom til å ta flere samtaler med de som har behov for det» (ansatt)

Som følge av pandemien har flere av arenaene som blir brukt til denne relasjonsbyggingen blitt fjernet. De ansatte utrykte en rekke bekymringer tilknyttet dette. Dette delkapittelet vil se nærmere på konsekvensene av at de obligatoriske møtene ble holdt over telefon, og samspillet mellom relasjoner, tillit og kontroll

6.2.1 Obligatoriske møter over telefon

Obligatoriske møter på kontoret ble under pandemien erstattet med telefonsamtaler. Møtene som til vanlig varte i 30 minutter, ble redusert ned til en telefonsamtale på noen få minutter. For noen kan disse konsekvensene være positive, mens for andre kan de være negative. Dette var blant annet basert på behovet for den kontakten og relasjonen man har med de ansatte.

Man kan plassere de domfelte i to grupper. En gruppe som har behov for tettere oppfølging av de ansatte i kriminalomsorgen, og en gruppe som er mer selvstendig og selvgående, som ikke trenger involvering fra de ansatte:

«Noen har ganske sammensatte problemer, enten det er økonomisk, psykisk eller rus (...) Det handler om å være en veileder, det er en grunn til at de har fotlenke» (ansatt)

«Noen domfelte er veldig selvgående. Altså de har kjørt i fylla, 21 dager, de trenger ikke at jeg involverer meg, de skal bare bli ferdig. Så det ser jeg egentlig på som en sånn produksjon» (ansatt)

Her beskrev en ansatt hvordan det for enkelte ikke var nødvendig med noe relasjonsbygging mellom henne og domfelte. En annen ansatt forteller hvordan hun opplever det som at for enkelte er det eneste hun kan tilby er å sette opp en aktivitetsplan, som er et av kravene ved straffegjennomføringen. En god relasjon mellom ansatte og domfelte åpner opp for at problematikken og utfordringene blir synlig, og at man lettere kan hjelpe de domfelte med håndteringen av dette.

Det var i varierende grad hvor viktig denne kontakten var for de domfelte:

«For å være ærlig, jeg hadde klart meg helt fint uten, men jeg vet ikke ass. Det er vel noen [som har behov] (...) Hvis jeg vil prate med noen kan jeg gjøre det med noen andre enn de her» (domfelt)

«De er min veileder (...) de gir meg råd og veiledning om hvordan vi gjennomfører straffen» (domfelt)

I likhet med sitatet fra den ansatte i kapittel 6.2, viser det første sitatet at nedgangen fra to til ett obligatorisk møte på mange måter kan være positivt. For de straffedømte som ikke har behov for denne type oppfølging, kan det på mange måter fjerne noe av tyngden straffen har, og dermed løsne grepet noe.

Frykten fra de ansatte med disse færre møtepunktene var at EK handler om balansen mellom kontroll og støtte. Med færre møtepunkter kan denne fordelingen bli skjev. Det blir vanskeligere å gjennomføre kontrollene – kontroll og relasjonelt arbeid går inn i hverandre. Mister ikke verbal kommunikasjon som gjorde at «communication was harder and important messages were often missed» (Dominey et al., 2021, s. 399).

De domfelte plasserte seg selv i gruppen med selvgående og selvstendige individer. Der de ansatte følte de mistet mye av å ikke ha kontakt med de domfelte fysisk, var det delt hvorvidt de domfelte opplevde telefonkontakten som problematisk eller ikke. På den ene siden hadde vi de domfelte som trivdes bedre med å bare ha kontakten over telefon:

«Når det var pandemi, la vi opp aktivitetsplanen på telefon. Og det var best»
(domfelt)

«Det ble ikke så mye styr, ikke sant? Jeg bare tok telefonen når de ringte, sa når jeg ville ha permisjonene mine og når jeg skulle på jobb. Og så la vi på. Det tok ikke så mye tid, og jeg slapp å måtte reise dit og kunne være hjemme».

I sin forskning på konsekvensene på Covid-19 og straffegjennomføring i samfunnet finner Strum et al. (2021) at domfelte ofte synes det er mer behagelig at kontakten med ansatte nå var digital fordi det kan gi de domfelte en større kontroll over situasjonen, og forholdet mellom domfelte og ansatte balanseres mer ut. Det kan argumenteres for at telefonsamtalene gjør straffen løsere enn et fysisk oppmøte på kontoret for de domfelte som så på seg selv som selvgående. Gjennom å kunne gjennomføre de obligatoriske samtalene, som for de ansatte er et viktig kontrollområde, i komforten av eget hjem, vinner de domfelte tilbake noe av den kontrollen kriminalomsorgen har over dem. Det at samtalene også varer i kortere tid, løsner også grepet, og tiden de er under (mellommenneskelig) kontroll reduseres kraftig.

På den andre siden hadde man de domfelte som i større grad foretrakk de fysiske møtene på friomsorgskontorene:

«I: Hva liker du best, telefon eller kontoret? D: Både ja og nei? Det er for så vidt egentlig greit å komme hit, få satt opp timene, men også snakket litt? (...) Her kan man sitte og prate litt ekstra skjønner du? På telefonen så sier du det nødvendige og legger på» (domfelt)

«Det var bedre når jeg var på kontoret. Da kunne vi snakke litt om soningen og andre ting. På telefonen var det bare det, det, det, og så la vi på» (domfelt).

Forskning viser hvordan telefonkontakten ikke var nok til å dekke opp for tapet av de personlige og fysiske møtene med ansatte, og de domfelte påpekte selv en forbedring da de fikk komme på kontorene for å ha samtaler (Casey et al., 2021; Phillips et al., 2021). Elektronisk kontroll

har en såpass lav gjennomføringstid, og man har på forhånd ikke rukket å opparbeide seg en relasjon mellom de domfelte og ansatte. Kriminalomsorgsmeldinga fremhever at domfelte skal være en aktiv aktør i sitt eget liv (St.meld. nr. 37 (2007-2008), s. 20). Det vil si at de skal selv stå for og være en del av de valg som blir tatt under straffegjennomføringen. Dette ble fremhevet av de ansatte da de skulle beskrive sin rolle som veileder:

«De har gjort det de har gjort, nå er det deres oppgave, sammen med veiledningen fra oss å få gjenoppretta dette, og forhåpentligvis lære noe da»
(ansatt)

De domfelte som foretrakk de fysiske, obligatoriske møtene fremhevet at de følte de fikk mer ut av straffegjennomføringen når de fikk et personlig forhold til saksbehandleren sin. Dette førte for noen til at de hadde et større tillitsforhold.

En telefonbasert kontroll førte til en reduksjon i oppfølgingen den domfelte fikk, som igjen førte til at straffen fikk et løsere grep, og straffen hadde mindre tetthet (Casey et al., 2021, s. 484). Den førte også til at vekten av kontrollen var mindre til stede. Straffen under pandemien kan i lys av kontrollen betegnes som lett. At straffen er lett kan si at den ikke var tyngende og enklere å håndtere for de domfelte (Crewe et al., 2014, s. 392). Det kan også bety at straffen er mangelfull. En lett straff er ikke alltid å foretrekke. Crewe, Liebling og Hulley (2014) viser hvordan mellommenneskelige relasjoner er viktig for at straffen skal oppfylle sitt formål. At straffen er lett, og dermed har manglende grad av disse relasjonene er derfor heller ikke å foretrekke. Straffen kan være lett og tung, med fraværende og tilstedeværende ansatte. Under pandemien var straffen lett, materielt sett. Men det var også fraværende ansatte.

6.2.2 Samspillet mellom relasjoner, tillit og kontroll

Til tross for at deltakerne beskrev seg selv som strukturerte domfelte som ikke hadde behov for relasjoner med og oppfølging fra ansatte i kriminalomsorgen viste det seg allikevel at den relasjonen var en viktig drivkraft. Andre drivkrefter var familie, jobb og frykten for reaksjoner. Alle domfelte knyttet på en eller annen måte sin relasjon til saksbehandlerne til hvorfor de overholdt vilkårene.

«Jeg synes det er viktig [å ha et godt forhold til saksbehandleren]. Hun kunne gitt meg et nei også. Hun kunne sagt «du får ikke fotlenke». For å overbevise henne om at hun tok et riktig valg gjør jeg disse tingene riktig» (domfelt).

«Jeg vil også bevise ovenfor [saksbehandler] at jeg greier dette, ikke bare meg selv» (domfelt)

Sammenlignet med fengsel, selv om dette også varierer etter sikkerhetsnivå, er det ingenting som fysisk setter en stopper for en domfelt i å bryte vilkårene. Fotlenken og dens teknologi vil utløse en alarm så lenge man bryter inne- og utetider, men det er ingen mur som fysisk stopper en. Som følge av at dette fysiske hinderet mangler, er det til en viss grad bygget opp et tillitsforhold mellom den domfelte og kriminalomsorgen. «Tillit» er et konsept som går igjen i alle intervjuene, både blant ansatte og domfelte.

Tillit vil si at «noen stoler på noen med henhold til noe» (Grimen, 2013, s. 13). Det foreligger en gjensidig tillitt mellom ansatte og domfelte at motparten gjør det de skal.

«Jeg tror de har litt tillit. Hvis ikke tviler jeg på at jeg hadde fått fotlenke i det hele tatt» (domfelt)

«Vi er veldig opptatt av å fortelle de domfelte at straffegjennomføring med elektronisk kontroll er basert på tillit, og at det er en gjensidig tillit» (ansatt)

«Med relasjon kan det oppstå en viss grad av tillit i det forholdet ikke sant» (ansatt)

«Gjennom at de blir kjent med meg, føler de kanskje at de kan stole på meg da» (domfelt)

Det er varierende hva det er som skaper denne tilliten, men det er særlig knyttet til den kjennskapen man har ovenfor hverandre (Grimen, 2013, s. 99). Som følge av at relasjonen mellom de domfelte og de ansatte ikke var fullt til stede, sammenlignet med beskrivelsene de ansatte ga om hvordan det var før pandemien og tidligere forskning:

«Nå er jeg knapt nok et fjes, og de har ingen å relatere tillit til» (ansatt)

«Hun [saksbehandleren] kjenner meg ikke. Hvordan skal hun da stole på meg?»

De ansatte beskriver ofte et første møte med domfelte som preget av mistillit.

«De blir veldig overraska når vi sier «nei det er ikke GPS» (...) Dette er basert på tillit, og det er derfor vi lager en timeplan som er så stram som de må følge, og at vi alltid må vite hvor de er, fordi vi skal kunne kontrollere at de er der de har sagt at de er» (Ansatt).

Et par domfelte forteller det samme, og at de ble overrasket over at de fikk såpass tillit at de ikke hadde GPS-lenke. Muligheten til å bruke GPS-lenker ble innført i de overnevnte lovendringene. De ansatte hadde enda ikke tatt i bruk dette ved friomsorgskontoret, og kunne derfor ikke komme med tanker og opplevelser knyttet til dette og hvordan dette påvirket arbeidet. «Jeg ser ikke behovet for det her i Oslo (...) men jeg kan jo forstå at oppi Nord hvor det er store avstander. Reglene må jo være like for hele landet».

Forskningsdeltakerne påpeker likevel at det ikke er full tillit til stede. Tillit er sjeldent ubetinget og total (Grimen, 2013, s. 13). EK i seg selv er preget av en viss mistillit, og er bygd opp av muligheten til å kontrollere. Tillit er ifølge Grimen (2013, s. 16) sterkt knyttet til sanksjonsmuligheter og da særlig straffede sanksjoner. De domfelte er klar over at de risikerer å bli kontrollert når som helst under straffegjennomføringen, ettersom dette var noe de «skrev under på» når de søkte om å sone med EK.

Mangelen på tillit blir likevel beskrevet som en frustrasjon:

«Det er noen uker de sjekka meg sånn 2-3 ganger på *en* uke» (domfelt)

Han forklarer videre hvordan han blir irritert på hvilken dager de sjekker han på:

«Hvorfor sjekker de meg på en hverdag? Jeg drikker ikke på jobb» (domfelt)

De domfelte beskriver både en mangel og en stor tilgang på tillit mellom de og de ansatte i kriminalomsorgen. Den domfelte forklarer hvordan mangelen på tillit når det kommer til alkohol er irriterende.

Til tross for at flere av de domfelte fortalte at de fortsatt følte en relasjon og tillit til de ansatte under pandemien, beskriver de også et skille etter de fysiske møtene.

«Jeg vet ikke, kanskje det bare er noe jeg føler, men jeg føler de stoler mer på meg etter at vi begynte å snakke sammen her [friomsorgskontoret]. (...) Jeg er her en halvtime en gang i uka, kontra fem minutter før» (domfelt)

Dette kan være med på å forklare hvorfor de fysiske møtene er så viktig for straffegjennomføringen. Straffegjennomføringen har under pandemien vært risikostyrt, og man må ha tatt de kontrollene og samtalene man har opplevd har trengt det mer. Uten denne kjennskapet til de domfelte, er det vanskeligere å vite hvem som trenger denne oppfølgingen. Tyngden på straffen ble mindre, når ansatte ble en større del av straffegjennomføringen. Selv om grepet straffen hadde ble større.

En av bekymringene til de ansatte var at de domfelte, som følge av at de ikke hadde særlig til mellommenneskelige relasjoner og samhandlinger, ikke skulle ha noen å relatere enn tillit til, og dermed i større grad ha en risiko for å bryte vilkårene. Intervjumaterialet viste likevel at dette ikke var tilfelle. Det kan også argumenteres for at færre møtepunkter viser mer tillit. Casey et al., 2021, s. 486) viste hvordan det å utøve mindre kontroll og dermed vise en større tillit til de domfelte på mange måter var positivt og produktivt. De domfelte, til tross for noe manglende relasjon til ansatte, beskrev likevel et tillitsforhold til de ansatte.

6.3 Konsekvenser av mangel på kontroll

Som tidligere beskrevet er kontroller relasjonsbygging, og relasjonsbygging er kontroll. Som følge av at de fysiske møteplassene forsvant, og dermed de relasjonelle og dynamiske kontrollområdene, beskrev de ansatte en pandemihverdag kun bestående av kontroll.

«Også de fysiske kontrollene, ute, bærer mye preg over at det bare er kontroll. Fordi vi er så perifere for hverandre. Så det har vært et savn, og jeg tror at mange klienter også savner det. Håper jeg egentlig» (ansatt)

«Kontroller, det var det vi gjorde. Kontroller og telefon. Men ikke kontroller som til vanlig også var relasjonsbygging. Kontroller gjennom bilvinduet. Man får ikke sagt så mye følte» (ansatt)

«Det er mer kontroll, og svak relasjon» (ansatt)

«Jeg føler det er viktig å vise at vi ser de, og vise at 'hei her er vi' (...) og dette er noe vi ikke har fått gjort» (ansatt)

Men denne mangelen på relasjonsbygging førte til at kontrollene heller ikke var kontroll. De ansatte beskrev hvordan mangelen på den fysiske kontakten satt en stopper for sikkerhets- og

kontrollarbeidet de burde gjøre- Alle deler av virksomheten til kriminalomsorgen består av en form for sikkerhetsarbeid. Det å skape en relasjon og et tillitsforhold til de domfelte er også sikkerhetsarbeid, da dynamisk kontroll blant annet «forutsetter at ansatte er til stede og har muligheten for å etablere relasjoner» (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 16).

En av ulempene med smittevernstiltakene og mangelen på relasjonsbygging er at de ansatte ikke får fanget opp de som behøver veiledning og tilrettelegging i større grad:

«Jeg er redd vi har gått glipp av ting, det er en del som har gått under radaren»
(ansatt)

«Fordi relasjonene blir avstandsmessig store, så tror jeg at terskelen for overrapp er noe mer til stede» (ansatte)

Ved å ikke møtes ansikt-til-ansikt, men heller ha samtalene over telefon, får man glipp av mimikk, og det skaper ikke et tillitsforhold hvor de domfelte føler de kan komme til de ansatte. Ansatte viste til en frykt for at det kanskje var flere som hadde et større behov for å prate med dem, annet enn de få minuttene over telefon og utenfor hjemmet.

Fjernalkoholmåling, som var en del av lovendringen i 2020, hadde bare blitt begynt å brukes i større grad på tidspunktet før intervjuene fant sted ifølge de ansatte. Dette forklares blant annet gjennom at det var få telefoner tilgjengelig, og at de de hadde ble prioritert til de som hadde et tydelig alkoholproblem. Det ble derfor tatt en klinisk konsultasjon, gjennom bilvinduet eller telefon. Med mistanke tok de rusmiddeltest. De ansatte mener at det absolutt har vært flere som har benyttet seg av mangelen på kontroll til å blant annet drikke alkohol:

«Siden vi ikke tok så mange kontroller, var det noen flere enn vanlig som har tatt seg en øl eller to» (ansatt)

«Nei jeg tror jo at det var mange som tok en sjanse på å drikke littegrann og sånt da» (ansatt)

«Jeg føler vi har klart og løst disse oppgavene på en god måte med de rammene vi har hatt da, det er vel kanskje ikke det verste om noen har drukket et øl (...) Det er jo uheldig, det er en viktig del av soninga» (ansatt)

Dette begrunner de med at når de tok kontroller ente de med å få inn flere positive rusmiddelprøver.

6.3.1 Frykten for reaksjoner

Med fravær på kontroll, hva var det da som forhindret de domfelte i å bryte vilkårene? Fraværet av kontroll, særlig rusmiddelkontroll, virket verken å plage eller gjøre domfelte glad. De fleste var ikke klar over at det var færre kontroller en i en normalsituasjon:

«Jeg hadde forventet at de skulle komme på kontroll oftere» (domfelt)

«Jeg hadde stålsatt meg for flere kontroller» (domfelt)

«Jeg hadde ikke trengt å gå rundt å tenke at nå kommer de hver gang telefonen ga lyd dra seg»

Mye av tiden under soning gikk på å tenke over hva som ville ha skjedd hvis man brøt vilkårene som er satt opp rundt straffegjennomføringen. Bryter man vilkårene, risikerer man å havne (tilbake) i fengsel. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll stopper ikke domfelte i å gjøre det de vil gjøre, men gir en mulighet til å «take formal breach action» eller samtaler når det er nødvendig, og brudd oppdages (Hucklesby & Holdsworth, 2020, s. 7). Siden innføringen har kriminalomsorgen bare registret 4,5 % brudd (KDI, 2022). Likevel går mye av tiden til domfelte på å tenke over og frykte reaksjoner ved eventuelle brudd på vilkår. Dette henger tett sammen med den nære kontakten og den aktive deltagelsen i samfunnet som beskrevet i kapittel 5. Sitatet som i kapittel 5 ble brukt til å forklare fristelsene, kan også brukes her:

«Selvfølgelig, da mister jeg for det første 2/3-delen min, og da må jeg ha den [straffen] til over nyttår, og må inn i fengsel. Dette resulterer igjen i at jeg ikke kan jobbe, kanskje jeg mister jobben, hvem vet» (domfelt)

Autonomien for de domfelte er økt fordi det er mindre kontakt og fysiske kontroller fra ansatte, og fotlenken setter ikke en fysisk stopper, som fører til at «At the same time, in being granted some degree of choice in the interests of ‘responsibilization, the prisoner is exposed to a greater degree of risk. This opening up of possibilities, however narrow, provokes feelings of anxiety and powerlessness» (Giddens i Crewe, 2011, s. 519).

«Jeg går rundt og er konstant redd for at jeg skal gjøre noe galt. Alt består av mine valg ikke sant, men gjør jeg feil er jeg i fengsel» (domfelt)

Noen domfelte kan mislike denne overføringen av ansvar. I stedet for å høre på direkte ordre og krav er de forpliktet til å kunne klare å styre seg selv nok til å unngå negative konsekvenser av handlingene (Crewe, 2011, s. 519).

Opplevelsen av dette er noe varierende. En av de domfelte forklarte blant annet hvordan han i større grad kan bestemme over ting selv under EK enn i fengsel:

«Sånn er det, jeg har vært inne [i fengsel] tre ganger, så jeg er vant til at folk bestemmer. Her er det i vert fall bare at de bestemmer at jeg må være på jobb til den tiden, være hjemme på den tiden, og permisjon på den tiden» (domfelt)

En økt autonomi, øker også selvstyringen (Crewe, 2011). Mye av denne selvstyringen er knyttet til frykten av å få reaksjoner.

«Man kan være litt sånn luring, kanskje liker å ta seg litt [alkohol] her og der, og tenker at ‘Okei, de har ikke sjekket meg på en måned’. Plutselig så går det ille da» (domfelt)

Usikkerheten knyttet til når makten, som alltid finnes i bakgrunnen, trår til øker den psykiske makten straffen har over domfelte (Crewe, 2011, s. 513).

Flere innrømmer at fristelsen for å bryte reglene har vært der:

«Greia er at på permisjonen din, du kan være hvor du vil», men at «det er unødvendig å ta risikoen, for eksempel å dra et sted langt av gårde, hva om du ikke rekker det i tide» (domfelt)

«Jeg er livredd for at jeg plutselig er stuck, og de ikke tror meg» (domfelt)

Dette beskriver det grepet straffegjennomføringen kan ha på de domfelte, og hvordan følelsen av usikkerhet, og følelsen av å ikke vite hvilken vei man skal bevege seg, i frykt for å gjøre noe galt (Crewe, 2011, s. 522).

De domfelte beskriver også en usikkerhet knyttet til når grensen er nådd for de ansatte. Han har opplevd noen ganger at han har forsovet seg, og at kriminalomsorgen har ringt fordi han ikke har overholdt aktivitetsplanen.

«De pleier å ringe meg å si at ‘du får en advarsel denne gangen’». Den domfelte opplever en frustrasjon knyttet til når dette går fra å være en muntlig til faktiske konsekvenser. «Det er vanskelig, jeg er jo et menneske ikke sant. Jeg kan ikke våkne opp å ringe de at jeg er forsinket. Jeg sover jo, og hvis jeg sover, hvordan skal jeg få sagt ifra?» (domfelt)

Crewe (2015, s. 513) viser hvordan usikkerheten tilknyttet skjønnsbruken til ansatte, og det å aldri helt vite når strikken er tøyd langt nok, får straffen til å føles tettere. Det er ikke frustrasjonen i at den domfelte ikke får sove lengre, eller det at en annen person bestemmer over han, som plager den domfelte. Det er altså ikke autoritetsbruken i seg selv. Det er uvissheten om når denne autoriteten slår inn. Noen beskriver en form for usikkerhet eller uforutsigbarhet tilknyttet reaksjonene fra kriminalomsorgen. I lys av Crewes (2011) rammeverk, kan dette gjøre at straffen føles trangere eller tettere. Den domfelte må hele tiden være på tå hev og straffen har et fast og hardt grep rundt ham hele tiden.

6.4 Hjemmet som kontroll- og soningsområdet

Under arbeidet med innføring av elektronisk kontroll, ble det store diskusjoner rundt det at EK omgjør de domfeltes hjem til fengsler, og at man derfor blir «prisoners in their own home» på grunn av mangelen på frihet (Ot.prp. nr. 31 (2006-2007); Øster & Rokkan, 2018, s. 2; Mair & Nee i Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 281). Kritikere av elektronisk kontroll hevder altså at hjem blir gjort om til fengsler (Payne & Gainey, 2004, s. 415; Ot.prp. nr. 31 (2006-2007)). Hvorvidt det faktisk er det er det splittende meninger om, både blant forskere og blant tidligere domfelte (Payne og Gainey 2004, s. 423, 433). Skepsisen har minket i den norske konteksten, og forskning har vist at de fleste har en mer positiv holdning til hjemmesoning fordi det lar de domfelte delta i familielivet, og arbeid eller studier (Øster & Rokkan, 2018, s. 12; Rasmussen et al., 2016). Dette gjelder også for de fleste domfelte som deltok i denne studien.

Opplevelsen av eget hjem og leilighet som soningssted ble ofte sammenlignet med fengsel:

«Jeg synes det er litt bedre. Bedre enn å sitte i fengsel» (domfelt).

«I: Er det for mye [innetid]? D: Nei egentlig ikke, jeg går på jobb. Jeg får luft på vei til jobb, og på vei tilbake. Så trener jeg, så jeg får i hvertfall ut» (domfelt)

Også det siste sitatet er sagt i lys av fengsel. Utsagn om hvorvidt EK oppleves som bedre eller verre, må ofte leses i sammenheng med fengsel. Dette er fordi opplevelsen av EK ofte er sammenlignet med fengsel fordi det hadde den alternative straffegjennomføringen (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 277). Hvor hard straffen oppleves for de domfelte er subjektivt, og handler blant annet om hvilke forventninger man hadde til straffen på forhånd sammenlignet med hvordan den faktisk oppleves (Sexton, 2015, s. 128). Straff kan derfor føles mindre straffende ut fordi man sammenligner det med forventningene knyttet til fengselsstraffen. Selv om det «er kjedeligere» (domfelt), oppleves den ikke like tung.

At det skulle oppleves tungt og slitsomt å sone hjemme var likevel forventet. Opplevelsen ble derfor ikke like tung fordi man knytter straffen opp mot forventningene man har. Dette betyr likevel ikke at det ikke oppleves som tungt å sone straffen i sitt eget hjem.

«Jeg tenker å booke et hotell den første helgen [etter løslatelse]. Ikke for å feste en gang, men bare for å sove et annet sted enn hjemme siden jeg må ha vært hjemme i fire måneder» (domfelt)

Dette viser hvordan domfelte, som først sa at han ikke hadde noe å klage på rundt det å sone hjemme, også følte på ulempene ved hjemmesoning. Det var likevel som forventet, og opplevedes dermed ikke som like tungt.

Noen hadde andre forventninger;

«Jeg må være hjemme hele tiden, i leiligheten min som er veldig liten. Det var veldig krevende (...) Dette klarer jeg ikke. Det har vært to ganger hvor jeg nesten har ringt og sagt at dette ikke er noe for meg, jeg må tilbake til [fengsel]» (domfelt)

Hans forventninger knyttet til straffegjennomføringen førte til at han opplevde straffen som tyngre, for å se det i lys av både Sexton (2015) og Crewe (2011) sine begreper.

6.4.1 Endrede pålenkingsrutiner

Som følge av pandemien og kravet om å minst mulig fysisk kontakt ble pålenkingene som tidligere ble gjort av kriminalomsorgen hjemme hos den domfelte nå gjort på kontoret. Det vil si at den domfelte kom på friomsorgskontoret, tok med seg telefonen hjem, og målte selv opp området:

«Jeg kom hit [friomsorgskontoret] og så tok de den [fotlenka] på meg (...) Så måtte jeg ta med meg hjemmetelefonen som jeg måtte plugge inn på rommet mitt, og måle opp. (...) Lett, nesten antiklimatisk» (domfelt).

«Det var ikke noe styr, jeg bare tok den med hjem, og ingen måtte bli med meg hjem. Jeg fikk liksom være i fred» (domfelt)

Straffegjennomføringen opplevdes ikke like dyp og tung da ansatte ikke kom inn i hjemmet,

For en av de domfelte var opplevelsen av pålenkingen tyngre. Der kom friomsorgen hjem til henne:

«Jeg kjente noen som hadde fotlenke, som sa at det bare var å gå på friomsorgskontoret og hente lenka, og så dra hjem. (...) Jeg dro en lørdag klokken ett fra fengselet, og de kom kvart over ett. Så jeg hadde et kvarter med ingen, frihet. ‘Okei [navn], du er hjemme nå’. Så kom de med lenka og lenket meg» (domfelt)

For domfelte var denne lille tiden med frihet både god og vond. Det var deilig å få et pust i bakken uten kontrollen fra fengselsbetjentene eller andre, men opplevdes som tyngre når hun først fikk på lenka. Det ble liksom tydeligere hva det er hun gikk glipp av. Knyttet til Crewes begrep om dybde, var hun i et kvartes tid på overflaten, før hun igjen ble trukket ned under overflaten. Det kan derfor virke som at løsningen med å dra rett fra kontoret og hjem med fotlenken kan oppleves som lettere enn å få den lille tiden med frihet i eget hjem først, før ansatte kommer inn.

Det har nå blitt bestemt at pålenkingen kan fortsette på kontoret (KDI, 2021d). Ulempene med dette er at man ikke får nøyaktig oppmålinger av leilighetene eller arealet de domfelte fritt kan

bevege seg innenfor. Flere av de ansatte forklarte hvordan de i løpet av pandemien oppdaget at noen domfelte har gitt seg selv litt mer rom, men at

«Det kanskje de som egentlig ikke har skjønt hvor grensen har gått. Det dreier seg nok både om at vi kanskje ikke har formidlet godt nok, men også at den kontrollfunksjonen med nøyaktig oppmåling ikke har vært der» (ansatt)

Ifølge de domfelte, var det ingen som ga seg mer rom. «Hvorfor risikere det?». Tenker på konsekvensene hvis det blir oppdaget, og selvregulering som beskrevet i kapittel 6.3.1. Kontroller er ikke sett, men den er der, så hvis det blir oppdaget risikerer de å sone resten av straffen. Må veie fordelene og ulempene.

6.4.2 Hjemmekontroller

Som en konsekvens av korona, ble det i de fleste tilfeller ikke gjennomført uanmeldte kontrollbesøk i hjemmet til de domfelte.

«Jeg tror det er positivt. Fordi hvis de skulle komme oftere ville man ha stresset mer. Ikke fordi man har gjort noe ulovlig, men det at de kommer uten varsel, så må du alltid være forberedt på at du kan få besøk inn. Det er jo det samme når du er i fengsel, du har din celle, men de kan komme inn når som helst. Det er ingenting som er privat» (domfelt)

Det er likevel ikke til å legge skjul på at hjemmet på en eller annen måte blir til et kontrollområde. Ugelvik (2011, s. 168) skriver blant annet i sin bok om makt, mostand og frihet i fengsler om hvordan en innsatts egen private celle «når som helst og uten forvarsel invaderes utenfra». Han beskriver videre hvordan noen korte bank på døra til cellen, gjør at privatlivet oppleves som skjørt (Ugelvik, 2011, s. 170). Sett i lys av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, vil en telefonoppringning med beskjed om at de er rett rundt hjørnet for hjemmekontroll gjøre at privatlivet til EK-brukerne oppleves som skjørt. Da er ikke hjemmet lenger et sted du oppholder deg (ufrivillig) i, men et område for kontroll. Hjemmet er sett på som et sentralt kjennetegn i Norge, og henger sammen med skillet mellom det offentlige og det private (Gullestad i Ugelvik 2011, s. 167). Under straffegjennomføring blir ikke dette skillet

like tydelig, fordi man må slippe offentligheten, her de ansatte ved kriminalomsorgen, inn i hjemmet for å kontrollere at du følger de vilkår som er satt opp rundt straffegjennomføringen.

Under Covid-19-pandemien kan man argumentere for skillet mellom offentlig og privat har blitt beholdt i større grad. Kontrollen er der fremdeles, men den trenger seg ikke inn i det private hjem, som sitatet over viser. Kontrollen foregår nå utenfor hjemmet, og den domfelte må gå ut for å møte de ansatte. Dette fører til at familier i mindre grad også blir trukket inn i straffen, og dermed blir bredden av straffen og dens rekkevidde også kortere. Vekten er lettere, og grepet straffen har rundt domfelte er løsere. Hjemmet får være noe privat.

Tidligere forskning viser bekymring knyttet til hvor diskre de ansatte er når de kommer på hjemmebesøk (Rokkan, 2012, 2018; Rasmussen et al., 2016). Dette har vist seg å ikke være et stort problem. I lys av at hjemmekontrollene nå foregår utenfor hjemmet dukket det opp en ny bekymring for de domfelte – hvor diskre går det an å være når kontrollen foregår ute? De domfelte forklarer hvordan de nå går ut og viser seg foran leiligheten og av og til pratet med de ansatte gjennom bilruta. Dette er blant annet for å få en visuell sjekk på om de kunne inntatt alkohol eller andre rusmidler ifølge de ansatte. I begynnelsen av straffegjennomføringen skapte dette noe ubehag for de domfelte, men etter hvert som de innså at det var diskre, var ikke dette noe de lenger tenkte over. En av de domfelte tok fortsatt alkoholtester mens kontoret enda var stengt for fysiske oppmøter.

«Det gikk greit egentlig, jeg satt inni bilen deres. Jeg hadde aldri tatt den utpå gata» (domfelt)

Disse foregikk utenfor hjemmet, men i bilen til de ansatte.

«Begge funker [inn eller ute], men hvis jeg går ut får jeg frisk luft» (domfelt)

Dette svarte en av de domfelte på spørsmål om hva han tenkte rundt det at hjemmekontrollene foregikk utenfor huset.

«Jeg spurte de om de kunne komme på kontroll litt oftere, sånn at jeg kunne få mer luft» (domfelt)

Koronarestriksjonene som satte et hinder for kontroll i leiligheten gjorde dermed at den domfelte følte seg friere, og kunne benyttet dette for egen vinning. Sett i lys av Sykes frustrasjon

rundt tapet av frihet, hvor straffegjennomføringen begrenser domfeltes bevegelser, blir det her, hvor domfelte til vanlig må holde seg innendørs og motta besøk, åpnet opp for at de får et litt større areal å bevege seg på, selv om det bare er ment for en kontroll. Utøve en form for autonomi og selvbestemmelse ved å be de komme selv om ikke opplever at han har behov for å bli kontrollert mer. Tar tilbake kontrollen og får muligheten til å få tatt (litt) egne beslutninger til grunnleggende behov. Vinne kontrollen litt tilbake, grepet løsner rundt den domfelte (Crewe, 2011, 2015).

6.5 Militærskole?

De ansatte beskrev en straffegjennomføring preget av færre rutiner og struktur under pandemien. Når alt foregikk over telefon, var det ikke lett å skille mellom hvilke telefonsamtaler var ment til hva:

«Jeg opplevde at de ikke skjønnte forskjellen mellom når vi ringte for den obligatoriske samtalen, og når vi ringte for bare kontroll» (ansatt)

Jeg tror den strukturen og «regime» som vi ønsker, at de domfelte ikke opplevde dette i like stor grad» (ansatt)

Det samme opplevde de domfelte, som egentlig hadde forventet kontroller i større grad, som vist over.

Det er likevel en streng struktur i straffegjennomføringen:

«Å ha fotlenken er på en måte å være på en militærskole. Du blir bedt, nei unnskyld ikke bedt, du blir *tvunget* til å stå opp om morran akkurat til den tiden de har gitt deg til å gå ut av huset. Om du har spist frokost eller ikke, det bryr de seg ikke om. Må du ut så må du ut» (domfelt)

Forskningsdeltakerne beskriver en hverdag hvor de konstant må følge med på tiden:

«Livet mitt er basert på klokker og minutter» (domfelt)

EK fører med seg en påtvunget struktur og faste rutiner. Denne påtvungne strukturen ble ikke alltid tatt så godt imot. Dette passer ikke alltid overens med livet. En domfelt beskriver blant annet hvordan han av og til glemmer av å følge med på klokka. Tidligere forskning på fotlenkesoning i Norge viser også at det stramme tidsskjemaet og mangel på tid utendørs gjorde straffegjennomføringen mer utfordrende (Rokkan i Rokkan, 2018, s. 228). Dette kan henge sammen med det Shammas (2014) beskriver som tvetydighet og en forvirring av straffegjennomføringen. Når man soner straff i mer åpne og løsere omgivelser øker det sjansen for at friheten og straffen glir mer inn i hverandre, og skaper en form for forvirring. Sitatet over viser hvordan kontrollen er stor, men til forskjell fra fengsel hvor tyngden er reglementert mer direkte er den under elektronisk kontroll indirekte og gjennom selvstyring.

Vilkårene satt rundt straffegjennomføringen, og særlig forståelsen av at man har begrenset med tid utendørs ble beskrevet som lette og klare fra starten av fra i intervjuene. Det var likevel noe frustrasjon tilknyttet nøyaktigheten og forklaringsplikten som var påkrevd:

«De er ikke strenge, men vi må forklare oss hele tiden. [Det er] slitsomt»
(domfelt)

De domfelte forteller om flere hendelser hvor tiden har løpt fra dem, og de må løpe for å holde seg til aktivitetsskjemaet. En av de domfelte forteller om en advarsel han fikk fordi han kom for sent inn fra permisjon, og hvordan «De er så veldig bestemt på den tida», selv om han bare var 5-10 minutter sen. Han hadde vært på trening, og brukte litt lenger tid en normalt for å gjennomføre treningsøkten:

«Trening er så normalt for meg, jeg gjør det hver dag, så jeg glemmer liksom
av at jeg ikke kan holde på så lenge jeg vil» (domfelt)

Han må stadig vekk tenke på konsekvensene hvis han bryter vilkårene.

Selv om straffegjennomføring med EK skal ha en streng struktur, viser forklaringene fra domfelte at den nære kontakten med friheten gjordet det vanskelig å skille mellom straff og frihet. Det å oppleve friheten gjorde både frustrasjonen om å ikke kunne delta større, men også at de glemmer at de er under straffegjennomføring. Neumann (i Shammas 2014 s. 116) beskriver hvordan innsatte i fengsler på en eller annen måte må bygge seg fengselsmurer fordi tvetydigheten mellom frihet og straffen øker. De domfelte påpekte det samme når det kom til EK:

«Av og til må jeg bare tenke at hjemmet mitt ikke er hjemmet mitt, sånn at jeg ikke plutselig bare går ut med glass- og metall til feil tid» (domfelt)

Den av de domfelte som var mest mot hele strukturopplegget så også hvordan dette kan være bra i det lange løp:

«For å være ærlig, før fotlenka kunne jeg være litt slapp, eller på dager hvor jeg var litt sliten, så kunne jeg bare bli hjemme fra jobb. Men nå har jeg kommet i en rutine hvor jeg må gå på jobb hver eneste dag uansett. Så det har hjulpet» (domfelt)

Hucklesby (2008) trekker frem denne strukturen og rutinen som et viktig aspekt i endringsprosessen til den domfelte.

De ansatte viser til hvordan deres erfaringer, at EK kan hjelpe til å snu en negativ utvikling før «personen virkelig havner på kjøret da» (ansatt). Denne «militærskolen» har ikke bare negative sider ved seg. De domfelte beskriver en forbedring i rutiner som de kommer til å ta med seg videre også. En av de domfelte hadde på intervjudtidspunktet sonet ferdig straffen. De første dagene glemte han at fotlenken ikke lengre var på:

«I dag hadde jeg avtale, og det var sånn, jeg vet akkurat hvor lang tid det tar for meg å komme meg dit, og da er det sånn at ‘Okei [navn], du går på det tidspunktet’. Og jeg glemte til og med at jeg ikke hadde fotlenka, og jeg trodde jeg måtte vente 2 minutter. Så nå er jeg veldig presis på tiden [latter]» (domfelt).

At straffen har ett tett grep rundt den domfelte kan derfor argumenteres å ha med seg positive ettervirkninger til straffen er ferdig sonet. Strukturen bidrar til en endringsprosess, slik som Hucklesby (2008) beskriver, som den domfelte kan ta med seg videre.

Det kan argumenteres for at strukturen har blitt mindre som følge av pandemien. De ansatte hadde ikke noen faste tidspunkt å ringe på. Men inne- og utetider, og kravet om sysselsetting, selv om dette var gåturer, fortsatte. De domfelte merket forskjellen etter at de begynte å komme tilbake til kontoret.

6.6 En ny arbeidshverdag

Pandemien har likevel ikke bare konsekvenser for de domfelte. De ansattes hverdag ble også snudd på hodet. Arbeidshverdagen for de ansatte har vært helt annerledes. En av de ansatte sa at hun satt igjen med en tomhetsfølelse:

«Problemet er jo at under pandemien fikk vi så mye mindre fysisk kontakt med de domfelte. Det er uheldig for de, men også for oss. Det har vært veldig utfordrende det å ikke kjenne de. Det har vært så tomt» (ansatt)

Pandemien blir betegnet som ensidig. Der de ansatte i kapittel 6.1. beskrev en todelt arbeidshverdag, opplevde de at store deler av del to, oppfølging av domfelte, i stor grad forsvant som følge av Covid-19

Som følge av restriksjonene, ble det mer kontorarbeid enn arbeid ute i feltet. Flere ansatte pekte på at dette gjorde jobben mindre interessant. Til vanlig var arbeidet delt opp i femti/femti kontorarbeid og feltarbeid. Når flere av kontrollene ble gjort over telefon, førte det til en veldig reduksjon i tid ute i feltet.

«Det er jo ikke kontordelen jeg liker med jobben, det er den balansegangen og todelingen. Litt kontor og litt å være ute å bevege seg. Det ble liksom så mye kontor» (ansatt)

Selv om det var en rekke aspekter med jobben som ikke lenger var like bra, hadde de stor forståelse for hvorfor det må være sånn. Forskning på digital kommunikasjon og samhandling både før og under pandemien viser at det ikke bare er ulemper tilknyttet måten å arbeide på (Di Carlo et al., 2020; Kip et al., 2018; Phillips et al., 2021). Det er både kostands- og tidseffektivt. Dette påpeker også de ansatte:

«Det praktiske rundt det har for så vidt vært greit. Det har vært veldig arbeidsbesparende og mindre slitsomt for oss» (ansatt)

6.6.1 Digitaliseringsprosess – fremtiden?

Kriminalomsorgen holder på med en digitaliseringsprosess, som skal fungere som supplement

til dagens virksomhet (Meld. St. 39 (2020-2021), s. 72). For EK er denne prosessen allerede i gang, og lovendringene kom under pandemien. De ansatte ønsker både endringene velkommen, men er samtidig noe skeptisk: «Pandemien har vel vist oss at vi kanskje må være litt forsiktig?». Særlig en av de ansatte beskriver forandringene som har skjedd under pandemien, med følelsen av mer kontroll og mindre relasjonsbygging, som en utvikling som har foregått over lengre tid, bare «speeda opp» under pandemien: «Det har vært en utvikling over tid, at vi får mer å gjøre, og mindre tid til kvalitativt arbeid direkte med klienter». «Vi må passe på at det ikke fjerner oss fra faget og brukeren. Det er i relasjonene den store jobben gjøres» Hun beskriver det som en produksjon.

Den erfaringen de ansatte for det meste sitter igjen med etter pandemien er at det er mye de kan gjøre som er ressurs sparende. Å gjennomføre kontroller over telefon er slitsomt da mange dager gikk til telefonsamtaler hele dagen, men de kunne få tatt mange samtaler på en gang da de til forskjell fra de fysiske obligatoriske møtene bare varte noen minutter. Flere trekker også frem at de slipper å bruke tid på å finne parkering. Dette slapp de for det meste når de var ute og kjørte kontroller også, fordi de sjeldent gikk ut av bilen. Pålenkingen på kontoret går raskt. Dette er noe de også ville ta med seg videre. KDI har sagt ja til dette.

De ansatte føler «vi har løst oppgavene på en god måte gitt de rammene vi hadde», men skulle ønske ting hadde vært annerledes. Flere av tiltakene har gått på bekostning av andre viktige elementer i straffegjennomføringen, slik som oppbyggingen av tillit og relasjon. På spørsmål om hva de kan lære av pandemien svarte en av de ansatte

«Hva kan vi ta med videre? Annet enn å vite at vi kan omstille oss raskt, noe er jo veldig ressurs sparende, men går på bekostning av blant annet det relasjonelle arbeidet, så det er ikke så mye positiv erfaring. Jeg ser frem til at ting går tilbake slik det var».

6.7 Oppsummering av kapittel 6

Som følge av Covid-19 pandemien har en rekke aspekter med straffegjennomføring med elektronisk kontroll forsvunnet eller blitt forandret. Der hvor man tidligere hadde et flytende skille mellom hva som var kontroll og hva som var veiledning og relasjonsbygging ble det under pandemien et større skille, hvor relasjonsbyggingen nesten forsvant og ren kontroll tok

over. Men også kontrollen var det mindre av, som kan ha en rekke konsekvenser for straffegjennomføringen. Strukturen i straffegjennomføringen gjør at straffen er tung og har et fast grep fordi man lever så tett opp mot frihet. Men dette tette grepet kan også være positivt.

Flere aspekter som de ansatte så på som svært negativt, slik som økt telefonkontroll, færre møtepunkter og fraværet av hjemmekontroller var for flere domfelte med på å lette straffegjennomføringen, og fjerne det grepet straffen har rundt de. Samtidig, var det også flere domfelte som savnet ytterligere relasjon med ansatte, og det var flere aspekter som både var tung og lett for de ansatte på en og samme tid.

7 Oppsummerende konklusjon

For å besvare forskningsspørsmålet «*Hvordan opplevde ansatte og domfelte straffegjennomføring med elektronisk kontroll i en periode preget av pandemi og lovendringer?*» har jeg i analysen sett på hvordan opplevelsen av kontakten med friheten har vært under og etter pandemien, og hvordan kontrollvirksomheten har endret seg som følge av pandemien.

Kapittel 5 gikk nærmere inn på underspørsmål (1) Hvordan har kontakten med friheten vært under pandemien, og etter gjenåpningen. På bakgrunn av domfeltes svar kan følgende funn oppsummeres: «Se på andre»-effekten, distansen til friheten og distansen til livet har vært kortere under pandemien. Under pandemien var det færre fristelser, som gjorde at straffen både følt lettere og løsere ut. Ved åpningen av samfunnet igjen, ble denne «se på andre»-effekten tydeligere, og gjenåpningen opplevdes som tung. Hva «frihet» var, ble endret, og distansen til livet ble lengre.

Forholdet til familie og venner var både tyngre og lettere under pandemien. Pandemien ga de domfelte en naturlig unnskyldning til å ikke møte andre, samtidig som at pandemien sammen med vilkårene satt for straffegjennomføringen gjorde planlegging av sosiale sammenkomster mer vanskelig. Rekkevidden av straffen ble endret som følge av pandemien, men familie og venner ble fortsatt påvirket av straffen. Gjenåpningen av samfunnet gjorde straffen tyngre og dypere sett i lys av sosiale relasjoner. Dette var fordi man i større grad opplevde begrensningene straffegjennomføringen satte for den domfelte, nå som de andre i samfunnet kunne bevege seg mer fritt.

Sosiale medier gjorde straffen både lettere og tyngre. Den ga de domfelte en mulighet til å holde kontakt med venner og familie, men «se på andre»-effekten ble også tydeligere, særlig etter gjenåpningen. Den ga likevel de domfelte en mulighet til å opprettholde sosial kontakt uten å møte relasjonene sine. Jeg argumenterte for at vekten av straffen ble lettere som følge av covid-19 og sosiale medier fordi «se på andre»-effekten var mindre.

Straffen får en økt rekkevidde gjennom at de domfelte opplever skam og frykt for å bli oppdaget. Jeg identifiserte en «Andre ser deg»-effekt, som under pandemien var betraktelig mindre ifølge forskningsdeltakerne. Fotlenkeeffekten, som er knyttet til synligheten og følelsen av fotlenken var betraktelig mindre under pandemien. Mangel på denne effekten ga en følelse

av en grunn straffegjennomføring fordi de domfelte til tider glemte av straffegjennomføringen. Straffen hadde dermed et løst grep rundt enkelte domfelte.

Sysselsetting normaliserer hverdagen, og gjorde på mange måter straffen lettere. Til gjengjeld gjør den at straffen oppleves tyngre i helgene. Hjemmekontor gjorde at straffen både opplevdes tung og lett. Den opplevdes tyngre fordi det førte til mer tid tilbrakt innenfor husets fire vegger. Avstanden til friheten var likevel mindre, fordi store deler av befolkningen hadde det slik. Dette gjorde også at hjemmekontor opplevdes lettere.

Gåturene var med på å lette en ellers tung hverdag. Ulempene var at formålet med straffen ikke ble oppfylt, men det kan sammenlignes med samfunnet for øvrig, hvor mange var permitterte. Gåturene ga for mange en mulighet å ta tilbake makta og kontrollen på, som var med på å lette straffegjennomføringen.

Kapittel 6 gikk nærmere inn på underspørsmål (2) Hvordan har arbeidshverdagen for de ansatte vært før, under og etter pandemien og (3) Hvordan har opplevelsen av kontroll, veiledning og relasjon vært før, under og etter pandemien. De ansatte beskrev en mer ensidig arbeidshverdag under pandemien, med mindre fokus på relasjonsbygging som følge av Covid-restriksjonene fra myndighetene og KDI. Opplevelsen har vært givende og ga en tomhetsfølelse. De ansatte la vekt på at relasjonelt arbeid er svært viktig for å fange opp de domfelte som trenger ekstra hjelp, og opplevde at de ikke nødvendigvis greide å fange opp disse.

Det var i all hovedsak negative synspunkter og opplevelser på at det var færre møtepunkter. Som følge av lovendringen, har det gått ned til ett møte, som for flere av forskningsdeltakerne løsnet grepet straffen hadde og gjorde straffen mindre tung. Å gjennomføre de obligatoriske møtene over telefon kan diskuteres å både gjøre straffen lett, fordi det var fravær av kontroll, men også tyngre fordi det var fravær av oppfølging.

Både de domfelte og ansatte viste hvor viktig gjensidig tillit var. Gjennom en gjensidig tillit kan det argumenteres for at tyngden på straffen blir mindre, men at grepet blir fastere. Relasjon er viktig for denne tilliten, og som en konsekvens av at relasjonsbyggende arenaer i mindre grad var til stede under pandemien, ble det fra de ansattes side argumentert for at det var mindre tillit mellom ansatte og domfelte. Forskning viser likevel at færre møtepunkter og kontroll kan gi en følelse av tillit. De domfelte opplevde at det var et tillitsforhold mellom partene.

Selvregulering og et individuelt ansvar ble større under pandemien med fravær av kontroller. Frykten for å gjøre noe galt og det å konstant gå rundt å tenke på soningen gjorde at dette tynget ned på de domfelte. Uvissheten om når straffen slo inn hadde et hardt grep rundt de domfelte. De domfelte forklarte også hvordan det kunne være vanskelig å skille mellom straff og frihet, noe som tynget ned og festet grepet. Denne tettheten kan også være positiv, fordi den hjelper de domfelte i å tilegne seg struktur.

Opplevelsen av hjemmet som soningsområdet ble for flere sett på som lettere sammenlignet med fengsel. Det ble også sett på som lettere når de ansatte ikke trådte innenfor terskelen for å avholde hjemmekontroller. Som følge av at de fleste andre også befant seg hjemme, gjorde dette at straffen følte lettere under pandemien. Etter gjenåpningen ble det tydeligere at dette var en straff. Covid-19 gjorde derfor at hjemmekontrollene ble lettere og grepet straffen hadde ble lettere.

Denne oppgaven er ikke ment som et fasitsvar på hvordan straffegjennomføringen oppleves for EK-sonere og ansatte under pandemien. Dette er opplevelsen av totalt 7 forskningsdeltakere, og det er stor grunn til å tro at opplevelsene vil variere ut etter variasjonen på de generelle smittevernstiltakene. En større undersøkelse av domfeltes opplevelser er nok viktig. Denne oppgaven viser noen tendenser. Som ansatte selv sier, er det nok store forskjeller i opplevelser og erfaringer fra ulike steder i landet. Hvor det her på Østlandet kanskje er korte distanser, er det lengre distanser i distrikts Norge, som gjør at de nye tiltakene ønskes velkommen kanskje i enda større grad.

Overordnet sett har analysen vist at soningsopplevelsen i stor grad har blitt påvirket av hvordan samfunnet i rundt har det. Snevert forstått har ikke forholdene under elektronisk kontroll endret seg så mye, men konteksten har endret seg radikalt, noe som gjør at hva frihet er har endret seg. Den har også vist at straff er subjektivt. Det vil si at noe som oppleves som tungt og dypt ikke behøver å gjøre det for andre. Ansattes tilstedeværelse gjorde straffen både tynge og lettere

For elektronisk kontroll er følelsen av tyngden på straffen knyttet til retningslinjebrudd, falske alarmer, annonserte eller uannonserte besøk, bruken av skjønn, tilgang på støtte og hvor mye tid de har på ikke å være under overvåkning (Hucklesby et al., 2021, s. 93). Det er elementer med Ek som er designet for å øke vekten, men også for å minske den (Hucklesby et al., 2021, s. 102). Støtte fra familie er blant annet med på å minske vekten.

Selve fotlenken viser hvorvidt domfelte oppholder seg innenfor kontrollområdene til de tidene som er avtalt i gjennomføringsplanen og aktivitets skjemaet. Hvis de beveger seg utenfor det oppmålte området, går alarmen hos kriminalomsorgen. Ord som «ekkel» og «ubehagelig» ble brukt for å forklare følelsen av å få på fotlenken for første gang. De samme straffedømte brukte også ord som «lettelse» og «endelig», fordi de fikk innvilget EK. Dette viser den dobbeltheten og ambivalente følelsen straffgjennomføring med EK gir. Den gir struktur og mestringsfølelse, samtidig som denne strukturen er ubehagelig med ukjente konsekvenser hvis man ikke overholder den. Den gir en mulighet til å tilbringe tid med familie, samtidig som den legger en ekstra belastning på forholdene. Den gir en mulighet til å delta i samfunnet, men også en større mulighet til å se andre, uten å aktivt selv kunne delta. På mange måter var straffgjennomføringen med elektronisk kontroll en jackpot under pandemien, men gjenåpningen førte med seg en tettere, dypere, tyngre og bredere straff.

ANTALL ORD: 35 523

Referanseliste

- Aebi, M. F., & Tiago, M. M. (2020). *Prisons and Prisoners in Europe in Pandemic Times: An evaluation of the short-term impact of the COVID-19 on prison populations* (s. 17). Council of Europe.
- Andersen, S. N., Hyatt, J. M., & Telle, K. (2020). Exploring the unintended consequences of implementing electronic monitoring on sentencing in Norway. *Nordic Journal of Criminology*, 21(2), 129–151. <https://doi.org/10.1080/2578983X.2020.1805235>
- Andersen, S. N., & Telle, K. (2022). Better out than in? The effect on recidivism of replacing incarceration with electronic monitoring in Norway. *European Journal of Criminology*, 19(1), 55–76. <https://doi.org/10.1177/1477370819887515>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 2(3), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706pq063oa>
- Casey, R., McNeill, F., Barkas, B., Cornish, N., Gormley, C., & Schinkel, M. (2021). Pervasive punishment in a pandemic. *Probation Journal*, 68(4), 476–492. <https://doi.org/10.1177/02645505211050871>
- Cox, A. (2020). The language of incarceration. *Incarceration*, 1(1), 1–13. <https://doi.org/10.1177/2632666320940859>
- Crewe, B. (2011). Depth, weight, tightness: Revisiting the pains of imprisonment. *Punishment & Society*, 13(5), 509–529. <https://doi.org/10.1177/1462474511422172>
- Crewe, B. (2015). Inside the belly of the penal beast: Understanding the experience of imprisonment. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(1), 50–65. <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v4i1.201>
- Crewe, B. & Ievins, A. (2021). ‘Tightness’, recognition and penal power. *Punishment & Society*, 23(1), 47-68, . <https://doi.org/10.1177/1462474520928115>
- Crewe, B., Liebling, A., & Hulley, S. (2014). Heavy-light, absent-present: Rethinking the «weight» of imprisonment. *The British Journal of Sociology*, 65(3), 387–410. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12084>
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- King, R. D. & McDermott, K. (1995). *The State of Our Prisons*. New York: Oxford University Press.

- Kip, H, Bouman Y, Kelders S, et al. (2018) Ehealth in treatment of offenders in forensic mental health: A review of the current state. *Frontiers in Psychiatry* 9(42). <https://doi.org.ezproxy.uio.no/10.3389/fpsy.2018.00042>.
- Dominey, J., Coley, D., Devitt, K. E., & Lawrence, J. (2021). Putting a face to a name: Telephone contact as part of a blended approach to probation supervision. *Probation Journal*, 68(4), 394–410. <https://doi.org/10.1177/02645505211050870>
- Downes. (1988). *Contrasts in tolerance : post-war penal policy in the Netherlands and England and Wales*. Clarendon Press.
- Durnescu, I. (2011). Pains of Probation: Effective Practice and Human Rights. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(4), 530–545. <https://doi.org/10.1177/0306624X10369489>
- Editorial. (2021). States of exception? Criminal justice systems and the COVID response. *Probation Journal*, 68(4), 391–393. <https://doi.org/10.1177/02645505211064071>
- Endringslov til straffegjennomføringsloven (2020). *Midlertidig lov om endringer i straffegjennomføringsloven (tiltak for å avhjelpe negative konsekvenser av Covid-19)*. (LOV-2020-12-18-148). Lovdata.
- Folkehelseinstituttet & Helsedirektoratet. (2020). *Notat fra FHI og Helsedirektoratet om vurdering og aktuelle tiltak ved økt forekomst av Covid-19 i Oslo* [Notat]. <https://www.helsedirektoratet.no/tema/beredskap-og-krisehandtering/koronavirus/anbefalinger-og-beslutninger/brev-fra-helsedirektoratet-covid-19-arkiv-2020#september>
- Forskrift om straffegjennomføring. (2002). *Forskrift om straffegjennomføring* (FOR-2002-02-22-183). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2002-02-22-183>
- Hayes, D. (2018). Proximity, pain, and State punishment. *Punishment & Society*, 20(2), 235–254. <https://doi.org/10.1177/1462474517701303>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2020a). *Rundskriv om kommunale smitteverntiltak* (Rundskriv I-7/2020). Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-om-kommunale-smitteverntiltak/id2835760/>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2020b, oktober 8). *Nasjonale lettelses erstattes av lokale tiltak* [Nyhet]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt->

- regjeringen-solberg/hod/nyheter/2020ny/nasjonale-lettelses-erstattes-av-lokale-tiltak/id2769742/
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2021a, januar 23). *Nordre Follo-utbruddet: Kraftige tiltak i ti kommuner etter utbrudd av den engelske virusmutasjonen* [Nyhet]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/hod/nyheter/2021ny/kraftige-tiltak-i-10-kommuner-etter-utbrudd-av-den-engelske-virusmutasjonen/id2829738/>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2021b, januar 31). *Haldenutbruddet: Kraftige tiltak i flere kommuner etter utbrudd av mutert virus* [Nyhet]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/hod/nyheter/2021ny/kraftige-tiltak-i-flere-kommuner-etter-utbrudd-av-mutert-virus/id2830805/>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2021c, februar 7). *Bergensutbruddet: Kraftige tiltak i Bergen og kommunene rundt* [Nyhet]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/hod/nyheter/2021ny/bergensutbruddet-kraftige-tiltak-i-bergen-og-kommunene-rundt/id2831984/>
- Hennink, M. M., Hutter, I., & Bailey, A. (2020). *Qualitative research methods* (2. utg.). SAGE Publications.
- Hucklesby, A. (2008). Vehicles of desistance?: The impact of electronically monitored curfew orders. *Criminology & Criminal Justice*, 8(1), s. 51-71. <https://doi.org/10.1177/1748895807085869>
- Hucklesby, A. (2009). Understanding Offenders' Compliance: A Case Study of Electronically Monitored Curfew Orders. *Journal of Law and Society*, 36(2), 248–271. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2009.00465.x>
- Hucklesby, A. (2013). Insiders' views: Offenders' and staff's experiences of electronically monitored curfews. I M. Nellis, K. Beyens, & D. Kaminski (Red.), *Electronically monitored punishment: International and critical perspectives* (s. 228–246). Routledge.
- Hucklesby, A., Beyens, K., & Boone, M. (2021). Comparing electronic monitoring regimes: Length, breadth, depth and weight equals tightness. *Punishment & Society*, 23(1), 88–106. <https://doi.org/10.1177/1462474520915753>

- Hucklesby, A., & Holdsworth, E. (2020). Electronic monitoring in probation practice. *HM Inspectorate of Probation, Academic Insights*, 2020(08), 1–17.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020, mars 25). *Høring – forslag til midlertidig forskrift om straffegjennomføring i medhold av lov 24. Mars 2020 om forskriftshjemmel for å avhjelpe konsekvenser av utbruddet av Covid-19 mv. (Koronaloven)* [Høring]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--forslag-til-midlertidig-forskrift-om-straffegjennomforing-om-forskriftshjemmel-konsekvenser-covid-19-mv.-koronaloven/id2694846/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020a, november 13). *Foreslår nye regler for å håndtere covid-19 i fengsler* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/jd/pressemeldinger/2020/foreslar-nye-regler-for-a-handtere-covid-19-i-fengsler/id2785327/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020b, desember 18). *Nye regler for å håndtere covid-19 i kriminalomsorgen* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/jd/pressemeldinger/2020/nye-regler-for-a-handtere-covid-19-i-kriminalomsorgen/id2815247/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2021, mars 26). *Nytt lovforslag om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/jd/pressemeldinger/2021/nytt-lovforslag-om-straffegjennomforing-under-utbrudd-av-en-allmennfarlig-smittsom-sykdom/id2841859/>
- Killias, M., Gilliéron, G., Kissling, I., & Villettaz, P. (2010). Community Service Versus Electronic Monitoring—What Works Better?: Results of a Randomized Trial. *British Journal of Criminology*, 50(6), 1155–1170. <https://doi.org/10.1093/bjc/azq050>
- King, R. D., & McDermott, K. (1995). *The state of our prisons*. Clarendon Press.
- Kip H, Bouman Y, Kelders S, et al. (2018) Ehealth in treatment of offenders in forensic mental health: A review of the current state. *Frontiers in Psychiatry* 9(42). <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.3389/fpsy.2018.00042>.
- Kjøs, P., Klippen, I., Hovgaard, H., Krokstad, S., Sletten, M. A., Lekang, B., Konar, M., Møgster, R.-L., Antonsen, M., Modalen, M., Stamsø-Ellingsen, H., & Bakkeng, C. L.

- (2021). *Livskvalitet, fysisk helse og rusmiddelbruk under Covid-19-pandemien: Utfordringsbilde og anbefalte tiltak* (s. 1–85) [Rapport fra regjeringsoppnevnt ekspertgruppe].
- Krane, V., Ausland, L. H., & Andvig, E. (2021). "Kan vi hjelpe når krisa rammer?»Barnevern, smittevern og store forskjeller i tjenestene under covid-19-pandemien. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(2), 1–14.
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2021-02-02>
- Kriminalomsorgen. (u.å.-a). *Fotlenkje—Elektronisk kontroll—Kriminalomsorgen.no*. Hentet 16. august 2022, fra <https://www.kriminalomsorgen.no/fotlenke-elektronisk-kontroll.535886.no.html>
- Kriminalomsorgen. (u.å.-b). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll—For hvem?* [Brosjyre].
<https://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/4723662.823.wzzkumnsjzlmw/Elektro-nisk%2Bkontroll%2Bbrosjyre+%284%29.pdf>
- Kriminalomsorgen. (2021a). § 16a *Straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll*. Kriminalomsorgsdirektoratet.
<https://www.kriminalomsorgen.no/retningslinjer-til-straaffegjennomfoeringsloven.5973335-411497.html>
- Kriminalomsorgen. (2021b). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll for varig soningsudyktige (EKVAS)*. Kriminalomsorgsdirektoratet.
<https://www.kriminalomsorgen.no/retningslinjer-til-straaffegjennomfoeringsloven.5973335-411497.html>
- Kriminalomsorgen. (2021c). *Midlertidige regler for å avhjelpe negative konsekvenser av Covid-19*. Kriminalomsorgsdirektoratet.
<https://www.kriminalomsorgen.no/retningslinjer-til-straaffegjennomfoeringsloven.5973335-411497.html>
- Kriminalomsorgen. (2022). *Årsrapport 2021* (s. 1–159). Kriminalomsorgsdirektoratet.
- Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. (2007). *Retningslinjer for behandling av søknader om forskning i kriminalomsorgen* (G-2007-7). [Rundskriv]. Justis- og politidepartementet.
- Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. (2006). *Kriminalomsorgens sikkerhetsstrategi 2006-2010*. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

Kriminalomsorgsdirektoratet. (u.å.-a). *Oslo friomsorgskontor*. Hentet 15. mai 2022, fra <https://www.kriminalomsorgen.no/oslo-friomsorgskontor.5055542-237841.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (u.å.-b). *Regionskontor*. Hentet 6. mai 2022, fra <https://www.kriminalomsorgen.no/regionskontor.535816.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2017). *Kriminalomsorgens årsstatistikk—2016* (s. 1–58). Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-publikasjoner.518716.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2018). *Kriminalomsorgens årsstatistikk—2017* (s. 1–58). Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-publikasjoner.518716.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2019). *Kriminalomsorgens årsstatistikk—2018* (s. 1–58). Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-publikasjoner.518716.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2020a). *Rundskriv om fremskutt løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42 fjerde ledd—Grunnet utbrudd av koronavirus*. [Rundskriv]. Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/kdi-rundskriv.237914.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2020b). *Kriminalomsorgens årsstatistikk—2019* (s. 1–58). Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-publikasjoner.518716.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2020c). *KDI 5/2020 – Ny forskrift om straffegjennomføring for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av covid-19*. [Rundskriv]. <https://www.kriminalomsorgen.no/tiltak-i-forbindelse-med-korona-epidemien.525457.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2021a). *Kriminalomsorgens årsstatistikk—2020* (s. 1–58). Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-publikasjoner.518716.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2021b). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll—Faktaark per august 2021* [Faktaark]. <https://www.kriminalomsorgen.no/fotlenke-elektronisk-kontroll.535886.no.html>

Kriminalomsorgsdirektoratet. (2021c). *Nye lovhemler for håndtering av Covid-19*. [Rundskriv]. <https://www.kriminalomsorgen.no/tiltak-i-forbindelse-med-korona-epidemien.525457.no.html>

- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2021d). *Videreføring av enkelte tiltak innført som følge av Covid-19*. [Rundskriv]. <https://www.kriminalomsorgen.no/tiltak-i-forbindelse-med-korona-epidemien.525457.no.html>
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2022). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll – Faktaark per januar 2022* [Faktaark]. [https://kriminalomsorgen.custompublish.com/getfile.php/4828158.823.uakijkk77ziiw/Elektronisk+kontoll++Faktaark++jan+2021+%28002%29.pdf](https://kriminalomsorgen.custompublish.com/getfile.php/4828158.823.uakijkk77ziiw/Elektronisk+kontroll++Faktaark++jan+2021+%28002%29.pdf)
- Kristoffersen, R., & Iversen, J. S. (2018). Samfunnsstraff – på tide med en revisjon. *Tidsskrift for strafferett*, 18(03), 151–180. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2018-03-02>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utgave). Gyldendal Akademisk.
- Lepperød, T., Lilleås, H., & NTB. (2021, september 24). Etter 561 dager er Norge klar for gjenåpning—Erna varsler normal hverdag «for de fleste». *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/12-95-3424182860>
- Lundeberg, I. R. (2018). Myten om fengselspinen. I K. Christensen & L. J. Syltevik (Red.), *Myter om velferd og velferdsstaten* (s. 123–145). Cappelen Damm Akademisk.
- Løkkevik, O., Ordning, O., Holmes, M. C. S., Buggeland, S. A., & Johnsen, A. B. (2020, mars 13). Dette er tiltakene til Erna Solberg: – Vi står i en vanskelig tid. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/2GeXaq/dette-er-tiltakene-til-erna-solberg-vi-staar-i-en-vanskelig-tid>
- Marklund, F., & Holmberg, S. (2009). Effects of early release from prison using electronic tagging in Sweden. *Journal of Experimental Criminology*, 5, 41–61. <https://doi.org/10.1007/s11292-008-9064-2>
- Meld. St. 39 (2020-2021) *Kriminalomsorgsmeldingen – fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-39-20202021/id2861926/>
- Midl. Forskrift om straffegjennomføring for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av Covid-19, (2020). *Midlertidig forskrift om straffegjennomføring for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av Covid-19* (FOR-2020-03-27-461). <https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/2020-03-27-461>
- Nellis, M. (2014). Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: Expansion, regulation and prospects. *Crime, Law, and Social Change*, 62(4), 489–510. <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9540-8>

- Nellis, M., Beyens, K., & Kaminski, D. (2013). Introduction: Making sense of electronic monitoring. I M. Nellis, K. Beyens, & D. Kaminski (Red.), *Electronically monitored punishment: International and critical perspectives* (s. 1–18). Routledge.
- Nilsen, T. S., Johansen, R., Aarø, L. E., Kjøllesdal, M. K. R., & Indseth, T. (2021). *Holdninger til vaksine, og etterlevelse av råd om sosial distansering og hygiene blant innvandrere i forbindelse med koronapandemien* [FHI-rapport]. Folkehelseinstituttet.
- Normann, T. (2021). Introduksjon til sikkerhetsarbeid i fengsel. I M.I. Snertingdal & K. Norsk Koronamonitor (2021). *Nordmenn savner hverandre*.
<https://opinion.no/2021/03/nordmenn-savner-hverandre/>
- NRK. (2022, september 14). WHO: Ser slutten på koronapandemien. *NRK*.
https://www.nrk.no/nyheter/who_ser_slutten_pa_koronapandemien-1.16103790
- NTB, Knutsen, T., & Thesen, S. (2021, mars 23). Regjeringen innfører nasjonale koronainnstramminger: - Skjenkestopp i hele landet. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/norge/i/bnQXAk/regjeringen-innfoerer-nasjonale-koronainnstramminger-skjenkestopp-i-hele-landet>
- Oslo kommune. (2020a, oktober 26). *26. oktober: Byrådet ber befolkningen begrense sosial kontakt til et minimum*. Oslo kommune.
<https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/26-oktober-byradet-ber-befolkningen-begrense-sosial-kontakt-til-et-minimum>
- Oslo kommune. (2020b, november 9). *9. november: Byrådet har vedtatt sosial nedstenging av Oslo*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/9-november-byradet-har-vedtatt-sosial-nedstenging-av-oslo>
- Oslo kommune. (2021a, januar 6). *6. januar: Oslo kommune forlenger den sosiale nedstengingen av Oslo til 21. januar*. Oslo kommune.
<https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/6-januar-oslo-kommune-forlenger-den-sosiale-nedstengingen-av-oslo-til-21-januar>
- Oslo kommune. (2021b, februar 28). *28. februar: Byrådet innfører strengere smitteverntiltak*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/28-februar-byradet-innforer-strengere-smitteverntiltak>
- Oslo kommune. (2021c, mars 15). *15. mars: Byrådet innfører nye tiltak mot spredning av koronaviruset*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/15-mars-byradet-innforer-nye-tiltak-mot-spredning-av-koronaviruset>

- Oslo kommune. (2021d, april 13). *14. april: Byrådet innfører forsterket rødt nivå i Osloskolen – elevene kan vende tilbake til skolene*. Oslo kommune.
<https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/14-april-byradet-innforer-forsterket-rodt-niva-i-osloskolen-elevne-kan-vende-tilbake-til-skolene>
- Ot.prp. nr. 31 (2006-2007). *Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (tiltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-31-2006-2007-/id457687/>
- Payne, B. K., & Gainey, R. R. (1998). A Qualitative Assessment of the Pains Experienced on Electronic Monitoring. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 42(2), 149–163. <https://doi.org/10.1177/0306624X9804200207>
- Phillips, J., Westaby, C., Ainslie, S., & Fowler, A. (2021). ‘I don’t like this job in my front room’: Practising probation in the COVID-19 pandemic. *Probation Journal*, 68(4), 426–443. <https://doi.org/10.1177/02645505211050867>
- Prop. 34 L (2021-2022). *Endringer i straffegjennomføringsloven (midlertidige regler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-34-l-20212022/id2890538/>
- Prop. 36 L (2020-2021). *Midlertidig lov om endring i straffegjennomføringsloven (tiltak for å avhjelpe negative konsekvenser av covid-19)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-36-l-20202021/id2784946/>
- Prop. 111 L (2019-2020). *Midlertidige endringer i straffegjennomføringsloven (tiltak for å avhjelpe negative konsekvenser av covid-19)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-111-l-20192020/id2701764/>
- Prop. 129 L (2020-2021). *Endringer i straffegjennomføringsloven (straffegjennomføring under utbrudd av en allmenfarlig smittsom sykdom)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-129-l-20202021/id2841418/>
- Prop. 132 L (2018-2019). *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)*. Justis- og

- beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-132-l-20182019/id2654966/>
- Rasmussen, I., Vennemo, H., Sverdrup, S., & Haavardsholm, O. (2016). *Evaluering av soning med fotlenke* (Nr. 2016/02; s. 1–108). Vista Analyse AS. <https://www.vista-analyse.no/no/nyheter/evaluering-av-soning-med-elektronisk-kontroll/>
- Regjeringen. (u.å.). *Tidslinje: Myndighetenes håndtering av koronasituasjonen* [Tidslinje]. Regjeringen. Hentet 12. mai 2022, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/Koronasituasjonen/tidslinje-koronaviruset/id2692402/>
- Rokkan, T. (2012). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll: Evalueringsrapport 1: Hvem gjennomfører straff med elektronisk kontroll?* (Nr. 2; s. 145). Kriminalomsorgens Utdanningscenter KRUS.
- Rokkan, T. (2018). In Prison at Home: How Does the Home Situation Influence the Effect of a Sentence with Electronic Monitoring (EM)? I *Prison, Architecture and Humans* (s. 225–240). Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing). <https://doi.org/10.23865/noasp.31>
- Saue, O. A. (2021, desember 24). Oslo rammes hardest av korona. Igjen. Hvorfor er det slik? *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/oslo/i/0GXOXG/oslo-rammes-hardest-av-korona-igjen-hvorfor-er-det-slik>
- Sexton, L. (2015). Penal subjectivities: Developing a theoretical framework for penal consciousness. *Punishment & Society*, 17(1), 114–136. <https://doi.org/10.1177/1462474514548790>
- Shammas, V. L. (2014). The pains of freedom: Assessing the ambiguity of Scandinavian penal exceptionalism on Norway's Prison Island. *Punishment & Society*, 16(1), 104–123. <https://doi.org/10.1177/1462474513504799>
- Shammas, V. L. (2017). Pains of Imprisonment. *The Encyclopedia of Corrections*, 1–5. <https://doi.org/10.1002/9781118845387>
- Skardhamar, T. (2013). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Norge. Konsekvenser for straffedes sysselsetting* (Nr. 14; s. 38). Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/105969?_ts=13dcecb45c8

- Skardhamar, T. & Telle, K. (2009). Livet etter soning - hindrer arbeid tilbakefall?: etter avsonet dom - arbeid og risiko for ny fengsling. *Samfunnsspeilet*, 23(4), s. 47-53. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/179797>
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Smittevernloven. (1994). *Lov om vern mot smittsomme sykdommer* (LOV-1994-08-05-55). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1994-08-05-55>
- Solberg, E. (2020, mars 12). *Statsministerens innledning på pressekonferanse om nye tiltak mot koronasmitte* [Taleartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-pa-pressekonferanse-om-nye-tiltak-mot-koronasmitte/id2693335/>
- St.meld. nr. 37 (2007-2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn— (kriminalomsorgsmelding)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-37-2007-2008-/id527624/?ch=3>
- Statistisk sentralbyrå (SSB). (u.å.). *10531: Innsatte, etter type fengsling, hovedlovbruddsgruppe, type hovedlovbrudd og alder. Per 1. januar. Absolutte tall 2002-2021*. [Statistikk]. SSB. <https://www.ssb.no/statbank/table/10531>
- Statsministerens kontor. (2020, oktober 26). *Nye nasjonale innstramminger* [Pressemelding]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/pressemeldinger/2020/nye-nasjonale-innstramminger/id2776995/>
- Statsministerens kontor. (2021a, mars 9). *Smitten må ned* [Nyhet]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/pressemeldinger/2021/smitten-ma-ned/id2837640/>
- Statsministerens kontor. (2021b, april 7). *Regjeringens plan for gradvis gjenåpning: Sammen ut av krisen* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/pressemeldinger/2021/regjeringens-plan-for-gradvis-gjenapning-sammen-ut-av-krisen/id2842670/>

- Statsministerens kontor. (2021c, april 13). *Regjeringen starter på første trinn i gjenåpningsplanen* [Pressemelding]. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/pressemeldinger/2021/regjeringen-starter-pa-forste-trinn-i-gjenapningsplanen/id2844380/>
- Straffegjennomføringsloven. (2001). *Lov om gjennomføring av straff mv.* (LOV-2001-05-18-21). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>
- Strum, A., Robbers, S., Henskens, R., & de Vogel, V. (2021). «Yes, I can hear you now ...» Online working with probationers in the Netherlands: New opportunities for the working alliance. *Probation Journal*, 68(4), 411–425.
<https://doi.org/10.1177/02645505211050869>
- Støyva, A. B., Lysberg, M., Drabløs, Ø. T., & Lyngstad, M. S. (2021, september 24). Regjeringen går for full gjenåpning lørdag kl. 16. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/JxlVpj/regjeringen-gaar-for-full-gjenaapning-loerdag-kl-16>
- Stålcrantz, J., Madslie, E. H., Madsen, C., Sørreime, B., & Stefanoff, P. (2021). *Kartlegging av smittesteder for covid-19 i Oslo—Resultater fra en kasus-kontroll-undersøkelse* [FHI-rapport]. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2021/kartlegging-av-smittesteder-for-covid-19-i-oslo/>
- Sykes, G.M. (1958/2007). *The Society of Captives*. Princeton University Press.
- Sætervik, B., Bærøe, K., Carlsen, B., & Bjørkheim, S. B. (2021). Nordmenn stolte på myndighetenes informasjon og tiltak i starten av koronapandemien. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(2), 1–16. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2021-02-06>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Ugelvik, T. (2011). *Fangenes friheter: Makt og motstand i et norsk fengsel*. Universitetsforlaget.
[https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:991138678834702202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Ugelvik, T. (2015). Prisons as Welfare State Institutions? Punishment and the Nordic Model. I Y. Jewkes, B. Crewe, & J. Bennett (Red.), *Handbook on Prisons* (s. 288–402). Routledge.

- Ugelvik, T. (2022). Lost in translation: The Norwegian reading of the society of captives. I B. Crewe, A. Goalsmith & M. Halsey (red.) *Power an pain in the modern prison: the society of captives revisited*. Oxford University Press.
<https://ssrn.com/abstract=4106234>
- Ugelvik, T., & Damsa, D. (2017). The paons of Crimmigration Imprisonment: Perspectives Froma Norwegian All-foreign Prison. *British journal of criminology*, 58(5), 1025–1043. <https://doi.org/10.1093/bjc/azx067>
- Ulltang, M. F., Smith, M., & Vangås, M. N. (2020, september 4). *Wayback mener: Endelig kan flere gjennomføre sin straff med elektronisk kontroll*. Injuria.
<https://www.injuria.no/arkiv/post-4jQPQ-wayback-mener-endelig-kan-flere-gjennomfore-sin-straff-med-elektronisk-kontroll>
- Vanhaelemeesch, D., Vander Beken, T., & Vandeveldel, S. (2014). Punishment at home: Offenders' experiences with electronic monitoring. *European Journal of Criminology*, 11(3), 273–287. <https://doi.org/10.1177/1477370813493846>
- Verdens helseorganisasjon. (2020, mars 11). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19—11 March 2020*. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Øster, M. K., & Rokkan, T. (2018). The Norwegian Approach to Electronic Monitoring: Changing the System and Making a Difference. *Federal Sentencing Reporter*, 31(1), 75–84. <https://doi.org/10.1525/fsr.2018.31.1.75>
- Aasmundsen, J. S., Uglum, M., Espedal, J. T., Hansen, V. B., Bjørge, S., Lunde, A. L., & Knutsen, T. (2021, mai 26). Trening, øl og kirkesang. Slik var det da Oslo åpnet opp. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/oslo/byliv/i/41MVga/trening-oel-og-kirkesang-slik-var-det-da-oslo-aapnet-opp>

Vedlegg

Vedlegg A – Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet «Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i en pandemi»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å studere hvordan Covid-19 pandemien påvirket gjennomføringen av hjemmesoning med elektronisk kontroll. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hjemmesoning med elektronisk kontroll har blitt påvirket av koronapandemien. Vi er opptatt både av hvordan ansatte som arbeider med straffegjennomføring med elektronisk kontroll og personer som soner med elektronisk kontroll har opplevd straffegjennomføring underveis i pandemien. Koronapandemien har påvirket flere sider av samfunnet, deriblant straffegjennomføring i fengsler og ute i samfunnet. En rekke midlertidige tiltak og retningslinjer har blitt satt inn, som i stor grad kan påvirke og forandre den normale driften, tilværelsen og arbeidet med elektronisk kontroll.

Problemstillingen for dette masterprosjektet er:

Hvordan påvirkes straffegjennomføring med elektronisk kontroll av koronapandemien?

- Hvordan har de nye teknologiske verktøyene, slik som fjernalkoholtesting, videosamtaler og biometri, påvirket arbeidet under pandemien?
- Hvordan har pandemien påvirket arbeidet med å forhindre tilbakefall og det relasjonelle arbeidet sett fra både domfelte og ansattes perspektiver?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for kriminologi og rettsosiologi, Universitet i Oslo, er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Totalt seks til åtte (6-8) personer, inkludert deg selv, har blitt spurt om å delta i dette prosjektet. Rekruttering av informanter har skjedd i samarbeid med kriminalomsorgen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metode for å samle inn data er semistrukturerte intervjuer. Dette er en form for intervju som minner mye om en løs samtale om og rundt prosjektets tema. Intervjusamtalene vil altså handle om din opplevelse av hvordan hjemmesoning med elektronisk kontroll har blitt påvirket av koronapandemien og de ulike tiltakene som har blitt satt i verk for å begrense denne. Det vil bli tatt lydopptak av intervjuet som så vil transkriberes og anonymiseres. Prosjektet skal lede frem til en masteroppgave i kriminologi, som vil bli gjort offentlig

tilgjengelig. Skriftlige utdrag fra intervjuet vil kunne brukes i oppgaven, men alltid på en måte som gjør det umulig å kjenne igjen hvem det er som snakker.

Intervjuet vil normalt vare rundt en time.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Forskerne er ikke ansatt eller tilknyttet kriminalomsorgen, og vil ikke kunne påvirke kriminalomsorgens arbeid på noen måte.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Kun student og veileder har tilgang til data.
- All data behandles anonymt.
- All data oppbevares på sikkert nettverksområdet som kun student/veileder har tilgang til. Eventuelle skriftlig materiale vil oppbevares i innelåst skap på instituttets område med begrenset persontilgang. Kun student/veileder har tilgang til skapet.
- Informanter vil IKKE kunne gjenkjennes i publikasjon da datamaterialet vil være fullstendig anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er juni 2022. Alt datamateriale vil permanent slettes ved prosjektslutt. Eventuelle skriftlige data vil makuleres.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for kriminologi og rettsosiologi, Universitetet i Oslo, har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for kriminologi og rettsosiologi ved Veronica L. Hasleengen, 48285912
- Institutt for kriminologi og rettsosiologi ved Thomas Ugelvik, 22850218
- Vårt personvernombud: Roger Markgraf-Bye, 90822826, personvernombud@uio.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Thomas Ugelvik
(Forsker/veileder)

Veronica L. Hasleengen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *straffegjennomføring med elektronisk kontroll i en pandemi*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg B – Intervjuguide ansatte

Introduksjon, informasjonsskriv, samtykke, lydopptak, formål med prosjektet

Åpningsspørsmål

Bakgrunnsspørsmål, generelle spørsmål for å få i gang intervjuet

Alder, utdanning, erfaring

Begrepsbruk

Hvor lenge har du jobbet i kriminalomsorgen? EK?

- Hva fikk deg til å velge denne type arbeid?

Ansvarsfordeling – Hvordan er ansvarsfordelingen her på dette kontoret?

- Hvordan var ansvarsfordelingen under pandemien?
- Hvor mange er du saksbehandler for?

Straffegjennomføring med EK (før og under pandemien)

Hvordan soning med EK fungerer, hvordan arbeidshverdagen er, forskjellen mellom arbeidet før og under pandemien

Hva består en vanlig arbeidsdag av for deg?

- Hvordan er arbeidsdagen sammenlignet med før og under pandemien? Hva vil du si er de største forskjellene mellom arbeidet ditt før og under korona? Hva er de største likhetene?

Hvordan vil du beskrive din rolle i straffegjennomføringa? Hvem er du ovenfor den domfelte?

Har du mye kontakt med den domfelte?

- Dere har vel nylig gått fra å ha 2 oppmøter i uka til 1. Hvilke tanker har du rundt dette?

Hvordan fungerer på- og avlenkinga?

- Hvordan har dette vært før/under korona?

Hva tenker du er det viktigste med jobben din? Hvordan opplever du balansegangen mellom det å være en kontrollør og det relasjonelle arbeidet ovenfor den domfelte?

- Har du opplevd dette som annerledes under korona?
- Hvordan har forholdet mellom kontroll og relasjon vært under pandemien?

Gjennomførings- og aktivitetsplan

Hvordan foregår kontakten med den domfeltes jobb eller skole?

- Kontroller
- Hvordan var det før/under pandemien?

Programtilbud?

- Hvordan har dette vært under korona?

Pandemiens innvirkninger

Mer inngående spørsmål om pandemien.

Hvordan har du opplevd pandemien sånn generelt?

Har du merket pandemien i arbeidshverdagen? Hvordan?

- Hva har dine tanker vært rundt smittesituasjonen?
- Hva har vært de største konsekvensene for ditt arbeid? Hva tenker du har vært de største konsekvensene for de domfelte? For de domfelte?
- Hvordan har kontrollen vært under pandemien?

Føler du det har vært klart og tydelig hvilke tiltak som gjaldt for dere?

- Har du noen ganger vært usikker? Er det en spesiell hendelse du kan trekke frem?
- Er det noen tiltak du har savnet under pandemien?

Hvilke tanker har du rundt at media sammenligner isolasjon og karantene med fotlenkesoning?

Midlertidige retningslinjer

Hvilke retningslinjer har påvirket deg i arbeidshverdagen?

- Hvordan opplever du retningslinjene og tiltakene som kom på bakgrunn av pandemien?

DIGITAL KONTAKT

- Hvordan har kontakten med domfelte foregått under pandemien?
- Hvordan har dette påvirket arbeidet?
- Hvordan har du opplevd kontrollelementet?
- Har domfelte oppmøte på kontoret i det hele tatt? Hva tenker du om dette?
- Hvilke konsekvenser tror du det har for straffegjennomføring for de domfelte?

FENGSEL → EK

- Opplevd en økning i antall klienter under pandemien?
- Tanker rundt denne retningslinjen?

- Vurderingskriteriene?

SYSSELSETTING

- Har det vært noen problemer knyttet til sysselsetting og pandemien? (stengt arbeid, isolasjon og karantene)
- Hva har dere gjort da?

Nye regler og tiltak

Deres erfaringer og synspunkter om de nye (digitale) kontrolltiltakene og utvidelsen av gjennomføringstiden – hvordan påvirker dette arbeidet?

I 2020 ble det vedtatt en del nye regler som åpnet opp for nye kontrolltiltak.

- Har du/dere brukt noen av disse? Når fikk dere muligheten til å bruke de?
- Har du satt deg inn i disse nye tiltakene?
- Disse kom jo midt under pandemien, hva gjorde dere i begynnelsen? Ble det en stor forandring i arbeidet? Har de vært til hjelp under pandemien?

GPS

- Ikke brukt enda – har du likevel noen tanker rundt GPS?
- Fordeler/ulemper
- Hvilke situasjoner skal dere bruke GPS?

VIDEOSAMTALER: VIS

- Hvilke erfaringer har du med bruken? Hvor lenge har dere brukt det?
- I hvilke situasjoner bruker dere/du VIS?
- Tanker/oppfatninger
- Hva gjorde dere før dere fikk videosamtaler? Hva synes du fungerer best?
- Nå som samfunnet har åpnet opp igjen: Hvordan blir bruken? Hva vil du?

FJERNALKOHOLMÅLER

- Hvilke erfaringer har du med bruken? Hvor lenge har dere brukt det?
- I hvilke situasjoner bruker du/dere fjernalkoholmåler?
- Tanker/oppfatninger
- Hva gjorde dere før dere fikk disse? Hva synes du fungerer best?
- Nå som samfunnet har åpnet opp igjen: Hvordan blir bruken? Hva vil du?
- Tester dere for andre rusmidler enn alkohol? Hvordan har dette vært under korona?
Tanker/oppfatninger

BIOMETRI

- Har dere brukt dette? Har du satt deg inn i det?
- tanker/oppfatninger, fordeler/ulemper
- Til hjelp under pandemien?

GJENNOMFØRINGSTID

- Hva tenker du om dette? Hvordan har dette påvirket arbeidet ditt? Fordeler/ulemper

Fremtiden

Lørdag 25. september åpnet samfunnet igjen, har du noen tanker rundt dette? Har det ført til endringer i arbeidet deres, eller har dere de samme retningslinjene fremdeles?

Har du noen tanker om hvordan pandemien kan påvirke straffegjennomføring med EK i fremtiden?

De nye kontrolltiltakene er jo kommet for å bli – har du noen tanker om hvordan de nye digitale tiltakene kan påvirke arbeidet med EK-brukere i fremtiden, sett utover pandemien?

- Positiv eller negativ retning?
- Påvirke «forholdet» mellom dere som saksbehandler og klient?

I den nye strategien til kriminalomsorgen for 2021-2026, trakk de blant annet frem økningen av teknologi i straffegjennomføringen på grunn av et mer digitalt samfunn. Tanker rundt dette?

- Er det noen andre tiltak du kunne tenkt deg?
- Noe du absolutt ikke ville hatt?
- Hvordan vil dette påvirke arbeidet deres?
- «Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er ikke teknologi alene, men er avhengig av menneskelig kontakt»
 - Hva tenker du om at det bare blir mer og mer teknologi tilgjengelig?
Videosamtaler, GPS, biometri osv.

Formålet med EK er å forhindre tilbakefall til kriminalitet.

- Hvordan arbeider dere med dette?
- Hvilke konsekvenser tror du pandemien har på dette?
- Digitale tiltak påvirket dette?

Avsluttende spørsmål

Media har også omtalt fotlenkesoning som for mild og for lite avskrekkende, hvilke tanker har du rundt dette, du som arbeider tett opp mot de som soner med det?

Hva vil du trekke frem så det beste med ditt arbeid? Hva vil du trekke frem som det vanskeligste?

Er det noe mer du mener jeg bør vite om? Er det noen spørsmål jeg ikke har stilt som du mener er viktige?

Kan du avslutte med å oppsummere arbeidet ditt med de fem første ordene som faller deg inn?

Vedlegg C – Intervjuguide domfelte

Introduksjon, informasjonsskriv, samtykke, lydopptak, formål med prosjektet

Åpningsspørsmål

Bakgrunnsspørsmål, generelle spørsmål for å få i gang intervjuet

Alder, arbeid, utdanning

Begrepsavklaring

Hvorfor ville du delta på dette intervjuet?

Koronapandemien generelt

Først, før vi går inn på det med fotlenkesoning, tenkte jeg at vi kunne prate litt om koronapandemien sånn generelt.

Hva var dine tanker rundt pandemien? Hvilke tanker hadde du rundt restriksjonene? Hvilke forbud og påbud påvirket deg mest i hverdagen?

- munnbind
- kollektivtransport
- holde seg hjemme
- butikker stengt
- hjemmekontor
- treningssenter stengt
- restauranter og spisesteder?

Hvordan vil du si at pandemien har påvirket deg?

Har pandemien bare vært negativ eller kan du plukke frem noen positive aspekter ved det hele?

Fotlenkesoning og lovbrudd

Om straffegjennomføringen

Hvorfor valgte du å søke om å gjennomføre straffen med fotlenke?

Hvilken informasjon fikk du om EK før du søkte/etter du søkte?

- Hvordan opplevde du søknadsprosessen? Hva gjør du?

- Når søkte du?

Hva ble du dømt for (lovbruddskategori)?

- Har du sonet hele straffen din med fotlenke eller satt du i fengsel først?
- Hvor lenge skal du sone med EK?
- Hvor lenge har du igjen? Hvor lenge har du sonet med EK?

Når du fikk dommen, hvilke tanker fikk du om at du skulle sone straff i fengsel?

Hva tenker du om selve lovbruddet du begikk?

- Har du snakket mye om det med andre?
- Har du tidligere blitt dømt?
- Føler du nå at når du er ferdig med soning med fotlenke, at du har «tatt din straff»?

Hverdagen med fotlenke

- Kan du kort beskrive hverdagen din med EK? / Hva består hverdagen din seg av?
 - o Hva tenker du om å sone straffen hjemme?
 - o Hva synes du er fordelene og ulempene ved EK?
 - o Hvordan opplever du soningsformen?
- Hva visste du om fotlenkesoning før du startet?
- Kan du forklare litt hvordan det er å ha på fotlenken?
 - o Hvordan var opplevelsen å sette den på? (Pålenking)
 - Hva husker du best fra den dagen fotlenken ble satt på?
 - Hvilken informasjon fikk du av saksbehandler eller den personen som satte lenken på?
 - o Hjemme vs. på kontoret
- Er det mange som er kjent med at du soner med EK? Har du vært åpen med mange om soningssituasjonen din? Hvilke reaksjoner fikk du? Belastende?
 - o Hvilken relasjon har du til dem? Hva tenker de om det?
 - o Hvordan påvirker dette familierelasjoner/andre viktige relasjoner?
 - o Hvorfor vet de det?
 - o Er det en grunn til at du ikke har sagt det til andre?

- Hvordan opplever du at fotlenkesoningen påvirker deg? Kan du kontrollere mye selv eller føler du at mye blir bestemt for deg? Er det en form for samarbeid?
 - Fotlenken du bruker sjekker jo ikke hvor du er til enhver tid. Hva tenker du rundt dette? Selvkontroll? Tillit?
 - Hvilke tanker har du rundt at kriminalomsorgen har innført muligheten til å bruke GPS-fotlenker?
- Hvordan påvirker fotlenken deg fysisk? Hva med psykisk?
 - Under soningen, var det situasjoner hvor du var usikker på hva som var forventet av deg?
 - Hva tenker du om at alt rundt deg foregår som normalt, mens du må følge strenge tidsskjema osv.?
- Permisjon
 - Hva bruker du permisjonen din på?
 - Hva tenker du rundt permisjoner?
 - Permisjoner og pandemi? Var det noe du kunne tenkt deg å bruke permisjonene på som du ikke fikk på grunn av at det var pandemi?
 - Hvis det ikke hadde vært pandemien, hva tror du at du hadde brukt permisjonene på?
- Hvordan opplever du det at det er noen andre som bestemmer hvor du skal være til enhver tid? Selvbestemmelse?
Hvilke erfaringer gjør du rundt det å selv være ansvarlig for egne valg og handlinger under soning?
- Hva tenker du om å sone i eget hjem? Ser du noe annerledes på hjemmet?
 - Bor du alene eller sammen med noen? Hvordan har det fungert?

Innholdet i soningen og kontroll:

- Hvor ofte har du kontakt med kriminalomsorgen?
- Har du en person å forholde deg til, eller er det flere? Var det en person som gjennomførte kontrollene eller var det flere? Hvilke tanker har du rundt dette?
 - Hvordan påvirker det soningen at du må forholde deg til flere?
 - Hva er ditt forhold til de ansatte? Hvilken rolle spiller de ovenfor deg?
- Hvordan foregår kontakten med kriminalomsorgen?

- Telefon: hvilke tanker har du rundt at mye av kontakten har vært over telefon? Hvordan føler du det har påvirket din straffegjennomføring?
- VIS: hvilke tanker har du om bruk av videosamtaler? Hvordan har det påvirket straffegjennomføringen?
- Oppmøte på kontoret: Hvor ofte? Tanker rundt dette?
- Kontroller hjemme: Hvordan foregår disse? Er det noen forandringer siden samfunnet åpnet opp igjen?
- Kontroller jobb/skole: Hvordan foregår kontrollen av arbeidsplass/skole?
- Føler du kontakten med kriminalomsorgen er viktig for soningen din? Hvorfor det/hvorfor ikke?
 - Er det stor forskjell mellom telefon/fysisk kontakt? video/telefon? fysisk kontakt/video?
 - Det er jo åpnet opp for at dere kan ha oppmøter på kontoret. Hva tenker du om det?
- Opplevde du noen gang å få en advarsel
 - Måtte du noen gang regulere egen adferd for å forhindre dette?
 - Tenker du mye på konsekvensene? Har det påvirket deg mye i hverdagen?
- Hva er ditt forhold til rusmidler? Alkohol eller annet. Det er jo et totalforbud, hvordan har du opplevd dette under soningen?
- Har det vært mye testing av alkohol? Har du noe kjennskap til fjernalkoholmåler?
- Rusmidler og timeplan osv. er betingelser du må forholde deg til, har du noen andre betingelser tilknyttet soningen din? Program, noen du ikke kan møte osv.?

Et formål med fotlenke er å opprettholde normalitet, Hvilke tanker har du rundt dette?

- Er det noe du pleier å gjøre før du startet å sone med fotlenke, som du ikke har mulighet til å gjøre nå under soning?
- Har rutine dine endret seg mye?

I hvilken grad føler du at du har opprettholdt de økonomiske og sosiale forpliktelsene under soning?

- Har du hatt endringer i sosiale nettverk eller relasjoner?
- Endringer i vaner og rutiner?

Pandemi og fotlenkesoning

- Du satt i fengsel under pandemien – hvordan opplevde du det?
- Fengsel – hvordan føler du forskjellen mellom fengsel og fotlenke er
 - o Pandemi
- Hvordan har du opplevd å sone med EK under pandemi?
 - o Har det vært lettere mtp at mange må holde seg inne? Hvordan føler du det nå som samfunnet er åpnet igjen?
- Under pandemien, og hvis vi tenker før du startet å sone med fotlenke, så var det jo oppfordret til at vi skulle holde oss mest mulig hjemme, synes du det er noen likheter ved det og fotlenke? Forskjeller?
- Her har jo det vært veldig stengt, kjøpesenter, kino treningssenter, utesteda osv. Ka tenke du om det?
- Vet ikke om du har opplevd det samme, men til forskjell fra når pandeimen først startet og nå i senere tid rett før det åpnet, har folk vært litt mer avslappa med regler osv. Føler du det var lettere for de som hadde fotlenke tidligere i pandemien enn nå?
- Føler du det har vært lettere å sone under en pandemi en før pandemi?
 - o Hva med alle de som ikke fikk gå på arbeid?
- Mange avisartikler og intervju sammenligner fotlenkesoning med isolasjon/karantene – hva tenker du om dette?
- Arbeid: mange arbeidsplasser, særlig i Oslo-regionen har jo vært stengt ned. Har du blitt påvirka det? Har du vært permittert? Har du blitt påvirka av det mens du har hatt fotlenke? Hvordan løste dere dette

Fremtiden:

- Når du hører ordet rehabilitering, hva tenker du da? Hva legger du i begrepet rehabilitering? Føler du at fotlenkesoning er rehabiliterende?
 - o Programmer
 - o Har soningen ført til at du i noen grad føler du har blitt mer opptatt av å følge lover og regler?
- Et av formål med fotlenke er jo å forhindre at du ikke skal begå nye kriminelle handlinger. Formålet er å hindre tilbakefall: hvilke tanker har du om det og fotlenke? Føler du deg klar for et liv uten fotlenken?

- Føler du deg klar? Hva er det med fotlenkesoning som gjør at den er egnet til dette?
- Har du hatt en spesiell hendelse eller et tidspunkt hvor du har bestemt deg for at her skal jeg aldri havne igjen?
- Er de ansatte med på noe av planleggingen av fremtiden? Blir det tilrettelagt noe for fremtiden i soningen?
 - Fremtidsplan? Ønske om det? Føler du deg klar til å få av lenka?
- Er det noe med soningen du skulle ønske var annerledes?
- Er det noen koronatiltak du skulle ønske var til stedet, men som ikke var det?
- «Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er ikke teknologi alene, men er avhengig av menneskelig kontakt»
 - Hva tenker du om at det bare blir mer og mer teknologi tilgjengelig? Videosamtaler, GPS, biometri osv.
- I hvilken grad opplever du at din adferd og handlingsmønster, endret seg under soning?

Avsluttende spørsmål

I media har fotlenke blitt omtalt både for mild og for lite avskrekkende. Hvilke tanker gjør du deg rundt dette i forhold til egne erfaringer? Hvorfor?

Opplever du noen aspekter ved straffegjennomføringen som positiv/fordeler?

Er det noe du misliker med selve straffegjennomføringen?

Hva gleder du deg mest til med å få av fotlenken?

Noe mer du har lyst til å tilføye? Pandemien eller soningsopplevelsen?

Kan du avslutte med å oppsummere fotlenkesoning med de fem første ordene som faller deg inn?

Er det noe mer du mener jeg bør vite om? Er det noen spørsmål jeg ikke har stilt som du mener er viktige?

Vedlegg D – Tiltrådning fra NSD

24.9.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Masterprosjekt - Elektronisk kontroll i en pandemi

Referansenummer

569308

Registrert

23.08.2021 av Veronica Lønsethagen Hasleengen - veronlh@uio.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det juridiske fakultet / Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Thomas Ugelvik, thomas.ugelvik@jus.uio.no, tlf: 22850218

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Veronica Lønsethagen Hasleengen, v.l.hasleengen@student.jus.uio.no, tlf: 48285912

Prosjektperiode

01.08.2021 - 30.06.2022

Status

21.09.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

21.09.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 21.09.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser frem til 30.06.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/60e42916-262a-4890-b0f7-c91e2787aa39>

1/3

at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. art 9 nr. 2 bokstav a, jf. art. 10, jf. personopplysningsloven §§ 11 (1) og 11 (2) bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

24.9.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Kontaktperson hos NSD: Markus Celiussen

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg E – Godkjennelse fra kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen region øst

Veronica Lønsethagen Hasleengen

Deres ref:

Vår ref:
2021/00739-60/602

Dato:
02.09.2021

— VEDTAK PÅ SØKNAD OM GODKJENNING AV FORSKNING PÅ STRAFFEGJENNOMFØRING MED ELEKTRONISK KONTROLL I EN PANDEMI

Vi viser til deres søknad datert 24.08.2021 vedrørende tillatelse til intervju av 3-4 domfelte og 3-4 ansatte i forbindelse med masteroppgave.

Bakgrunn og formål

Koronapandemien har påvirket flere sider av samfunnet, deriblant straffegjennomføring både i fengsler og i samfunnet for øvrig. I lys av dette er det interessant å sett hvordan pandemien har påvirket elektronisk kontroll og de formål denne reaksjonen har som beskrevet over. Dette prosjektet tar utgangspunkt i følgende problemstilling *Hvordan påvirkes straffegjennomføring med elektronisk kontroll av koronapandemien?*

På bakgrunn av dette er det også interessant å undersøke hvordan de nye teknologiske verktøyene har påvirket arbeidet under pandemien, og hvordan dette og pandemien påvirker arbeidet med å forhindre tilbakefall sett fra de EK-brukere og de ansattes sider.

Formålet med prosjektet er å undersøke hjemmesoning med elektronisk kontroll har blitt påvirket av koronapandemien. Vi er opptatt både av hvordan ansatte som arbeider med straffegjennomføring med elektronisk kontroll og personer som soner med elektronisk kontroll har opplevd straffegjennomføring underveis i pandemien. Koronapandemien har påvirket flere sider av samfunnet, deriblant straffegjennomføring i fengsler og ute i samfunnet. En rekke midlertidige tiltak og retningslinjer har blitt satt inn, som i stor grad kan påvirke og forandre den normale driften, tilværelsen og arbeidet med elektronisk kontroll.

Vedtak

Kriminalomsorgen region øst innvilger søknaden, med forutsetning om at en endelig tilrådning fra NSD foreligger.

Kriminalomsorgen region øst

Postadresse:
Postboks 694

Besøkadresse:
Solheimsgata 21, 2000
Lillestrøm

Telefon: 21 53 73 00
Telefaks:

Saksbehandler:
May Vibeke Riise Naas

4302 Sandnes

Org.nr: 982 349 419

E-post: postmottak-
8100@kriminalomsorg.no

Begrunnelse:

Prosjektet anses for å være relevant for kriminalomsorgen, og oppfyller kriteriene i rundskriv KSF–G–2007-7. Problemstillingen som det søkes forsket på er et tema som kriminalomsorgen er opptatt av å få ny kunnskap om og det vurderes å ville gi etaten og samfunnet for øvrig informasjon og ny kunnskap. Søknaden er utformet i tråd med de krav som stilles til forskning i kriminalomsorgen, jfr. Retningslinjer for behandling av søknader om forskning. Det er ikke behov for å gi dispensasjon fra taushetsplikten da deltakelse forutsetter samtykke i alle ledd.

Ifølge søknad er det gjennomført et møte med assisterende Friomsorgsleder Njål Grimstad og Koordinator Jan Timo Mikkelsen ved Oslo Friomsorgskontor, hvor de bekrefter at Friomsorgskontoret har kapasitet og ønsker å bidra i prosjektet.

Krav til forskeren

Forskningen skal gjennomføres på en forsvarlig måte og de ansatte og domfelte skal ikke utsettes for personlige belastninger. Forskeren skal fremlegge bakgrunnsmateriale og informere enheten ut ifra behov. Forskeren skal forholde seg til enhetens sikkerhetsmessige instruksjoner.

Enheten vil også kunne innhente opplysninger om forskerensandel.

Dersom forsker ønsker å ta i bruk andre spørreskjema eller belyse andre problemstillinger enn det som er godkjent må det fremlegges ny søknad til Kriminalomsorgen region øst for godkjenning.

Forskerens taushetsplikt

Opplysninger forskeren blir gjort kjent med kan være undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13. Forskeren er undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 c. Av § 13 e følger at forskeren plikter å hindre andre i å få tilgang til eller kjennskap til opplysningene. Overtredelse av bestemmelser om taushetsplikt er straffbart, jf. Straffeloven § 121. Behandling av personopplysninger reguleres av lov om personopplysninger (LOV 2000-04-14 nr. 13) med tilhørende forskrift (FOR 2000-12-15 nr. 1265), og forskningsprosjekter er særlig omtalt i § 7-27 i forskrift til personopplysningsloven. Det er et vilkår at forsker undertegner en taushetserklæring med henvisning til bestemmelsene ovenfor. Slik erklæring utarbeides av den enhet der forskningen skal gjennomføres.

Oppbevaring av materiale

Forskeren skal påse at innsamlet materiale blir oppbevart på en forsvarlig måte, og at det foretas anonymisering av personidentifiserbare opplysninger ved eventuell publisering. Innsamlet materiale som inneholder personidentifiserbare data, skal makuleres så snart undersøkelsen er avsluttet. Dersom det skal gjøres unntak fra denne hovedregel, må det godkjennes av Datatilsynet.

Rapportering

Vi ber om at kopi av den ferdige masteroppgaven sendes Kriminalomsorgen region øst, Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) og Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI).

Klageadgang

Dette vedtaket kan påklages til Kriminalomsorgsdirektoratet. Klageretten vil etter forvaltningslovens kap.VI § 28, omfatte den som ikke får medhold i sin søknad om forskning og den taushetsplikten er satt vern til.

En eventuell klage sendes til kriminalomsorgen region øst innen 3 uker fra vedtaket er mottatt.

Med hilsen

Levi Tyriberget
Sikkerhetsinspektør

André Banggren / May R.Naas
Fengselsbetjent

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Kopi til:

Oslo Friomsorgskontor v/ Njål Grimstad